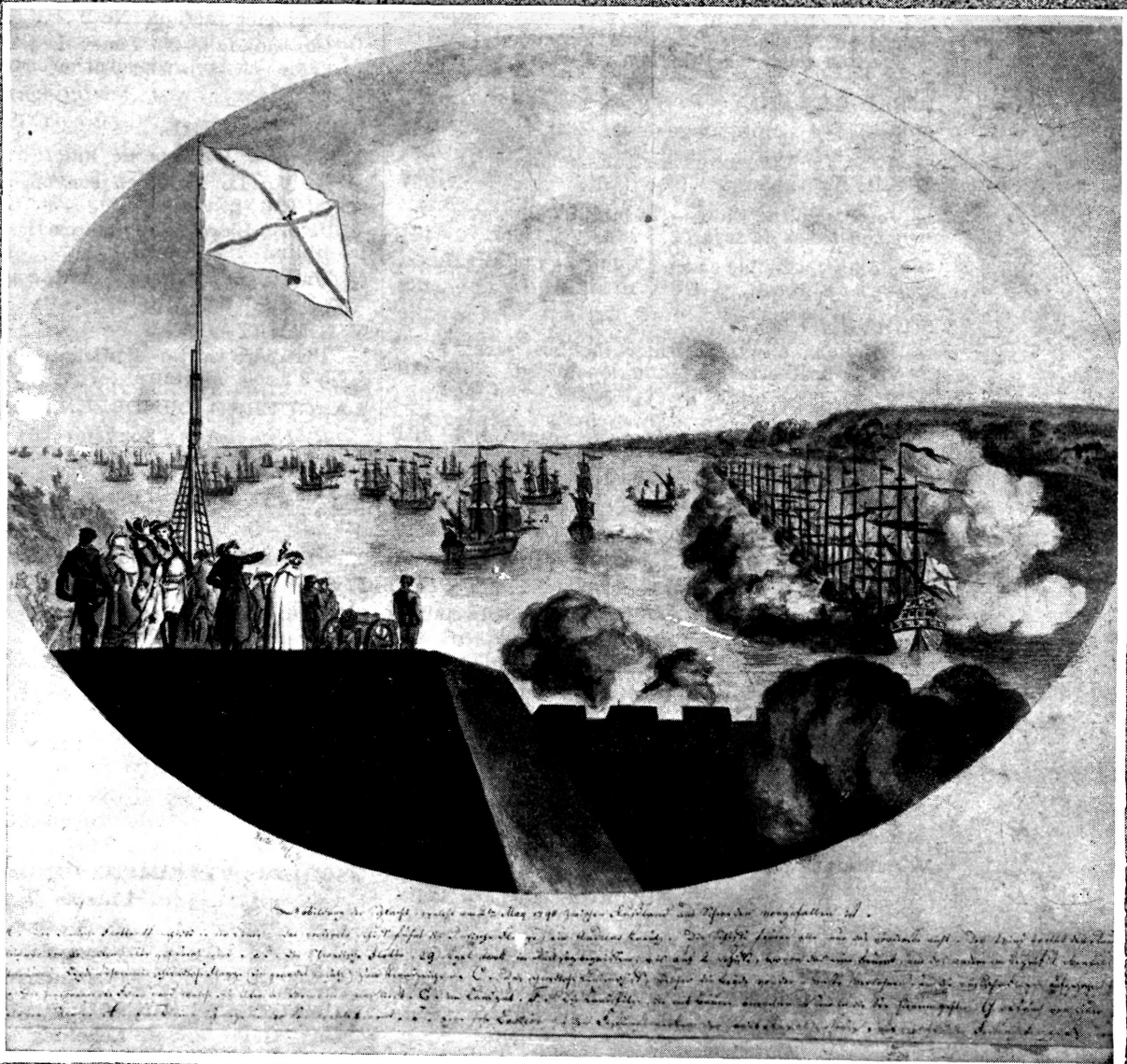

SODUR

SÕJANDUSLIK AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 18-19 — 1940.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>U. P.</i> : Rahvuslus ja sõjavägi	425	<i>U. P.</i> : Le nationalisme et l'armée	425
<i>Kapten H. Roots ja vanemleitnant F. V. Pau</i> : Tallinna merelahing 1790	428	<i>Capitaine H. Roots et lieutenant de vaisseau F. V. Pau</i> : Le combat naval de Tallinn en 1790.	428
<i>M. P.</i> : Saksa, Briti ja Prantsuse sõjalised jõud poole sajandi eest	437	<i>M. P.</i> : Les forces armées d'Allemagne, de Grande Bretagne et de France il y en a 50 ans	437
<i>Nooremleitnant M. Grauer</i> : Õhuvaatlusteenistus	441	<i>Sous-lieut. M. Grauer</i> : Le service de guet aux avions	441
<i>A. Bellegarde</i> : Veel kord mõnda hobuse aretamisest	444	<i>A. Bellegarde</i> : Encore une fois sur l'élevage des chevaux	444
TAKTIKA ALALT.		TACTIQUE.	
— Taktikalise ülesande nr. 1 arutus	446	— Problème tactique No 1 — Discussion	446
— Taktikaline ülesanne nr. 2	448	— Problème tactique No 2	448
— <i>Major N. Thar</i> : Pioneeride ülesanded ja koostöö teiste väeliikidega	450	— <i>Commandant N. Thar</i> : Les missions du génie et son coopération avec d'autres armes	450
BIBLIOGRAAFIA.		BIBLIOGRAPHIE.	
— —ms—: Lahingutegevusest öösi	455	— —ms—: L'action de nuit	455
— <i>A. N.</i> : Sõit motoriseeritud kolonnis ja selle juhtimine	457	— <i>A. N.</i> : Le trajet en convois automobiles et leur conduite	457
— <i>Joter</i> : Väline ilme — sõduri distsiplineeritud-oleku näitaja	461	— <i>Joter</i> : L'extérieur indique le soldat discipliné	461
— Sõjaväelisi teateid välisriigest	462	— Informations militaires de l'étranger	462
SOJAVÄE ELU.		VIE MILITAIRE.	
— Sõjakooli ohvitseride-mereväeklass laskis välja oma esimese lennu lõpetajaid	462	— Première sortie d'officiers de la marine à l'École militaire	462
VABADUSSÕJAST.		LA GUERRE D'INDÉPENDANCE.	
— <i>R. Niinemann</i> : Mälestuspilte sõjateelt	464	— <i>R. Niinemann</i> : Souvenirs de guerre	464
Juriidilisi küsimusi	466	Questions juridiques	466
Male	468	Echecs	468

Kaanepilt: Tallinna merelahing. Ülesvõtte Welté kaasaegsest tušijoonistusest Eestimaa Kirjanduse Ühingu muuseumis. „Abbildung der Schlacht, welche am 2-ten May 1790 zwischen Russland und Schweden vorgefallen ist.“

Vastutavtoimetaja kolonelleitnant **Johannes Reinola.**
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk.**
Telefon nr. 477-20/163.
Kodune tel. nr. 477-20/3-22.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Talitus avat. iga päev kella 0800—1500 ja laupäeviti 0800—1300.
Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsi-kirju alal ei hoita.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülj — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.

Rahvuslus ja sõjavägi.

Põhjused ja tingimused, mis riigi kaitseks sunnivad langetama otsust relvastatud jõudude tegevusserakendamiseks, võivad olla väga mitmesugused, kuid igal juhtumil on selge, et relvastatud jõudude tegevussesuunamisega jõutakse riigi elus perioodini, kus tulevad lahendamisele eluküsimused. Väikerahvastele on sellane võitlusperiood otseselt rahva riikliku olemasolu või kadu-küsimuseks. Seepärast võib pikemate argumentideta kinnitada, et eriti väikeriik peab tegema kõik, et aegsasti vältida poliitika sattumist ummikusse, kus diplomaatide asemel räägivad relvad. Kui aga sõjaline kokkupõrge on vältimatu, siis võitluses oma maa, oma riigi ja oma rahva eest võidakse loota edukaid tulemusi vaid siis, kui selle ettevalmistamiseks juba sügaval rahu ajal on rakendatud kõik rahva ja riigi jõutagavarad. Seejuures on asendamatu tähtsusega moraalsed jõutegurid, millele ettevalmistamine rahva vaimse mobiliseerimisena on niisama tähtis kui materiaalsed ettevalmistused, nagu seda kujult tõestavad käesolevagi sõjaperioodi viimased sündmused.

Väikeriigid on vabad agressiivsusest, mille terav ots oleks pööratud mõne teise riigi vastu. Kuid ükski riik ei saa nüüdisajal eksisteerida ilma tugeva moraalita, ilma usuta endasse kui natsiooni ja oma kultuurilisse suurusse, millisel alal ka väikeriik võib olla võrdne suurriigiga, sest mõlemal on inimkonna kultuuris täita omaette kindel ülesanne. Väikeriik on oma elanikkonna isamaalisusest huvitatud vaid enesekaitse vajaduse pärast. Ükski väikeriik ei arenda mingit müstilist ideoloogiat oma eluruumide laiendamiseks teiste rahvaste arvel. Kuid oma piiratud ressursside,

territooriumi väiksuse ja rahva arvulise vähesuse pärast ei saa elujõuline, väike ja vaba rahvusriik lubada, et tema rahva keskel areneks ja kasvaks nomaadide, isamaata hulkurite hingelaad. Vastasel korral paratamata nõrgeneks tema riigikaitsevõime, mille nõrkus aga on sellase riigi saatusele esimeseks halvaks märgiks.

Väikeriigile on tähtis iga üksik tema kodanik, seepärast ei tohi keegi olla oma hingelaadilt kodutu hulkur, kellele isamaa on vaid tühipaljas sõnakõlks ja kelle kohta on maksev *ubi bene, ibi patria*. Väikeriik ja tema rahvas ei saa ka olla maailmaparanduslike ideede ja nende realiseerimise algatajaks. Ühe tähtsaima põhjuse selleks leiame kas või järgmisest tsitaadist:

„Ajajal, millal maailm nõrkeb alaliste sõdade tagajärjel ja rahvad verest tühjaks jooksevad, tõuse üha kõrgemale ahastushüte rahu järele. Seda propageerivad maailmaparandajad ja maailmarahust ning rahvaste lepitamisest unistajad (Hiinas Konfutsiuse kool, Hellase filosoofid, Indias buddhalased jne.). See on sihitud rahva lahtiütlemisele ajaloost, kuid mitte „igavese rahu“, vaid teiste kasuks. Maailmarahu idee tähendab tohutu enamuse loobumist sõjast, kuid ühtlasi teadvusetut valmisolekut nende saagiks, kes sõjast ei loobu.“* Viimaseaja sõjalised sündmused tõendavadki viimast väidet ja sunnivad väikeriike üha suuremale valvusele enesekaitseks valmisoleku tagamiseks. Ka erapooletus kui poliitiline kaitse seisund ei evi vähematki tähtsust, kui seda ei taheta säilitada maksimaalsete pingutustega.

* L. Vahter. Euroopa saatuse kujunemine O. Spengleri ajaloo-filosoofia taustal. „Varamu“ nr. 3, 1940.

Riigikaitse seisukohast tugeva moraali eesmärgiks on istutada igasse kodanikku, olgu ta tsiviililik või võitleja rindel, kindel veendumus, et temale määratud ülesanne tuleb täita hoolimata nüüdisaja totaalsõja kõige raskemaist tingimustest, tarbe korral selleks oma elu jättes ja teades, et väiksemgi kõhklemine on kogu rahva ja riigi usalduse petmine. Oma riigikaitse kohustustest loobumine nii rahu kui ka sõja ajal peaks iga kodaniku veendumuste kohaselt olema võrdne reetmisele ja seda esmajoones just ta enese hindes ja silmis. Sellase üldise veendumuseni jõudmiseks on vaja alateadvusse süüvinud tõekspidamisi. Neid ammutatakse tänapäeval aktiivsest rahvuslusest kui usundist, mis on rahva ja seega ühtlasi sõjaväe võitlusvaimu kandjaks. Vastupidiselt rahvas, kelle isamaalisus, rahvustunne ja terve riigikaitseinstinkt on lõplikult blaseerunud ja surmaunne uinunud, ei saa eksisteerida iseseisva riigina.

Rahvuslikud ja isamaalikud probleemid on päevakorrade tõusnud isegi neis riigis, kus seda varem peeti kroonulisuseks või valitseva režiimiga vastuolus olevaks.

Rahva moraalses ettevalmistamises on kõigis riigis sõjavägi perekonna, kooli ja teiste riiklike ning seltskondlike ressurtside kõrval üheks tähtsaks lüliks, kus kõlblikud meeskodanikud saavad intensiivse vaimse ja füüsilise treeninguga riigikaitseks tarvilikke spetsiaalloskusi ja -eeldusi. Alles pärast sõjaväeteenistuse edukat sooritamist võib meeskodanik astuda ellu ühiskonnale ja riigile täisväärtusliku isiksusena. Seepärast on täiesti mõistetav, et mõningais riigis nõutakse isegi tsiviilametikohtade täitmisel eeldusena sõjaväelist staaži.

Üteldakse, et isamaalikus ja rahvuslikus kasvatustöös ei suuda sõjavägi lühikese teenistusaja kestel üksi midagi teha, kui perekond, kool ja seltskond ei täida oma osa selles kasvatustöös kooskõlas rahvusliku kasvatuse üldise sisu ja suunaga. Samuti on selge, et suhteliselt väikesed rahu-aegsed kaadrisõjaväed paisuvad sõja puhkemisel või mõningais olukordades juba aegsasti enne seda reservlaste kontingendi arvel suurteks armeedeks, kus üldiselt domineerib ikka see mentaliteet, mis on omane kogu rahvale tema paremas enamikus. Kuid need argumendid ei või ega saa olla põhjuseks, et rahuaegsete kaadrisõjavägede vaimsele sisule ja väärtusele ei tarvitseks pöörata kõige suuremat tähelepanu. Kui perekondades või koolides on isamaalikus ja rahvuslikus kasvatustöös lünki, siis peab

sõjaväes seda kindlamini püsima seevõrra tugev moraali, et see suudaks positiivselt mõjuda ka väljaspool sõjaväge ja seega vältida üldist vaimset pehastumist ja soostumist riigikaitsementaliteedi alal.

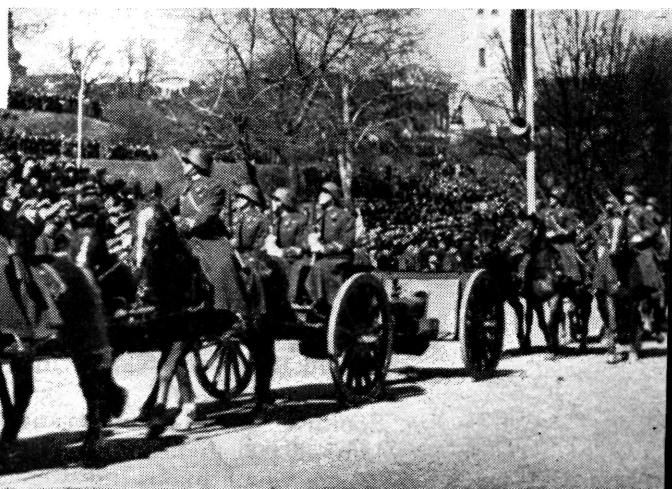
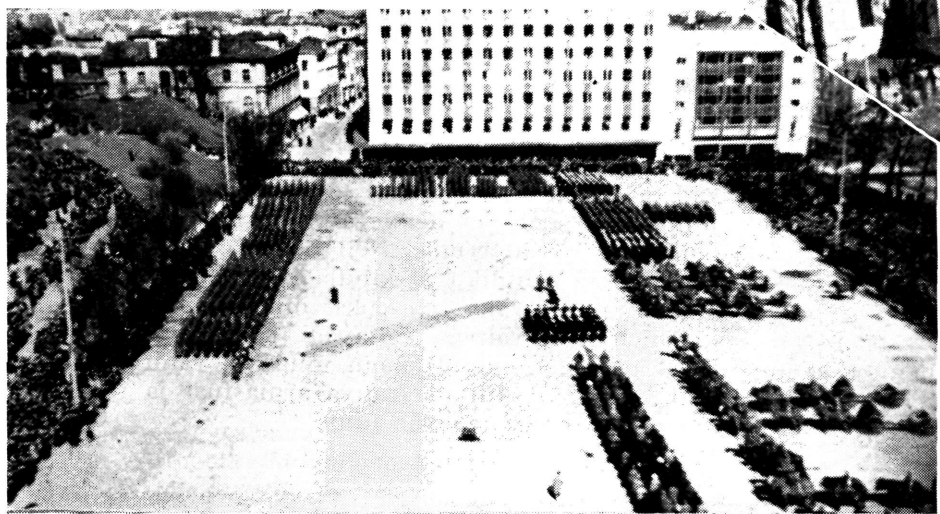
Positiivselt suudab mõjuda aga üksnes see sõjavägi, kes ise oma kõrgemaist juhtidest kuni reasõdurini on läbi imbinud rahvuslikust vaimust ja isamaalisusest. Seda mitte üksnes aktusekõnedes, vaid isegi ka näilikult pisimais igapäevaseis eluavalduis, sest sõjavägi peab olema ja jääma eeskujuks kogu rahvale. Vastandiks sellasele ideaalsele rahvussõjaväe-vaimule on palgasõduri-vaim, kus nii juht kui ka alluv on valmis oma naha päästmiseks ja paremate sissetulekute saamiseks teenima ükskõik millist peremeest. Kus valitseb palgasõduri-vaim, säälmokkavad intriigid, kombinatsioonid, erapoolikus, üleolev suhtumine alluvasse ning sageli koguni rahvuslikesse üritusisse jne.

Rahva laiade hulkade keskel sageli valitsevat arusaamist rahvuslusest ja isamaalisusest on huvitavalt karikerinud A. H. Tammsaare oma viimises teoses „Põrgupõhja uus vanapagan“. Selle teose peategelane Ants väljendab oma positsiooni rahvusluse suhtes ütlusega, et tal pole tarvis „oma rahvuslikku meelt või isamaa-armastust mõne kohustusega tõendada“. Sellane Kaval-Ants suudab elust läbi kombineerida nii, et „maksusid ei maksnud ta üldse või kuigi pidi seda tegema, siis oli tal õigus need vaesemate kaela veeretada, sest nende rahvuslikkus ja isamaa-armastus olid muidu kahtlased. Kui Ants rääkis isamaa-armastusest — ja seda tegi ta väga sagedasti — siis mõtles ta ikka oma õigustele ja eesõigustele“ (lk. 234).

Riigikaitse seisukohast on tähtis, et rahva keskest juuritaks välja igasuguste Kaval-Antsude tõekspidamised ja tehtaks kõik, et üha vähem oleks riigis ühiskondlikku õiglusetust. Oleneb ju sõjaväe löögivõime suurel määral sellest, kas rahvas on sotsiaalselt lõhestatud vastasrinnetesse või tunneb ta ennast võimalikult kokkukuuluvana, ühise tervikuna.

Sõjaväe kõrge prestiiž, sõjaväest lugupidamine ja kogu rahva hea suhtumine riigikaitse üldse ning sõjaväkke eriti, need tegurid aitavad kõik selleks kaasa, et võimalduks lahendada neid väga elulisi ja raskeid riigikaitse küsimusi, milledest kaasaja tingimused võib tuleneda riigi iseseisvus. Parlamentlikes riigis on poliiti-

Pilte Vabadusristi XXI aastapäeva paraadilt Tallinnas.

Ülal paremal — motoriseeritud- ja soomusüksusi Vabadusväljakul üles rivistatuna.

Ülal vasakul — Vabadusristi Vendade Tallinna Osakonna rivi orkestriga eesotsas saabumas paraadiväljakule.

Keskel paremal — Sõjavägede Ülemjuhataja kindral Laidoner tervitab Vabadusristi kavalere.

Keskel vasakul — jalaväeüksusi paraadmarsil.

All — hetk suurtükiväeosade defileest paraadil.

liste võitluste keerises sõjaväge sageli arvustatud sihilikult, kiskudes seega maha sõjaväe autoriteeti. On unustatud seejuures, et rahvaste ja riikide tugevuse ilmetajaks on kujunenud nende sõjavägi. Viimase puudeist ja pahedest järeldatakse tihti riikliku korra mannetust ja rahva elujõu nõrkust. Kui ongi mõne riigi sõjaväes puudeid, siis peaks neid nii kõrvaldatama, et sellega ei riivataks sõjaväe prestiiži rahva silmis. Täiesti väär seisukoht on aga puuete ees palgasõdurlikult silmad kinni pigistada ja pugeda mugava passiivsuse taha. Väikeriigi rahvussõjaväed ei saa enestele sellast lodevust lubada, sest esiteks ei mahu passiivne palgasõduri-vaim üldse rahvustluse mõistesse ja teiseks peab väikestes armees kvaliteet asendama kvantiteedi.

Kuna sõjavägede väärtus oleneb peami-

selt nende juhtidest, siis asetab kaasaeg juhtidele kõikjal selles mõttes väga vastutusrikkad kohused. Nüüdisaja sõjaväe juht peab olema äärmiselt aktiivne ja teovõimas, suure silmaringiga ja kõrge tööproduktiivsusega, seejuures võrsunud oma rahva keskest, evima rahvuskultuurilisis ja rahvuspoliitilisis küsimusis juhipersoonile tarvilike tõekspidamusi ja veendumusi.

Eriti segaseil ja raskeil aegadel pöörduvad tavaliselt rahva pilgud sõjaväe ja tema juhtkonna poole, et nende arvamuste järgi olukorras orienteeruda. Neil hetkil on sõjavägi oma rahuliku ja kindla käitumisega selleks ühendavaks selgrooks, mille ümber koguneb terve rahvas. Sõjavägi, kes kriitistel tundidel, samuti nagu mugaval rahu ajal, ei suuda säilitada rahva armastust ja austust, ei vääri sõjaväe nime.

U. P.

Tallinna merelahing 1790. a.

Kapten H. Roots ja vanemleitnant F. V. Pau.

13. mail s. a. möödub Tallinna merelahingust 150 aastat, mispuhul alljärgnevalt on toodud sellest lahingust kokkuvõtlik ülevaade.

Üldine sõjapoliitiline olukord.

Tallinna merelahing leidis aset Vene-Rootsi sõja kolmandal aastal. See sõda algas 1788. aastal Venemaale täiesti ebasoodseis tingimustes. Parajasti oli käimas Vene-Türgi sõda, mistõttu Venemaa kogu tähelepanu ja sõjaliste jõudude enamik oli koondatud lõunasse. Peale selle nõudis selgusetu olukord Poolas ja halvad suhted Preisimaaga suuremate jõudude hoidmist ka läänepiiril. Samuti polnud Venemaa suhted teiste lääneriikidega (näit. Inglismaaga) kuigi sõbralikud. Salajane abistamisleping sõja puhuks Rootsi vastu oli Venemaal sõlmitud küll Taaniga, kuid sõjategevuse puhkemisel jäi Taani kõhklevale seisukohale.

Ka sõjaliselt oli Venemaa sõjaks Rootsi-
ga ette valmistamata. Tema põhjapoolsed kindlustised olid vananenud ja halvast seisukorras. Väed, mis asusid Peterburis, Soomes ja Läänemererannikuil, koosnesid kuni 30.000 mehest.* Nende seas oli ka osa Türgi vastu määratud vägesid.

Tekkinud sõjapoliitilist olukorda kavatseski Rootsi kuningas Gustav III kasutada, et Venemaad lüüa ja Põhjasõjas kaotatud maa-alad tagasi võita. Selleks sõlmis ta lepingu Türgiga, alustas läbirääkimisi toetuse saamiseks Inglis- ja Prantsusmaalt ning pakkus oma sõprust Taanile. Siis esitas ta Vene keisrinnale Katariina II-le nõudmised, et Venemaa sõlmigu rahu Türgiga. Andku viimasele Krimmi poolsaar ja andku Rootsile tagasi Peeter Suure poolt vallutatud maa-alad. Ühtlasi nõudis ta Stockholmis asuva Vene saadiku avalikku karistamist, kes olevat intrigeerinud Rootsi valitsuse vastu.

Venemaa raskele olukorrale vaatamata olid Gustav III nõudmised siiski seevõrra vastuvõtmatud, et Katariina II lükkas need tagasi, üteldes, et „kui tema peaks vallutama isegi Peterburi ja Moskva, ka siis ei võtaks ma vastu sellaseid alandavaid tingimusi...“¹.

Kohe pärast nõudmiste tagasilükkamist algas sõjategevus. Seejuures Gustav III sõjaplaan oli üldjoontes järgmine: alata maaajõududega pealetungi Soomest, et Peterburi rajoonis asuvaid vene maaajõude sinna

* Allikad on tekstis märgitud kirjutise lõpus toodud loetelu järjekorranumbriga.

Kolonel

Eduard Ahman VR I/3

25 aastat ohvitserikutses.

Sõjavägede Staabi ülema II abil kolonel Eduard Ahmanil täitub nende päevade sees 25 aastat tegevusest ohvitserina.

See oli 1. mail 1915 (uue kalendri järgi 14. mail), kui lugupeetav juubilar lõpetas Petrogradis Pauli Sõjakooli ja ülendati lipnikuks.

Tähistades nüüd oma kauaaegse endise tegevtoimetaja teenistusjuubelit meil traditsiooniks kujunenud kombe kohaselt, „Sõdur“ tahab sooja poolehoiuga rõhutada eriti seda heatahtlikku suhtumist ja sõbralikku tähelepanu, mida lugupeetav juubilar ka pärast tegevtoimetaja ameti kohalt lahkumist on „Sõdurile“ osutanud mitte ainult sisuka kaastöoga, vaid samuti ka oma asjalike nõuannetega, vaatamata sellele, et hiljem teenistusredelil ikka tähtsamatele ja vastutusrikkamatele ametikohtadele tõustes ta otseselt selle alaga enam seotud ei ole.

„Sõduri“ toimetus ja kõik juubilaril ametikaaslased õnnitlevad teda kui meie riigikaitsetöös siirast tunnustust ja lugupidamist leidnud tüsedat töömeest veerandsaja-aastase tulemusriikka tegevuse puhul ja soovivad temale edu ning kordaminekut ka edaspidises töös meie ühise eesti asja kasuks.

*

Kolonel Eduard Ahman sündis 08. 04. 1889 Vana-Antsla vallas Võrumaal. Lõpetanud Pihkva maamõõtjate kooli 1910, Pauli Sõjakooli 1915, Alalisväeohvitseride kursused 1923, Kõrgema Sõjakooli 1927. Enne Maailmasõda tegeles 4 aastat maamõõtjana Pihkva kubermangu maaparanduskomisjonis. Maailmasõjas viibis ligi kaks aastat rindel, võideldes Riia all sakslaste vastu 16. Siberi Kütipolgu koosseisus rooduülemana.

Eesti rahvusväeosades teenis 3. Jalaväepolgus. Vabadussõja ajal tegeles järjekorras Valga kaitseleidu ülemana, Haapsalu piirivalvesalkkonna ülemana, II Diviisi Tagavara-pataljonis rooduülemana ja alates septembrist 1919 — 7. Jalaväerügemendi ülema abina.

Kolonel E. Ahman.

Rahu ajal on teeninud mitmesugustel ametikohtadel nii rivis kui ka staabiteenistuse alal. Oli „Sõduri“ tegevtoimetajaks 20. 09. 25. kuni 01. 05. 1932, 3. Uksiku Jalaväepataljoni ülemaks 01. 05. 32. kuni 10. 07. 34. ja Sõjavägede Staabi juurde kuuluva Topo-Hüdrograafiaosakonna ülemaks 10. 07. 34. kuni määramiseni praegusele ametikohale 01. 09. 38. Eesti Vabariigi piirides teostatud ja teostamisel olevat laiaulatuslike topo-hüdrograafiliste tööde otstarbeka korraldamise ja plaanikindla läbiviimise alal on juubilaril vastuvaidlematult silmapaistvaid teeneid. 1934. aastast on ta rahvusvahelise Läänemere Geodeetilise Komisjoni hääleõiguslik liige. 1939. aasta jaanuarist täidab peale oma otseste ametikohuste ka ratsaväe inspektori ülesandeid.

Koloneliks kõrgendatud veebruaris 1938.

Vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest on juubilarile annetatud I liigi 3. järgu Vabaduse Rist ja vahvuse eest — tasuta maa. Peale selle evib ta Kotkaristi III klassi teenetemärki, Kaitseleidu Valgeristi III klassi märki ning mitmeid Soome, Läti, Poola ja endise Vene aumärke.

tõmmata ja siduda; seejärel vene laevastik purustada või blokeerida ja maabuda tugevate jõududega Oranienbaumi ja Krasnaja-Gorka vahel, et vallutada Peterburi.³

Sõjaplaan oli julge ja täis aktiivsust, kuid plaani elluviimisel puudus vajalik otsustavus ja energilisus. Maal seisid vaenulised väed Soomes vastamisi Kymi jõe ja Saima järve vastaskallastel, ilma et kumbki vastaspool oleks üles näidanud erilist aktiivsust. Sõjategevus merel algas küll merelahinguga Suursaare juures, kuid see lõppes otsustamatult, kuigi kumbki vastaspool, nagu tavaliselt ikka, luges end selle lahingu võitjaks. Venemaale oli sellest lahingust siiski niipalju kasu, et see lükkas edasi rootslaste kavatsatud kallaletungi Peterburile.

Vahepeal tekkis Rootsi sõjaväes poliitiline liikumine Soomes asutatud salaseltsi nn. „Anjala-liidu“ näol. Ka ilmnnes kogu rahvas ikka enam ja enam rahulolematust kuninga vastu. Sõjategevus Venemaaga katkes ajutiselt. Selles Gustav III-le nii raskest olukorras astus välja Taani ja tungis Rootsimaale. Taanlaste sõjakäik lõpetati aga varsti Preisi- ja Inglismaa survele. Taani kallaletungi tagajärjel tekkis Rootsis meeleoluline pööre kuninga kasuks ja tema võim muutus peaaegu absoluutselt piiramatuks. Anjala-liidust osavõtjad said karistada. Sõjategevus Venemaaga puhkes uuesti. Suuremad otsustavamad sõjalised sündmused jäid aga seekordki tulemata.

Saabus 1790. aasta kevad. Nüüd otsustas Gustav III oma sõjaplaani teostada. Ettevalmistused selleks lõppesid õige varakult ja laevastik asus merele, niipea kui seda võimaldasid jääolud, mis pehme talve tõttu olid soodsed.

Rootsi laevastiku esimene tegevusobjekt oli Paldiski. Kallaletung Paldiskile leidis aset varem ettesaadetud laevade poolt 17. märtsil ja lõppes rootslastele edukalt — nad põletasid siin mitmed laod ja võtsid linna elanikelt 4000 rubla kontributsiooni.

Järgmise rünnakobjektina oli ette nähtud Tallinnas asuv vene laevastik. Pärast selle purustamist pidi sõjaplaani kohaselt algama Kroonlinnal baseeruva vene laevastiku blokeerimine ja rootsi vägede maalesaamine Peterburi vallutamiseks.

Vastaspoolte jõud.

Vene laevastik. Tallinnas asuv vene laevastik koosnes järgmistest laevadest:^{4,5}

a) liinilaevad resp. lahingulaevad (klambrites on toodud laeva komandöri nimi):

1. „Rostislav“ (kolonelleitnant Čičagov*) — viitseadmiral Vassili Čičagovi lipulaev; laeva meeskond koosnes ca 1000 mehest ja laeva relvastiseks oli ca 100 kahurit;
2. „Saratov“ (Bars) — kontradmiral Mussin-Puškin'i lipulaev; meeskonnaks ca 1000 meest ja relvastiseks ca 100 kahurit;
3. „Sv. Elena“ (Breyer) — kontradmiral Hanõkov'i lipulaev; ca 700 meest ja 74 kahurit;
4. „Mstislav“ (Denisov) — ca 700 meest ja 74 kahurit;
5. „Jaroslav“ (Telepnev) — ca 700 meest ja 74 kahurit;
6. „Kir Joann“ (Tet) — ca 700 meest ja 74 kahurit (laevastiku kiireim laev);
7. „Izjaslav“ (Sievers) — ca 600 meest ja 66 kahurit;
8. „Boleslav“ (Šišukov) — ca 600 meest ja 66 kahurit;
9. „Pobedonosets“ (Temešov) — ca 600 meest ja 66 kahurit ja
10. „Prohor“ (Skarbejev) — ca 600 meest ja 66 kahurit.

b) fregatid: „Slava“, „Podražislav“, „Prjatislav“, „Venus“ ja „Nadežda Blagopolučija“ (komandörid — Gräwenitz, Bodisco, Bõlau, Kraun ja Stanišev).

d) p o m m i t u s l a e v a d (Bombenschiffe, bombardirskii korablj): „Pobeditelj“ ja „Strašnõi“.

e) m i t m e s u g u s e d m u u d l a e v a d (kutrid, [Kutter, kater], varustise- jne. laevad, millede arv on teadmata).

Admiral Paul Čičagov'i mälestuste järgi Tallinna sadam tol ajal rohkem laevu ei mahutanudki.⁶

Rannapatareid pidid tegevusse astuma siis, kui rootsi laevastikul oleks korda läinud vene laevastikust läbi murda.

Vene Läänemere-laevastiku juhatajaks oli keisrinna poolt määratud admiral Vassili Čičagov. Ta pidas laevastiku igapäevase tegevuse kohta erilist aruannet, mille pärast sõda esitas keisrinnale. Olles 63-aastane ja rahu ajal silmapaistev mereväeohvitser, polnud ta seni ühestki merelahingust osa võtnud. Väärrib märkimist, et Tallinnas viibimise ajal laskis ta ehitada vee-kanali Ülemiste järvest Kadrioru lossi juurde.

Vene laevade meeskonnad koosnesid peamiselt elukutselistest meremeestest, kelle hulgas oli ka kohalikke rannaelanik-

* Admiral Vassili Čičagovi poeg, pärastine admiral ja vene esimene mereminister.

ke-eestlasi. Allohvitserid olid aga erandita kõik venelased. Kogu talve peeti meeskondadega intensiivselt suurtükiõppusi.

Laevad olid korras ja varustis hea. Suurtükkide lasketehnilisi võimeid peeti aga nõrgemaks kui rootslastel.

Rootsi laevastik. Vene allikate järgi võttis rootslastel Tallinna merelahingust osa 21 liinilaeva (resp. lahingulaeva) ja 6 suurt fregatti.² Nendele lisaks mainib Niguliste koguduse tolleaegne õpetaja oma kirjelduses veel 7 ühe- ja kahemastilist väiksemat laeva, millel olid 12 ja 32 kahurit.⁵ Saksa admiral Kirchhoff'i¹ järgi koosnes aga rootsi laevastik Tallinna all 22-st liinilaevast, 12-nest fregatist ja 13-nest väiksemast laevast. Arvestades seda, et admiral Kirchhoff'il olid oma töö koostamisel kasutada ka rootsi allikad, näib, et tema andmed võivad olla tegelikule olukorrale lähedased. Kuid ka venelaste andmed võivad olla tõetruud, kui nad arvestasid vaid neid laevu, mis tegelikult Tallinna lahte sisse sõitsid. Admiral Kirchhoff näib aga arvestavat kõiki rootsi laevu, mis siin rajoonis üldse viibisid.

Suuremaist rootsi laevadest võiks märkida laevastiku juhataja lipulaeva „Gustav III“ (kolonel Klint*), „Dristigheten“ (parun von Puke), „Riksen Ständer“, „Camilla“, „Dügden“, „Adolf Friderik“ (admiral Modée), „Försigtigheten“, „Prins Karl“ (major Salstedt), „Sophia Magdalena“ (kolonel Leionanker) jt.

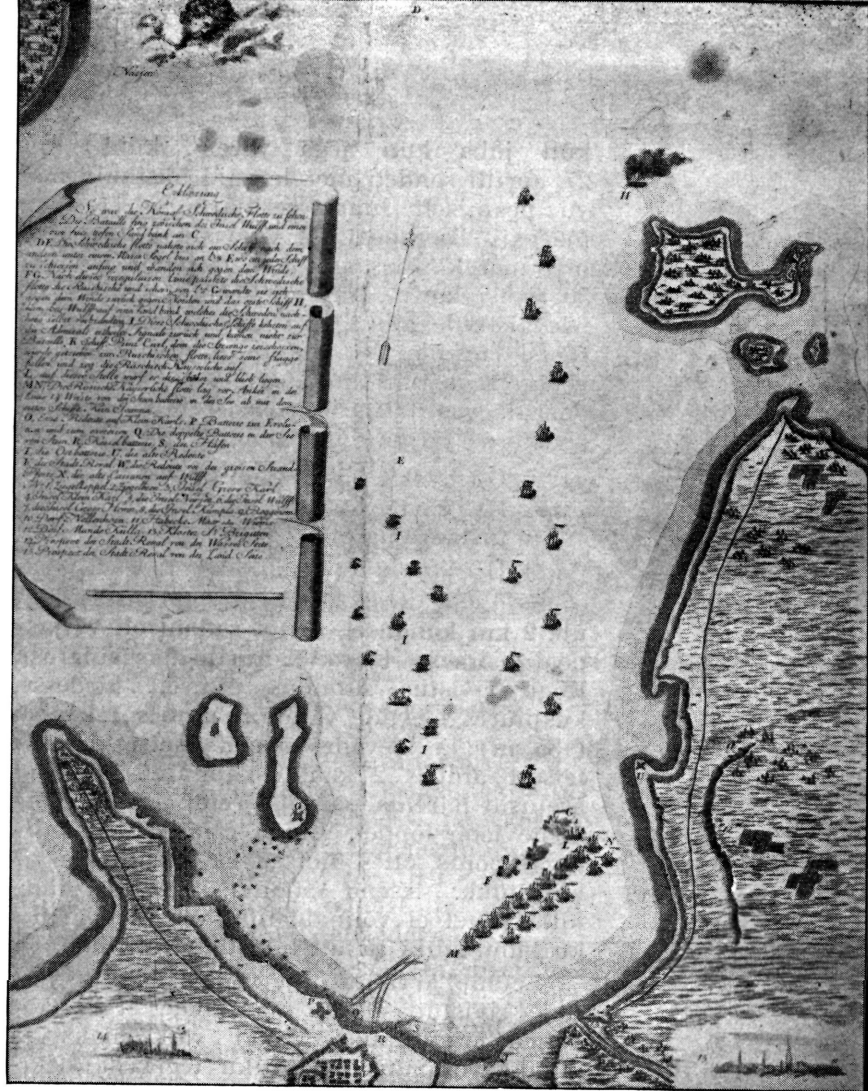
Suuremad laevad olid relvastatud 66–74 kahuriga ja laevastiku kiireim laev — fregatt „Ulla Fersen“ — vaid 18 kahuriga.

Rootsi laevastiku juhatajaks oli Gustav III-da vend Södermanlandi hertsog Karl.** Ta oli 42-aastane ja oli senistes lahingutes üles näidanud suurt isiklikku vahvust. Kuningas, kes üldse armastas anda kitsendavaid juhtnõure, seadis enne laevastiku väljasõitu üles nõude, et hertsog Karl ei tohi edaspidi enam oma elu hädaohtu panna.

Rootsi laevastiku staabi ülemaks oli admiral Nordenskjöld, kellele kuningas oli aga andnud täieliku õiguse laevastikku oma äranägemise järgi käsutada, kusjuures tagajärgede eest pidi vastutama admiral ise. Seega oli rootsi laevastikul tegelikult kaks juhti ja näib, et ebaedu korral oleks kogu süü langenud admiralile, kuna võidu korral oleks loorberid lõiganud hertsog.

* 1771. aastal muudeti rootsi laevastiku ohvitseride auastmenimetused sarnasteks maaväehvitseride auastmenimetustele (Kirchhoff).

** Pärastine Rootsi kuningas Karl XIII (1809–1818).

Ülesvõte Ambrosius Gabler'i gravüüri äratõmbest Tallinn Linnaarhiivis — „Sieg der Russisch Kayserlichen Flotte über die Königliche Schwedische Flotte auf der Rhede vor Reval den 2-ten May 1790.“

Tallinna merelahingu skeem.

Rootsi laevastikku Tallinnas asuva vene laevastikuga arvuliselt võrreldes näeme, et rootslased olid suure ülekaalus.

Laevade relvastise alal oli venelastel välja panna 872 kahurit rootslaste 1700 vastu. Seejuures venelastel oli 272 suurekaliibrilist kahurit ja 600 kesk- ning väikekaliibrilist kahurit (peale selle kahurid neil laevadel, mis otseselt lahingust osa ei võtnud). Rootsi laevade kahuritest oli 1100 suurekaliibrilist ja 600 kesk- ja väikekaliibrilist kahurit.

Vastaspoolte meeskondade arvuks loetakse venelastel 7500 meest rootslaste 13 000 mehe vastu.⁴

Vastaspoolte tegevuskavad.

Vene laevastik sõitis sadamast välja reidile 27. aprillil. Tallinna laht vabanes jääst

küll juba kuu aega varem, kuid enne 27. aprilli saadeti merele vaid üksikuid laevu peamiselt luure eesmärgiga. 11. mail märgati Toompealt ja Oleviste kiriku tornist merel Naissaare taga ristlemas umbes 30 rootsi laeva. Tallinna reidil valitses sel päeval tuulevaikus.² Järgmisel hommikul oli rootsi laevade arv kasvanud juba 40-ni ja vene laevastiku juhataja tegi korralduse oma laevastiku asumiseks reidil lahingurivistusse järgmiselt:

- I joonel: 9 liinilaeva ja 1 fregatt,
- II joonel: 2 fregatti ja 2 pommituslaeva ja
- III joonel: 7 kutrit.⁴

Esimene joon algas sadamasuust veidi üle 2 km kaugusel, nii et sadam oli väljaspool esimese laeva kahurite laskeulatust. Kogu rivistus suundus üldiselt kirdesse, kusjuures laevade vahe oli umbes 1 kaabel (185 m) ja laevade jooned asetsesid üksteisest umbes 2 kaabli kaugusel. Laevad asetisid parema pardaga reidi poole*. Esimene joon lõppes Viimsi rannikul madaliku rajoonis, olles üldiselt ca 2 miili (ca 3,7 km) pikk. Asend sadama ja Viimsi ranniku vahel ei võimaldanud vene laevastiku kummaltki tiivalt takistamatult haarata.

Leidub arvamus, et vene laevastik võinuks rivistuda veelgi maa poole, et laevade vahed muutunuks veelgi väiksemaks ja olnuks võimalus laevastiku tegevust toetada rannapatareide tulega.⁴

Merel Naissaare ja Äigna vahel ristles luurekoondis, mille koosseisu kuulus „Kir Joann“, 2 fregatti ja 1 kutter.

Sellases rivistuses viibis vene laevastik kogu 12./13. mai öö.

Varahommikul oli taevas kaetud kerge te pilvedega ja linn ning rannik mattus uttu. Puhus nõrk läänetuul.

Luurekoondise tagasikutsumiseks saatis laevastiku juhataja juba varahommikul välja kutri „Mercur“ ja kell 0400 algas luurekoondis Äigna juurest liikumist. Jõudnud reidile, asus „Kir Joann“ lahingurivistuse esimesele joonele sadamapoolsesse otsa, fregatid — teisele joonele ja kutter ühines kolmandal joonel asuvate kutritega. Nii kujunes välja 13. mai hommikul vene laevastiku järgmine rivistus (vt. skeem):

- I joon: „Kir Joann“, „Mstislav“, „Venus“, „Sv. Elena“, „Izjaslav“, „Jaroslav“, „Rostislav“, „Pobedonosets“, „Boleslav“, „Saratov“ ja „Prohor“; kokku: 11 laeva (kõik 10 liinilaeva ja 1 fregatt);

- II joon: „Pobeditelj“, fregatt (nimi teadmata), „Slava“, „Podražislav“, fregatt (nimi teadmata) ja „Strašnõi“ (kokku: 6 laeva, neist 4 fregatti ja 2 pommituslaeva) ja

- III joon: kutrid.

Laevastiku juhataja lipulaeva taga teisel joonel asuvaid fregatte hüüti nn. repetiir-laevadeks (Repetir-Schiffe, repetičnõi korablj), sest nad pidid kordama admiralilt antavaid signaale.

Vaatamata tarvitusele võetud abinõudele oli kogu vene laevastiku rivistus halvasti välja joondatud. Järjest tugevamaks muutuva läänetuule tõttu triivis laevastik Viimsi ranna poole, mistõttu vahe sadama ja laevastiku vahel suurenes.

Vene laevastiku lahingurivistust hinnates tuleb märkida, et venelased rajasid oma tegevuse peamiselt tuletõule (laevu kasutati nagu kohtkindlaid kahurialuseid), jättes kasutamata laevade liikuvust. Seega venelaste tegevus kandis üldiselt ootamise ilmet, kuna algatus oli jäetud vastasele.

Ülekaaluka vastase puhul oli sellane tegevus võib-olla õigustatud: rootsi laevastik jäi küll lõplikult purustamata ja teda isegi ei jälitatud pärast lahingut, kuid ka vene laevastik jäi terveks.

Rootsi laevastik oma peajõududega algas liikumist koduvetest 30. aprillil.

Rootslased said vene laevastiku suurusest ja rannapatareide asukohtadest ja seisukorrast võrdlemisi täpseid andmeid ühelt inglise kaptenilt, kes oli äsja jõudnud kaubalaeval Tallinnast Karlskronasse.

Venelased said aga rootsi laevastiku liikumisest Tallinna suunas andmeid ühe hollandi laeva meeskonnalt, kes jõudis Tallinnasse umbes 2 päeva enne rootsi laevastikku.

Kuna Soome lahes valitsesid kuni 12. maini üldiselt idakaarte tuuled, siis teostus rootsi laevastiku peajõudude liikumine väga aeglaselt.

10. mail täiendas laevastik Hangos oma mageda vee tagavaru ja jõudis järgmisel päeval Osmussaare rajooni. Hango rajooni merele ristlema jäeti 1 liinilaev 2 fregatiga. Samal päeval kutsuti kõik laevade komandörid laevastiku juhataja lipulaevale, kus

* Huvitav on märkida, et admiral Čičagov'i poolt esitatud ettekande lisas olevaal joonistusel on vene laevad asetatud vasaku pardaga vaenlase poole, kuna tegelikult aga kõigi ja ka venelaste endi (Golovačov jt.) uurimuste tulemusel vene laevastik võitles parema pardaga. Läänetuulega see teisiti polekski mõeldav.

neile anti kallaletungiks üksikasjalised juhtnõõrid. Ühtlasi avati siin ka pitseeritud paketid, milles olid Tallinna reidi uued kaardid, mis olid äsja valminud (1790. a. väljaanne).

12. mail mööduti Paldiskist ja võeti kurss Tallinna peale, kusjuures vene laevastiku võimaliku asetuse kohta andis seletusi leitnant Klint*, kes varemail aegadel oli korduvalt viibinud Tallinnas ning hästi tundis Tallinna ja selle ümbruskonda.

Kallaletungi kava valmis lõplikult 11. mail ja leidis läbiarutamist nõupidamisel, mida juhatas hertsog Karl ise. Laevastiku juhtidest ühed pooldasid lahingut laevade ankrul seistes, kuid teised, nende seas ka hertsog Karl, arvasid sobivamaks rünnata liikudes. Viimane vaade võitis.

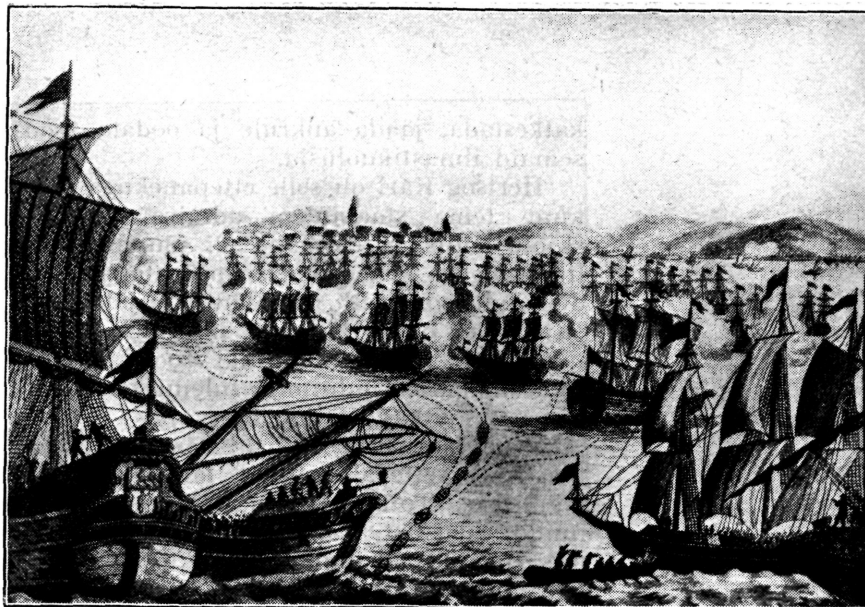
Seega rootsi laevastik pidi soodse tuulega mööduma vene laevastiku rivist ja kahureist vahetpidamata tulistama; seda manöövrit oli ette nähtud korrata kuni soovitud tulemuse saavutamiseni.

Seda rootslaste kava ei loeta aga kuigi õnnestunuks. „Antud olukorras oli kallaletung laevastiku liikudes suureks veaks, mida ei saa kuidagi andestada. Võib isegi väita, et rootslaste poolt kavatsatud tegevusviis osutus ainsaks, mida käesolevas juhtumis ei oleks tulnud kasutada ja mille ohtlikke tulemusi igaüks oleks pidanud ette nägema,“ kirjutab admiral Kirchoff.¹

Kui kaotuste vältimiseks loobuti võitlusse astumisest parajal laskekaugusel vastase laevadest ankrul seistes, siis oleks admiral Kirchoff'i arvates võinud kõne alla tulla veel mõni teine moodus, näiteks rünnata vastast kas läbimurdega või haaramisega sadama poolt küljest, kus vahemaa läänetuule tõttu oli suuremaks muutunud. Sel teel oleks avanenud võimalus vene laevad tule alla võtta kahelt poolt. Siin oleks võinud astuda tegevusse küll ka vene rannapatareid, kuid nende tuli oluks kauge maa tõttu vähetabav. Venelaste endi arvates poleks ka sellane tegevusviis andnud tulemusi, sest vene laevastiku lahingurivistusel oli teatav sügavus, mistõttu läbimurdunud või haaramist teostanud rootsi laevad oleksid sattunud sügavuses asetsevate vene laevade tule alla.²

Merelahing, selle üldine käik ja tulemused.

13. mail kell 0500 hakkas rootsi laevastik Naissaare tagant paistma. Kella 0700-ks näis rootsi laevastik olevat lõpetanud oma lahingurivistuse moodustamise ja algas kiilveerivis lähenemist lõuna üldsüunas.

Ülevõtte vanast saksa gravüürist Eestimaa Kirjanduse Ühingu muuseumis.

Tallinna merelahing.

Lähenemisel tekkis kohe äpardus „Tapperheteeni“ Uusmadalikule** jooksmise tõttu. Kuigi see laev oli rivistuses järjekorras teine, siiski tema ootamatu peatumine ei ajanud kuigi palju kogu rivistust segi. Teised laevad möödusid temast ja jätkasid hoogset lähenemist täispurjedega.

Läänetuul alatasa kõvenes ja meri tumenes. Oli oodata tormi puhkemist. Huvitav on märkida, et tuule suuna kohta leidub kahesuguseid andmeid. Mõnedel andmetel valitses merelahingu ajal põhjatuul, kuid allikate enamiku järgi oli tuul läänest. Tõepärasem näib olevat viimane, sest sündmustik ise tõendab seda.

Vene laevastiku mastikorvidest jälgiti rootslaste lähenemist hoolega. Ka Tallinna elanikke jälgis sündmuste arenemist Toompealt, kirikutornidest, vallidelt, kõrgemaist majadest jne. Ärevus oli loomulikult suur ja taevaminemispüha*** rahust polnud juttugi. Osa elanikke põgenes suure rutuga linnast välja — kes tõldades ja vankrites, kes jalgsi, — jättes oma elamise ja majad jumala hooleks, nagu kirjutab Suve Jaan.⁹ Teised matsid ja peitsid oma vara, kuhu keegi sai.

Kella 0800 paiku jõudsid esimesed rootsi laevad Naissaare ja Äigna vahele. Järjest tugevamaks muutuv tuul tekitas laevastiku juhtimisele ja manövreerimisele tõsiseid raskusi. Seepärast tegi „Gustav III“ komandör kolonel Klint ettepaneku kallaletung

* „Gustav III“ komandöri kolonel Klint'i poeg.

** Uusmadalik asetseb Naissaarest ca 4,5 miili (8,3 km) kirde pool.

*** 13. mail 1790. a. oli taevaminemispüha.

katkestada, jääda ankrule ja oodata soodsemaid ilmastikuolusid.

Hertsog Karl oli selle ettepanekuga nõus, kuid tema staabiülem admiral Nordenskjöld leidis, et laevastik oli jõudnud juba liig kaugele, et teda tagasi pöörata, ja nõudis kategooriliselt kallaletungi jätkamist. „Kui mõök on paljastatud, siis tuleb temaga teotseda.“ Siin ilmnevadki rootsi laevastiku omapärase juhtimise tulemused. Rootsi laevastik jätkas liikumist.

Vene laevastikus käisid samal ajal intensiivsed ettevalmistused lahingu vastuvõtmiseks. Toimetati kohale laskemoona ja muud varustist; kahurite vahele olid valmis pandud veetünnid tule kustutamiseks kahjutule tekkimise korral; laevadel peeti ka palvet. Et rootsi laevastik tollaegsete mõistete järgi oli veel küllaltki kaugel, siis kell 0930 anti vene laevastiku meeskondadele lõunasöök. Kohe pärast seda jätkati ettevalmistusi ja kell 1000 anti kogu laevastikule signaal olla lahinguvalmis. Kuued ja kübarad visati kõrvale, et midagi ees ega tüliks ei oleks ja et iga mees ennast lahedasti võiks liigutada.⁹

Rootsi laevastiku esimesed laevad olid jõudnud Paljassaare lähedusse. Rootsi laevadel oli kõvasti keelatud tuld avada enne, kuni on jõutud venelaste rivistuse esimese (läänepoolse) laeva vahetusse lähedusse. Sääli pidi iga laev pöörduma järsult kirde üldsuunda ja algama tulistamist, liikudes piki vene laevade esimest joont. Pärast vene laevastikust möödumist tuli rootsi laevadel pöörduda üldiselt põhja suunas ja vene laevastikust kaugeneda. Tegelikult aga kogu see manööver nii libedasti ei läinud.

Rootslaste esimene laev „Dristigheten“ jõudis Paljassaare lõunatipu* kohale, pööras säält vene laevastiku esimese joone viienda laeva („Izjaslav“) suunas. Teised suuremad rootsi laevad jäid reidile ankrule. Viimaste seas oli ka fregatt „Ulla Fersen“, kuhu oli asunud hertsog Karl koos oma staabiga, et mitte viia oma elu hädaohu, nagu see oli kuninga poolt ette kirjutatud.

Niipea kui „Dristigheten“ oli jõudnud soodsele laskekaugusele, tegi „Izjaslav“ kaks proovilasku, mis olid eeslanged. „Dristigheten“ lähenes veel veidi ja pööras siis end parema pardaga „Izjaslav'i“ poole ja algas viimase tulistamist. Kõva tuul kallutas aga „Dristigheten'it“ tugevasti külje peale ja kõigutas teda nii, et välja lastud kuulid langesid kahju tegemata üle vene laevade.

Vene laevad saavutasid ankrul seistes aga terve rea tabamusi, nii et „Dristigheten“ rebenenud purjedega ja purunenud taglasega suuri vaevu suutis end pöörata Äigna suunas, kuhu ta algas liikumist.

Kuid ka vene laevastikus tekkis väike segadus. Pommituslaevadele anti vahepeal korraldus kohtade vahetamiseks. Pommituslaev „Pobeditelj“ jõudis takistusega oma kohale, kuid „Strašnõi“ aeti tuulest kutrite taha, kuna ta ei suutnud end õigeaegselt teisele halsile pöörata. Madalikule jooksmise vältimiseks „Strašnõi“ heitis ankrud. Fregatt „Podražislav“, kellel admirali käsu peale hiivati ankur, ja kutter „Volhov“ jooksid aga siiski madalikule, kuid see vene laevastiku esimese joone tegevusele segavalt ei mõjunud.

Vene laevastiku esimese joone laevad jätkasid segamatult rootsi laevade tulistamist ja „Dristigheten'i“ saatuse osaliseks said ka järgmised kolm laeva: „Riksen Ständer“, „Camilla“ ja „Dügden“. Ka need laevad pöördusid pärast vene laevadest möödumist Äigna üldsuunas.

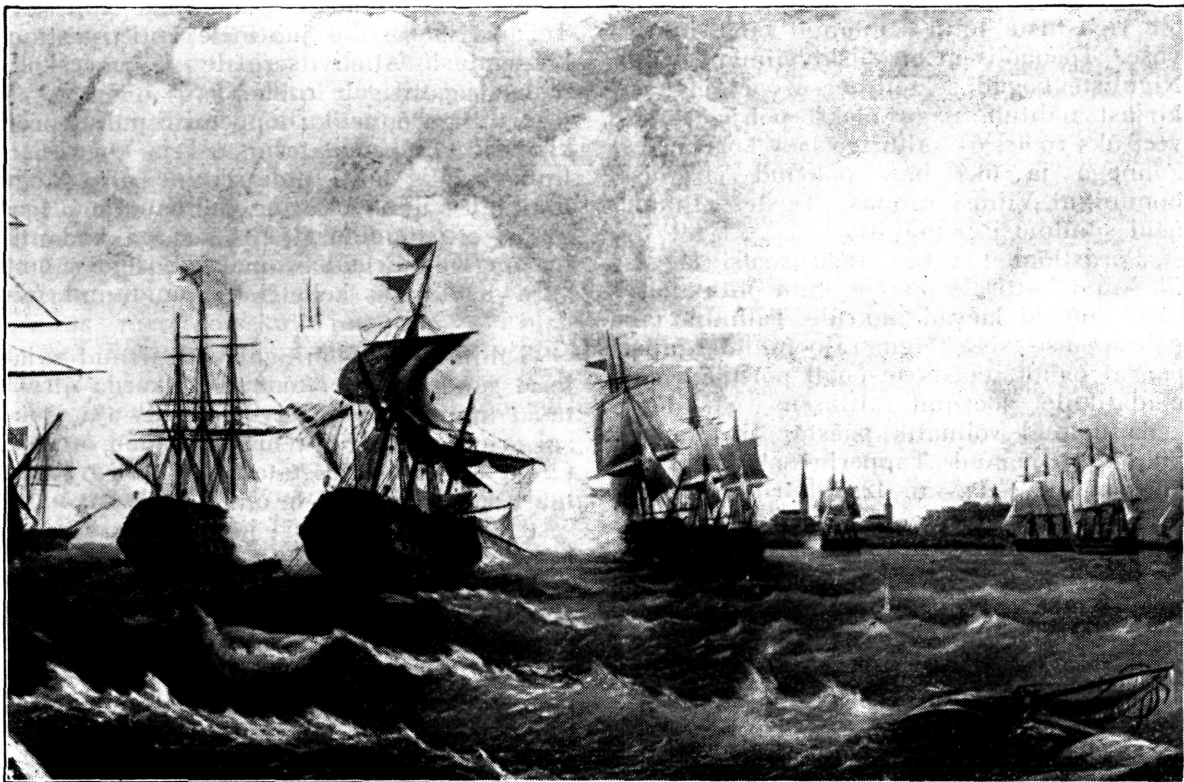
Viies rootsi laev „Adolf Friderik“ algas lahingut juba fregatt „Venuse“ kohal. Ta liikus rehvitud purjedega, et vähendada laeva käiku ja laeva küljeli kaldumist. Tegelikult kallutas tugev tuul sellegi laeva küljeli nagu eelmisedki. Aeglase käigu tõttu suutis ta vene laevu tabada küll rohkem kui eelmised, kuid ta isegi sai terve rea pihtamusi, nii et kaotused sellel laeval olid õige suured: 17 surnut ja 28 haavatut.³ Laev pääsis suuri vaevu ja järgnes eelmistele.

Tulistamise häid tulemusi nähes venelaste meeoleolu tõusis. Meeskonnad rahunesid ja muutusid külmaverelisemaks. Kuna rootsi laevade vahel oli tekkinud suur vahemaa, siis uue laeva laskekaugusele jõudmiseni suutsid venelased parajasti oma kahurid laadida ja välja sihtida. Suurt paremust pakkus venelastele ka veel see asjaolu, et tuul kandis nende kahurisuitsu kohe laevade taha, mistõttu venelaste oma kahurisuitsu nende vaatlust ei takistanud.

Segadus rootsi laevastikus aga suurenes alatasa. Aega oli vähe, laevade slengerdamine oli väga suur ja enamik laevade meeskondadest oli ametis, et läbi viia keerukaid manöövreid. Selle tulemusel osa laevu möödus eelmistest, laevade vahed läksid suureks jne.

Kolmeteistkümnenda laevana lähenes

* Tol ajal Paljassaar oli mandrist merega eraldatud (vt. skeem).

Tallinna merelahing. — „Prins Karl'i“ alistumine. Ülesvõte õlimaalist V. O. K. kasiinos.

vene laevastikule „Gustav III“. Selle laeva seisukorda ja tegevust kirjeldab admiral Kirchoff pikemalt, millest selgub, et venelaste tabava tule tõttu kaotas laev täielikult juhitavuse ja hakkas triivima „Rostislav'i“ poole. Seejuures ta oli kogu aeg venelaste marulise tule all. Laeva parempoolse parda alumine patarei täitus veega ja ainult patareiülema külmaverelisu päästis laeva ümberminekust. Laeval tekkis paanika ja segadus, mis eriti suurenes, kui levis teade laeva komandöri vigastada saamisest. „See laev lasti mitte ainult parda poolt, vaid ka ahtrist (Spiegel) nii läbi, et laeva pöördudes võidi venelaste poolt selgesti näha, kuidas kuulid olid laeva pikuti läbistanud.“⁵

„Gustav III“ päästmiseks ruttas kohale „Prins Karl“ ühes „Sophia Magdalena“ga, avades vene laevadele tugeva tule, kuna „Gustav III“ samal ajal üsna küljeli asendis tuule hoost kantuna tagasi tõmbus. Mõlemaid appirutanud laevu kallutas tuul seevõrra küljeli, et nende laevade paremad pardad olid kuni alumiste patareide luukideni veel all.

See „Prins Karl'i“ ennastohverdav teguviis aga lõppes talle õnnetult. Mõneminu-

tise ägeda võitluse tulemusena oli „Prins Karl'il“ mastid maha lastud ja ka laeva rool vigastatud. Liikumisvõimetu laev heiskas allaandmise märgina vene Andrease sinise ristiga lipu. Vene laevadelt kostis „hurraa“-hüüe.

„Prins Karl'i“ kaaslane „Sophia Magdalena“ sai samuti raskesti vigastada, kuid ta pääsis vaid seetõttu, et komandör suutis laeva juhtida „Prins Karl'i“ varju.

Järgmise laeva lähenemisel ilmusid fregatil „Ulla Fersen'il“ lahingu lõppsignaalid. Kell oli 1200 paiku. Kes ebaõnnestunud lahingu katkestamiseks käsu andis, kas hertsog Karl või admiral Norden-skjöld — see pole teada. Umbes kell 1230 lõppes laskmine ja kõik ülejäänud rootsi laevad pöördusid ümber ja hakkasid kaugenema põhja suunas. Lahing oli kestnud umbes 2 tundi.

See ei lõppenud aga veel rootslaste kaotused. Äigna juures oli joosnud madalikule lahingus vigastatud „Riksnes Ständer“. Selle laeva madalikule jooksmise kohta on andmed jällegi lahkuminevad. Admiral Kirchoff'i¹ andmeil jooksis see laev madalikule juba enne lahingut, kuid venelased väidavad, et „Riksens Ständer“

jooksis madalikule pärast lahingut, kui laev oli vigastuste tõttu kaotanud oma juhita- vuse.² Tõenäolisem on siiski viimane väide. Niguliste koguduse tolleaegse õpetaja käsi- kirjast nähtub, nagu oleks põhja läinud veel üks rootsi 64 kahuriga laev kogu mees- konnaga ja üks laev põlenud järgmisel hommikul Viimsi rannas. Teistes allikates neid sündmusi ei mainita.

Pärastlõunal võttis kogu rootsi laevas- tik kursi lahtisele merele, kuid õhtuks ase- tusid mõned laevad ankrule Tallinna lahe põhjapoolse sissekäigu rajooni. Järgmisel päeval pandi rootslaste poolt põlema Aigna madalikule joosnud „Riksens Ständer“*, keda polnud võimalik päästa. Uusmadali- kule kinni jäänud „Tapperheten“ pääsis aga lahti pärast seda, kui 42 kahurit oli heide- tud üle parda merre.

Tallinna merelahingu tulemusena kao- tasid rootslased 2 liinilaeva ja hulk laevu sai vigastada. Surmasaanute arv roots- laste endi andmete järgi pole siiski suur — nimelt 150 meest. „Prins Karl’ilt“ said vene- lased 420 vangi, neist 5 mereväehvit- seri, 2 maaväehvitseri, 292 madrust, 100 kūrassiiri ja 20 jalaväesõdurit.

Venelaste kaotused olid: 8 surnut ja 27 haavatut. Vene laevade vigastused olid väikesed. Venelased olid välja lasknud üldse 12 000 kuuli.⁵

Nii lõppes Tallinna merelahing. Kui vangilangenud rootsi laeva „Prins Karl’i“ komandör major Salstedt ühes ellujäänud ohvitseridega esitleti admiral Čičagov’ile, siis võttis viimane nad vastu väga sõbrali- kult. Ühtlasi andis vene admiral rootsi ohvitseridele tagasi nende mõõgad ja ütles: „Hoidke alles oma mõõgad teie vahvuse tõendina, ja et saatus nii on otsustanud, siis kinkige meile oma sõprus. Nii vaprate meeste sõprus on mulle väärtuslik.“³

Keisrinna Katariina II sai rootsi laevas- tiku liikumisest Tallinna suunas teada alles 14. mail, s. o. päev pärast merelahingut, kuid merelahingu käik ja tulemused jäid talle teadmatuks järgmise päevani. Rootsi laevastiku liikumise kohta tõid teate Peter- buri äsja saabunud kaubalaevad.² Häiriva teate tagajärjel polevat keisrinna maganud peagu kogu 14./15. mai öö. Kui siis järgmi- sel päeval saabus admiral Čičagov’ilt või- duteade, saatis keisrinna rõõmu pärast kõi- gile laevastiku juhtidele enda käega kirju- tatud tänukirjad. Peale selle admiral Čiča- gov sai Andrease autähe ja Mogilev’i ku- bermangust päritava mõisa 1388 hingega, kuna admiral Mussin-Puškin sai briljanti- dega kaunistatud kuldmõõga vahvuse eest

ja admiral Hanökov Vladimiri suurristi. Teistele laevastiku juhtidele anti auastmes kõrgendusi. Allohvitseridele ja meeskon- dadele jagati igale rubla.⁵

Lahingu õnneliku lõppemise puhul peeti kirikuis tänujumalateenistusi ja kogu Tal- linnas „läks lahti pidutsemine ning kogu linn oli nagu üks suur pulmamaja. Igas majas oli nüüd lust ja rõõm; iga kodanik, iga peremees leidis omaksed, leidis oma vara hävimata, kellelgi ei puudunud mi- dagi“.⁹

Tallinna merelahingule järgnenud sõja- lised sündmused ei toonud olukorda otsus- tavat muudatust. Gustav III jõudis aja jook- sul arusaamisele, et tema sõjaplaan on tek- kinud olukorras teostatamatu ja soovis rahu. Ka Katariina II-le oli rahu vastuvõetav, sest vahekord Inglis- ja Preisimaaga oli muutunud teravamaks. Nii sõlmiti mõle- mapoolse soovi tulemusel augustis 1790. a. Kymijöel rahu, mis aga endaga kaasa ei toonud mingeid territoriaalseid muudatusi. Gustav III kohustus mitte segada Venemaa vahekorda Türgiga ja Katariina II tunnustas Gustav III valitsemiskorda Root- sis.

Kokkuvõte ja järeldusi.

Tallinnas asetsev vene laevastik jäi rootslaste poolt hävitamata, vaatamata sel- lele, et rootsi laevastik oli kallaletungija, s. o. aktiivne pool, kelle käes oli algatus ja kellele kuulus ka jõudude ülekaal.

Peamise põhjusena selleks tuleb kõige- pealt nimetada rootslaste ebaõiget teotse- misviisi niihästi enne lahingut, lahingu ajal kui ka pärast lahingut.

Rootsi laevade kallaletungi tagajärjel Paldiskile mõni aeg enne Tallinna mere- lahingut kadus o o t a m a t u s: vene lae- vastik oli alarmitud ja tegi intensiivselt ettevalmistusi rootslaste tagasilöömiseks. Paldiski operatsioon oleks omandanud ül- dise tähtsuse vaid siis, kui Paldiski rajoo- nis oleks maabunud tugevad rootslaste maaväed, kes siit oleksid alustanud jõulist pealetungi ca 50 km kaugusel asetsevale Tallinnale maa poolt, samal ajal kui lae- vastik oleks teostanud kallaletungi merelt.

Merelahingu ajal ei leidnud kasutamist jõudude k o o n d a m i s e põhimõte, nagu seda tegi näiteks Nelson Abukiri lahingus, rünnates jõuliselt ja hoogselt ankrul seis- vat vastase laevastikku. Laevastik astus

* Selle laeva ankur ja üks kahur, mis tõsteti välja merepõhjast 1897. a., on Tallinnas asetatud vastavale alusele Vabaduspuiestee äärde.

tegevusse killustatult üksikute laevadena, või nagu seda sõjateaduses sageli nimetatakse — „pakettidena“. Kuid tuleb märkida, et kogu sõja jooksul puudus rootslastel kiire, energiline ja otsustav tegevus. Seepärast ei saavutatud suuremaid tulemusi ka kogu sõja kestel.

Rootslaste ebaedu teise põhjusena tuleb nimetada tugevat tuult, mis paisus lahingu jooksul peagu tormiks ja mis kõik rootslaste arvestused segi paiskas. Tugev tuul muutis mere otsekui venelaste liitlaseks. Rootslesed olid sunnitud ettevõtetud lahingu katkestama. Seepärast võib Tallinna merelahingule vaadata kui pooleli jäänud lahingule.

Pärast lahingut jäid rootslesed esialgu nagu ootavale seisukohale. Kuigi nad kaotasid lahingus kaks laeva ja hulk laevu sai vigastada, siiski kuulus arvuline ülekaal veel ikkagi rootslastele. Kuid rootslesed ei teinud katsed uuesti rünnata, et poolelijäänud lahingut lõpetada. Nii jäi kogu Gustav III-da sõjaplaan nagu õhku rippuma, sest Tallinnas asuva vene laevastiku hävitamine moodustas selles sõjaplaanis tähtsa osa. See oli kogu sõjaplaani õnnestumise või ebaõnnestumise üks eeltingimus.

Tallinna seisukohast lähtudes oli aga kõnesoleval merelahingul suur tähtsus. Vaenulise laevastiku tagasilöömise tagajärjel vabanes linn kontributsiooni-hirmust ja linna elanikud võisid rahulikult oma igapäevast tööd jätkata.

*

Käesoleva kirjutise koostamisel on kasutatud järgmisi allikaid ja materjale:

1. Vize-Admiral z. D. Kirchhoff. „Seemacht in der Ostsee. Ihre Einwirkung auf die Geschichte der Ostseeländer im 17. und 18. Jahrhundert.“ Kiel. 1907. Selle teose koostamisel on autor kasutanud saksa, ameerika, taani, inglise, prantsuse, hollandi, vene ja suurel määral ka rootsi allikaid (Tartu Ülikooli raamatukogus, venekeelne tõlge — Sõjavägede Staabi raamatukogus).

2. V. Golovačov. „Deistvija ruskago flota v voine so švedami v 1788—1790 godah.“ „Morskoi Sbornik“ 1872, IX köide, Mitteametlik osa, lk. 218—230 (Tartu Ülikooli raamatukogus).

3. P. Jordan. „Die Seeschlacht bei Reval. Den 2. Mai 1790.“ „Baltische Monatschrift“. XXXVII Band. Reval 1890 (Tallinna Linnaarhiivis).

4. Rudolf Tal. „Morskoje sraženie pod Revelem 2-go maja 1790 g.“ „Estljandskija gubernskija vedomosti“ N 17., 3. maja 1890 g. (Tallinna Linnaarhiivis).

5. St. Nicolai Kirchenbuch. Num. V. 1758—1833. Käsikirjaline sissekanne Niguliste kirikuraamatusse lahingupäeval ja sellele järgnevat päevadel Niguliste koguduse tolaegse õpetaja Gebaueri poolt (Tallinna Linnaarhiivis).

6. L. M. Čičagov. „Zapiski admirala Pavla Vassiljeviča Čičagova.“ „Russkaja Starina“, St. Peterburg 1888 (Tallinna linna keskraamatukogus).

7. C. M. „Gedenktage der Seeschlacht bei Reval.“ „Revalsche Zeitung“ N 98., Mittwoch den 2. (14.) Mai 1890. (Tallinna Linnaarhiivis).

8. „Kurze Nachricht von der am 2-ten May, auf den Rehde von Reval, zwischen der Russischen und Schwedischen Flotte vorgefallenen Seeschlacht.“ „Revalsche Wöchentliche Nachrichten“ von Jahre 1790., 18. Stück, Montag, den 7. May. (Tallinna Linnaarhiivis).

9. Suve Jaan. Luige Laos. Kolmas trükk, Tartus 1922.

Saksa, Briti ja Prantsuse sõjalised jõud poole sajandi eest.

Alltoodud huvitav ajalooline materjal võimaldab selgema kujutluse saamist ka tänapäeva sõjajõududest Saksamaal, Suurbritannias ja Prantsusmaal.

Saksa, Briti ja Prantsuse sõjalised jõud on Lääne-Euroopas etendanud juhtivat osa juba paari sajandi vältel, olles varemgi püüdnud lahendada omavahelisi erinevusi ja võimuküsimusi sõdadega. Pärast Saksa-Prantsuse sõda (1870—1871), mille kaotades Prantsusmaa pidi Frankfurti rahulepingu põhjal (1871) maksma

5 miljardit franki kontributsiooni ja loobuma Elsass-Lotringist, tõusis Euroopas võimuküsimus teravalt esile taas sama aastakümne lõpuks. Vaid Saksa geniaalse riigimehe O. Bismarck'i osavad diplomaatilised malekäigud Berliini kongressil (1878) suutsid vältida sõja seks korraks. Kuid samal ajal laienesid aga ka kolme eesmainitud riigi huvialad hoogse koloniaalpoliitika tagajärjel, sest O. Bismarck'il õnnestus saada mitmete lepingute kaudu Saksamaale asumaid Aafrikas ja Vaikse ookeani saa-

restikes. Näis loomulik, et n-ü. „maailma vallutamisel“ nende kolme riigi huvid pidid ristuma, ja nii juba möödunud sajandi viimsel kolmveerandil nagu tundunuks relvastumises teatavat kärsitust. Koloniaalpoliitika ei nõudnud mitte ainult järjest uute maa-alade vallutamist, vaid ka nende tõhusat kaitset — relvastatud jõude. Sõjaväe osatähtsus riiklikus elus üha tõusis.

Huvitav on seepärast võrrelda nende riikide sõjalisi jõude ja sõjaväelist organisatsiooni 50 aastat tagasi, millal omavahelise võimu küsimus teravamalt esile hakkas tõusma.

Saksas teostas laiaulatuslikuma sõjaväeteenistuse reformi toonane Preisi peaja sõjaminister O. Bismarck. 1867. aastal antud seadusega on iga sakslane relvakohuslik. See kohustus, mis kestab 17.—42. eluaastani, jaguneb teenistuskohustuseks ja maakaitseväekohustuseks. Teenistuskohustus algab 20. eluaastast ja vältab 12 aastat, sellest 3 aastat tegevvaes, 4 aastat reservis ja 5 aastat *Landwehr*'is. 1888. aastal muudetud seadusega *Landwehr* jaguneb kahte järku. Esimene järk vastab endisele ja kestab seega 5 aastat, teine järk aga harrab mehi 32. eluaastast kuni 39. eluaasta lõpuni ja kestab seega 8 aastat. Maakaitsevärke — *Landsturm*'i — kuuluvad kõik mehed 17.—45. eluaastani, kes ei ole teenistuskohuslikud. *Landsturm*i ülesandeks on isamaa kaitsmisest osavõtmine ja vajaduse korral võidakse teda kasutada maa- ja merejõudude täienduseks. Esimese järgu moodustavad siin mehed kuni 40. eluaastani ja neid võib kutsuda sõja ohu ilmnedes teenistusse komandeeriv kindral; teise järgu kutsub teenistusse aga keiser, kelle korraldusel mehed relvastatakse ja varustatakse.

Maaväe rahuaegne koosseis ulatub vastava seaduse alusel a. 1887—1894 umbes 468 500 meheni. Need kuuluvad 17-sse armeekorpusesse, mis moodustavad kokku 37 diviisi. Jalaväge on 166 rügementi 513 pataljoniga, millele lisaneb 21 kütipataljoni, seega kokku 534 jalaväepataljoni — 11 124 ohvitseri, 35 230 allohvitseri ja 293 882 sõdurit. Ratsaväge on 93 rügementi 465 eskadroniga, kuhu kuulub 2358 ohvitseri, 7197 allohvitseri, 57 393 sõdurit ja 62 469 hobust. Välisuurtükiväge on 37 rügementi 364 patareiga (nende hulgas 47 ratsapatareid), kuhu kuulub 1939 ohv., 38 097 allohv. ja sõdurit, 18 246 hobust ja 2184 suurtükki. Jalaväesuurtükiväge on 14 rügementi, kuhu kuulub 562 ohv. ja

17 227 allohv.-sõdurit. Pionere on 24 pataljoni, mis on koondatud 1 raudteerügementi ja mitmesse üksikpataljoni. Vooriosi on 18 pataljoni, kellede käsutuses on 3360 hobust. Peale selle on maaväes veel hulk erilisi formatsioone.

Sõja puhul armee jaguneb: väli-, välireserv-, täiendus- ja garnisonivägedeks. Mobilisatsiooni puhul rahuaegsed väeosad moodustavad reservlastest oma täienduspataljonid, -kompanid, -eskadronid, -patareid. Välireserv- (*Landwehr*) ja garnisoniväeosad (*Landsturm*), suurtükiväe moonavoorid, toidumoonavoorid, pargiosad, sanitaarpunktid, välilaatsaretid jne. moodustatakse uutena, osalt vooriosadest, intendantuurist, osalt muul teel.

Saksa sõjalaevastiku väljaarendamine tugineb nn. laevastiku asutamise kavale aastast 1873, mis pidi olema läbi viidud 1882. aastaks. Selles kavas nähti sõjalaevastiku peamise eesmärgina Saksa ranniku kaitset, kuid arvestati ka lahingut lahtisel merel. Viimaseks otstarbeks olid mõeldud tugevasti soomustatud laevad raskete kahuritega, milles nähti nende ofensiivset ja defensiivset võitlusvõimet. Ranniku kaitseks olid väiksemad soomuslaevad raskete kahuritega ning merekaubanduse kaitseks ristlējad, soomustamata laevad suure kiirusega ja keskmiste kahuritega. Nii pidi eesmainitud kava alusel Saksa merelaevastiku ujumaterjal koosnema 8 soomusfregatist, 6 soomukorvetist, 7 monitorist ja 2 ujupatareist, milledele soomustamata jõududena lisanes 20 korvetti, 6 sidelaeva (aviso), 18 suurtükipaati, 28 torpeedopaati ja 5 öppelaeva. Laevaehitustehnika, suurtükkide ja torpeedode arenemine nõudis aga sõjalaevastiku suurendamist. Seepärast juba 1888. aastaks on Saksa laevastikus: 13 soomuslaeva (suurim neist „*König Wilhelm*“, mille pikkus oli 108 m, masinate võimsus 8000 PS, soomuse paksus 305 mm, relvastiseks 18 24—26-cm, 5 25-cm, 2 15—17-cm ja 4 kergekahurit, meeskonnaks 795 meest), 14 soomusalust, 8 ristlējafregatti, 10 ristlējakorvetti, 7 ristlējat, 5 suurtükipaati, 7 sidelaeva ja 11 öppelaeva. Torpeedoflotill koosneb 97 torpeedopaadist, neist 2 suuremat veeväljasurvega 250 tonni. Laevastiku koosseisu sõja puhul on ette nähtud 1015 mereväehvitseri (neist 12 admiralid ja 120 staabihvitseri), 53 laevandusinseneri, 154 arveametnikku ja 29 078 meest. Mõlema sõjasadama — Kieli ja Wilhelmshaveni — järgi jaguneb sõjalaevastik Läänemere- ja Põhjmere-laevastikuks.

Kolonelleitnant

Otto Karell

25 aastat ohvitserikutses.

14. (1.) mail s. a. möödub 25 aastat päevast, millal kolonelleitnant Otto Karell ülendati ohvitseriks.

Juubilar sündis 27. 11. 1893 Rae vallas Harjumaal. Lõpetanud Tallinnas Nikolai gümnaasiumi 1914, Peterburis Pauli sõjakooli 1915 ja Tondil Alaliväeohvitseride kursuste inseneriväe klassi 1927. Peale selle on õppinud Tartu Ülikoolis Kaubandusteaduskonnas kaks aastat (1921—1923). Maailmasõjas võttis osa võitlustest sakslaste vastu, saades lahingus haavata ja põrutada.

Eesti rahvusväeosades teenis Tartu Tagavarapataljonis. Vabadussõja tegi kaasa 4. Jalaväepolgu, Kalevlaste Maleva ja hiljem 3. Diviisi Staabi ning Inseneriväe Valitsuse koosseisus. Haavatud taandumislahingutes detsembri algul 1918. Rahu ajal on tegelnud eranditult sõjaväe side-alal, kus ta on leidnud tunnustust kui suurte kogemustega eriteadlane. Väeosajaleks määrati 01.02.39.

Kolonelleitnant O. Karell.

Kolonelleitnandiks kõrgendati veebruaris 1940. Evib Kotkaristi IV klassi teenetemärki ja mitmeid end. Vene aumärke.

Oma erialal on lgp. juubilar ka „Sõdurile“ lahkkesti abiks olnud nii mõnegi küsimuse lahendamisel. Nüüd tema juubelipäeval soovib „Sõdur“ koos kõigi kaasvõitlejatega temale õnne ja edurikast tegevust ohvitserikutsse järgmiselgi veerandsajandil.

Briti sõjaväe organisatsioon oli juba siis erisugune teiste riikidega võrreldes. Maa vägi 50 aasta eest jaguneb regulaarmeeiks ja abivägedeks, viimased koosnevad miilitsast, *Yeomanry*'st* ja vabatahtlikest. Igal aastal värvatakse parlamendi poolt kindlaksmääratav kontingent. Teenistusaajaks on ette nähtud 12 aastat, kuid enamik tõmbub 7 aasta pärast tegevteenistusest tagasi ja jääb siis palgalisena 5 aastaks armee-reservi 1. klassi. Miilitsasse võib astuda liisuga inglane 18.—30. eluaastani, kusjuures teenistus kestab siin 6 aasta jooksul iga aasta 3—4 nädalat, mille järel siirdutakse palgalisse miilitsareservi. Vabatahtlikud moodustavad palgata väeosad, kus peab sooritama lühiajalisi õppusi. *Yeomanry*-ratsaväed saavad õppuste ajal palka, kuid varustis ja hobune on igamehe eraomand.

Maa väe moodustamiseks kuningriik jaguneb 13 sõjaväeringkonnaks ja edasi 67

jalaväe-alaringkonnaks, millisele igapähele kuulub 1 liinirügement ja 2 miilitsapataljoni. Regulaar-jalaväkke kuulub 7 jalaväe-vahipataljoni ja 141 liinipataljoni, kuhu kuulub 4768 ohvitseri ja 141 605 meest. Miilitsa-jalaväes on 144 pataljoni — 3094 ohvitseri ja 111 798 meest. Vabatahtlikku jalaväkke kuulub 5951 ohvitseri ja 188 807 meest.

Ratsaväes on 3 kürassiiri-, 10 draconi-, 13 husaari- ja 5 ulaanirügementi, kokku koosseisus 850 ohvitseri, 18535 meest ja 12286 hobust. *Yeomanry* moodustab 39 rügementi — 745 ohvitseri, 13379 mehe ja 14000 hobusega.

Suurtükiväes on 2 ratsa-, 4 väli-, 11 garnisoni- ja 1 brigaad rannasuurtükiväge ja 35 rügementi miilitsasuurtükiväge, millestes on 21 ratsa-, 86 väli-, 10 mäestikutapareid 732 kahuriga ja 121 kindlusekompanit — koosseisus kokku 1385 ohvitseri, 34000 meest ja 11000 hobust. Miilitsasuurtükiväes on 616 ohv., 19000 meest, vabatahtlike-suurtükiväes 1726 ohv. ja 43600 meest. Inseneriväeosades on 50 kompanit,

* Vt. „Sõdur“ nr. 17 — 1940, artikkel „Briti sõjaväe ülesehitamisest“.

millele lisaneb miilitsa 15 kompanit ja vabatahtlike 97 kompanit.

Kokku oli Inglise maaväes 1888. a.: a) regulaararmees: 9939 ohv., 211143 meest ja 25583 hobust; b) armeereservis: 235 ohv. ja 57000 m; d) miilitsas: 4498 ohv., 145000 m. ja 14000 hobust; e) vabatahtlikel: 8225 ohv., 245000 m. ja 500 hobust; g) pärismaalaste armees Indias: 2384 ohv., 125000 m. ja 24000 hobust.

Briti territooriumil vaenuliste vägede tegevuse tõkestamiseks on riik juba rahu ajal jaotatud regulaararmee ja miilitsa vahel 8 armeekorpusse-ringkonnaks, peakeriteritega Colchesteris, Aldershotis, Croydonis, Dublinis, Salisburys, Chesteris, Yorkis ja Edinburghis. Eriti tähtsat osa etendavad arvukad rannakindlustised, mis kujutavad endast suurejoonelisi soomusehitisi ja asetsevad osalt madalikel mereski. Näiteks Portsmouthi sadamas Spithead'ilt kuni vastas oleva Wight saareni, mille rannik omakorda on tihedasti täis kindlustisi. Samuti Plymouthi sadamas, kus kindlustisteliin ulatub sisemaalegi ja moodustab Tamari ja Plymi jõgede vahel 11 võimast forti. Erilisi sisemaa-kindlustisi aga ei ole.

Sõjalaevastik on maailma võimsaim. Laevastiku meeskond on suur 84000 meest ja sõjalaevastiku koosseisu kuulub ka 1 divisjon meresuurtükiväge ja 3 diviisi jalaväge. Ujumaterjal koosneb 1888. aastaks 46 soomuslahingulaevast, 12 soomuslaevast ranniku kaitseks, 10 soomusristlejast, 9 soomusdekklaevast, 22 torpeedoristlejast, 80 torpeedopaadist esimeses klassis, 62 torpeedopaadist teises klassis, 420 torpeedodega varustatud lisapaadist laeval, 174 korvetist ja suurtükipaadist, 13 transportlaevast, 21 sidelaevast ja ratasaurikut, peale selle hulk õppelaevu, vahilaevu, purjekaid jne. Ka Indias ja mujal asumaades on laevastikud, nii et kogu sõjalaevastik võib lugeda omaks 600 laeva. Emamaal on sõjalaevastike kodusadamateks Sheerness, Portsmouth, Devonport ja Queenstown. Sõjalaevastiku baase leidub aga paljudes kohtades, kusjuures tähtsamaiks on Gibraltar ja Malta.

Prantsusmaa oli pärast kaotatud sõda hakanud oma sõjaväes teostama mõningaid muudatusi. Aga nende kavade läbiviimine oli raske eriti seetõttu, et Prantsuse riikliku korralduse juures polnud sõjaministrel valitsuses pikka püsi. Sõjaminister oli aga

sõjaväe ülim võim, nii et isegi kindralstaap oli vaid sõjaministeeriumi osakond.

Vaadeldavas ajajärgus tegi esimesi reorganiseerimise kavatsusi sõjaminister Boulanger, kes plaanitses revanšši Saksamaa vastu, kuid oma paariaastasel võimulekul taotles asjata Prantsusmaa põhikorra muutmist. Tema järglased läksid isegi niikaugemale, et senine 5-aastane tegevteenistuse aeg vähendati 3 aastale.

Maaväes 1888. aastal on jalaväge 162 jalaväärügementi à 3 pataljoni, 30 külipataljoni, 12 alpikütipataljoni à 6 kompanit, 51 pataljoni asumaadeväeosi — võorasteleegione, kõik kokku 579 pataljoni 12000 ohvitseri ja 295000 mehega. Ratsaväkke kuulus 12 kūrassiiri-, 28 draguni-, 20 *chasseur*-, 12 husaarirügementi, 6 *chasseurs d'Afrique* rügementi à 5 esk. ja 4 *spahis*- (pärismaalaste-) rügementi à 6 eskadroni. Välisuurtükivägi koosneb 38 rügemendist 449 patareiga; siia kuulub ka 2 rügementi à 14 kompanit sillaehitusosi (*pontoniers*). Kindlusesuurtükiväge on 16 pataljoni à 6 kompanit. Inseeneriväeosi on 4 rügementi à 23 kompanit ja 1 raudteepataljon. Vooriosi 20 eskadroni.

Alalisvägi ja ta reserv moodustavad armee 1. järgu ja sinna kuulub sõja korral ümmarguselt 2 miljonit meest. Territoriaalvägi peab andma sellele veel armee 2. järguna lisa, nii et kogusummas sõjalised jõud tõuseksid 4000000 meheni, mis moodustab 10% kogu rahvastikust.

Kindlustistena Prantsusmaa evib 159 kindlust — 300 fordit, 400 patareit, 20 rannikufordit ja 120 rannikupatareiga.

Sõjalaevastikus oli 1888. aasta algul mereväelasi 1566 ohvitseri ja 37000 meest, jalaväelasi 1071 ohv. ja 19000 meest, meresuurtükiväes 708 ohv. ja 4777 meest. Laevastiku koosseisu kuulus: 18 soomuslahingulaeva, 9 soomusristlejat, 9 soomusrannavalvelaeva, 4 soomus-suurtükilaeva, 1 soomuspatareit, 9 patareiristlejat, 38 ristlejat, 36 sidelaeva, 16 transportlaeva, 16 suurtükipaati, 23 luupi, 130 mitmeklassilist torpeedopaati jne. Kokku 386 veesõidukit.

Ranniku-maaala on jaotatud 5 ringkonnaks, sõjasadamatega Cherbourgis, Brestis, Lorientis, Rochefortis ja Toulonis.

M. P.

Õhuvaatlusteenistus.*

Nooremleitnant M. Grauer.

Vahenditu õhuvaatlusteenistuse organid, nende ülesanded ja tegevus.

Vahenditult õhuvaatlust peavad korraldama kõik sõjaväe osad ja asutised nende käsutuses olevate abinõudega igal ajal ja igas olukorras, ilma erilist korraldust ootamata (LE § 49).

Et õhuvaatlusteenistuse korraldamine õk-suurtükiväes teataval määral erineb selle korraldamisest teisis väeosis, siis vaatleme seda allpool eraldi.

Õhuvaatlusteenistus õk-suurtükiväes.

Rännakul õk-suurtükiväe üksused võivad liikuda teiste väeliikide suurema rännakukolonni koosseisus või iseseisva rännakukolonnina.

Teiste väeosade rännakukolonni õk. teostamisel õk-suurtükiväe üksused liiguvad reeglina ühelt tulepositsioonilt teisele nii, et sellal kui osa õk-kahureid ümber paikneb, jääb osa tulepositsioonile võitlusvalmis.

Samasugusel ešelonereimis põhimõttel paiknevad ümber ka õhuvaatluspostid, mis saadetakse tulepositsioonist ca 10—12 km (pommituslennukite 2-min. lennuaja) kaugusele, õhuvastase tõenäoliselt lähenemissuundadele. Siin on väga tähtis, et nii õk-suurtükiväeüksused kui ka õhuvaatluspostid oleksid motoriseeritud, mis võimaldab teostada tarvilisi ümberpaiknemisi. Seega iga ÕVP vajab raadioautot, missugusega on vahetus ühenduses õk-suurtükiväe patareid. Kuna aga rio-autoga ei või alati sõita head vaatlust ja kuulamist võimaldavas maastikupunkti, siis peavad õhuvaatlejad kaasas vedama paar telefoniaparaati ja mõnisada meetrit väikekaabelliini.

Eriti tähtsaks kohuseks on vastaval õk-suurtükiväeüksuse ülemal sidet organiseerida üksuse teotsemisrajoonis asuvate üldise õhuvaatlusteenistuse organitega, et neilt saadavaid andmeid ka oma üksuse kasuks rakendada.

Teisi väeosi ja üksusi õk-patareid hoiatavad õhuohu korral valgustus- või kõlasignaalvahenditega, et need suudaksid enne õhuvastase kohalejõudmist tarvitusele võtta vastavaid ettevaatusabinõusid, s. o. hajuneda, moonnuda ja seada relvad laskevalmis.

Õhukaitse-suurtükiväeüksuste iseseisval rännakul, kui see teostub kaugel väljaspool lahinguvälja (rinnet), s. o. kui ei ole ette näha kohtamist maapealse vastasega, on ka õhustkallaletungi oht väiksem. Igal õk-patareil on üks ÕVP kolonni ees ja teine taga. Lahtisel maastikul suurendatakse liikumiskiirust ja üksuste vahelisi kaugusi, kuna lähemas metsas (kinnisel maastikul) üksused koondatakse ja liikumine jätkub lühendatud kaugusil ning vähendatud kiirusega.

Rännakul lahinguvälja piirkonnas peavad motoriseeritud õhuvaatluspostid julgestama rännakukolonni, asetudes sellest ca 12—15 km kaugusele ette, taha ja külgedele. Peale selle peab igal sõidukil istuma 1—2 õhuvaatlejat, kes pidevalt õhuruumi jälgivad ja oma patareid õigeaegselt hoiatavad. Iga sellasele õhuvaatlejale on määratud õhuruumis oma vaatlussektor, nii et ükski osa õhuruumist ei oleks vaadeldamatu.

Ka õk-kahurite positsioonil ja puhkusel peavad õk-üksused organiseerima vahenditult õhuvaatlust. Siin ÕVP-de asukoha kindlaksmääramisel tuleb samuti väljuda põhimõttest, et õk-kahureid jääks küllaldaselt aega tulistamise ettevalmistamiseks, enne kui avastatud vastase lennukid jõuavad kahurite tulistamispiirkonda. Kasulik on õhuvaatlusposte varustada väikeste helipüüdjatega, mis on suureks abiks lennukite avastamisel eriti öösi.

Patarei ja ÕVP-de vaheliste sideühenduste loomisel on parimaks sidevahendiks lühilainel töötav raadioaparaat, mida võib kiiresti tegevusvalmis seada. Telefoniliinide sisseseadmine nõuab suurt hulka kaablit, püsiliini kasutamisel aga, kus õhuvaatlusleatis läbib mitut keskust, läheb kaotsi palju väärtuslikku aega. Optilisi signaale (rakette, signaaltulesid jne.) võidakse vaevalt näha 10—12 km kaugusel.

ÕVP-de kaugus üksteisest on nagu üldises õhuvaatlusteenistuseski.

Rinde suundadel asetsevad ÕVP-del on parimateks alarminisvahendeiks rakettisignaaliid, millega hoiatatakse läheneva õhuvastase eest naaber-ÕVP-d, läheduses teotsevad väeüksusi ja võimaluse korral ka tulepositsioonil asetsevad relvi.

Kuna ka patareid ÕVP-de joonest võivad üksikud vastase lennukid märgatama-

* Vt. „Sõdur“ nr. 15-16 ja 17 — 1940.

tult läbi tungida, siis on vajalik, et iga õk-kahuri rühmast pandaks välja 1—2 õhuvaatlejat, kes vabastatakse kahurite juures numbrite kohuste täitmisest ja teostavad positsiooni lähisjulgestust õhuvastase ootamatu ilmumise vastu. Nende alade vaatlemiseks, mis pole nähtavad tulepositsioonil asuvail lähisõhuvaatlejail, kuid mis ometi eriti hästi võimaldavad vastase lennukite ootamatut lähenemist, määratakse erivaatlejad. Need saadetakse välja vastavalt maastikule 4—6 km kaugusele õk-kahurite positsioonist nii, et ei jääks ühtki vaadeldamatut ala (jõeorud, metsatukad) tulistamispiirkonnas.

Õhuvaatlejaid vahetatakse numbritega. Seepärast on reegliks, et iga õk-kahuri number ja õk-kuulipildur peab oskama täita õhuvaatlusteenistuse kohuseid.

Õhuvaatlusteenistus väeosades.

Väeosades õhuvaatluse teostamise organiks on:

- õhukaitsepostid,
- õhuküttide grupid ja
- õhuvaatluspostid.

Õhukaitse postideks (ÕKP) nimetatakse punkte, kus on üles seatud väeliikide koosseisus ette nähtud õk-kuulipildujad ja õhukaitseks kohandatud kuulipildujad (LE § 54). Õhukaitsepostid asetatakse väeosade staapide, suuremate varude asukohtade, suurtükiväeliste koondiste, varustise väljaandmispunktide jne. õhukaitseks.

ÕKP on varustatud tarvilike abinõudega õhuvastase kuulamiseks ja vaatlemiseks. Nende puududes vastase lennukid püütakse avastada kõrva ja silmaga.

ÕKP väljapanekul talle antakse:

- andmed vastasest; tähtsamad suunad, kust võib oodata õhustrünnakut ja millele tuleb pöörata erilist tähelepanu;
- teatise meie lennukite ülelendamisaja kohta; tunnussignaalid;
- posti täpne ülesanne;
- kaitstava üksuse ülesanne ning asukoht ja
- signaalid (leppemärgid) vastase lennukite ilmumisel.

Õhukütte kasutab väeosa õhukaitseks igas olukorras. Õhuküttidest moodustatakse õhuküttide grupid (3—9 meest). Rännakul õhukütigrupp on tavaliselt 200 m kaugusel kolonnist (ees, taga ja külgedel), mis võimaldab neile segamatult kuulamise ja nägemise abil varakult lennukid avastada.

Vastase lennuväe tegevuse tähelepanemiseks ja oma osade hoiatamiseks õhuohust võib olla väeliiges tarvilik ka eriliste õhuvaatluspostide väljapanemine. Õhuvaatlejate arv õhuvaatluspostil on leib antud ülesandest ja olukorrast. Kui ÖVP peab teostama vaatlust 360° piirides, siis peab olema määratud vähemalt 2 vaatlejat.

Õhuvaatluspostide kaugus on leib maastikust ja kasutatavaist alarmivahendeist. Puhkusel võidakse kasutada telefonisidet, kuid selle loomine nõuab palju aega ja rohkesti sidematerjali. Raadiosidet on enamasti võimatu sisse seada materjali ja seda käsitseda oskava koosseisu vähesuse tõttu. Optilised signaalvahendid on siin peagu ainsad kasutatavad abinõud, kusjuures reeglina tuleb tarvitada rakette, kuigi nad on vaevalt kaugemale nähtavad kui 4—5 km, seega üheminutilise lennuaja kaugusel.

Iga üksuse asukoha vahetusse lähedusse tuleb asetada lähisõhuvaatluspost või -vaatleja, kes peale õhuruumi jälgimise paneb tähele kõiki neid signaale ja leppemärke, mida antakse õhukaitsepostidelt, õhukütigruppidele ja õhuvaatluspostidelt. Tarbe korral üksuse tegevus õhuvastase ilmumisel võib olla ette kindlaks määratud ja toimub vaatleja poolt antud alarmisignaali järgi. See aga eeldab, et õhuvaatleja peab olema saanud tugeva ettevalmistuse lennukite tundmise alal.

Kui õhuvaatluseks määratud sõdurid ei ole sellele ülesandele ette valmistatud, siis neilt ei nõuta lennuki riikliku kuuluvuse kindlaksmääramist. Sel juhtumil nad hoiatavad oma üksust iga lennuki lähenemisest, kuna lennuki kuuluvuse teeb kindlaks kas üksuse ülem või õk-üksuse ülem.

Käsu tule avamiseks võivad anda üksnes ohvitserid.

Puhkusel on õhukaitse korraldamine mõõdapääsmatu, sest puhkavate vägede kurjemaks vaenlaseks on vastase lennuvägi.

Puhkusel võib toimuda maapealse vastase läheduses või vastase mõjutusest eemal. Sellest sõltuvalt on teataval määral erinev ka õhukaitse korraldus.

Kui vastane asub kaugel ja pole karta tema vahetatut mõjutust, siis jalaväerügemendis näiteks määratakse õhuvaatlus- ja õhukaitsepostid rõngana ümber puhkerajooni 8—10 km kaugusele ja niisama suutele vahedele, et jääks vähemalt 1—1½ minutit aega kogu puhkekaitse süsteemi alarmimiseks õhuohu korral. ÖVP-de ja ÕKP-de asukohad tuleb valida nii, et kõigis suunades, kust on oodata vastase lennukite

Kaptenmajor

Mihkel Kõvamees

25 aastat ohvitserikutses.

14. (1.) mail kahekümneviie aasta eest kaptenmajor Mihkel Kõvamees ülendati ohvitseriks.

Juubilar sündis 15.08.1981 Muhu-Suurvallas. Lõpetanud Vladivostoki kaugsõidumerekooli 1914, Irkutski Sõjakooli 1915 ja Alaliväeohvitseride kursused mereväe alal 1928. Maailmasõjas võttis osa koos Siberi küttidega lahingutest sakslaste vastu, kusjuures sai 3 korda haavata.

Eesti rahvusväeosades teenis 3. Jalaväepolgus. Eesti sõjaväkke astus märtsis 1923. Sõjasadama ülemaks määrati aprillis 1927.

Kaptenmajoriks kõrgendatud veebruaris 1931.

Eivib Kotkaristi IV klassi teenetemärki ja mitmeid end. Vene aumärke.

Kaptenmajor M. Kõvamees.

Soovime auväärt juubilarile head tervist ja edu riigikaitse töö jätkamiseks senise eduga.

ilmumist, oleks organiseeritud alatine õhuvaatlus ja side.

Rügemendi staabi lähedusse organiseeritakse ÕVK. Parimaks sidevahendiks ÕVP-de ja ÕVK vahel on telefoniside. Vastase lähenemisel annavad ÕVP-d andmeid ÕVK-sse, kes alarmib rügemendi rajooni ja õk-relvad. See alarmimine toimub:

- kas akustiliste vahenditega, nagu käsisireenid, sarvehelid, vilesignaaliid (LE: „õhualarmiks kasutatakse rida lühikesi, järske helisignaale“), või
- kui õk-relvad asetsevad nii kaugel, et akustilised vahendid ei ole küllaladsed, siis toimub alarmimine telefoni abil.

Õhuvaatlusvõrk luuakse rügemendi poolt, kui rügement on koos. Eraldi asetsev pataljon aga loob iseseisva õhuvaatlusteenistusvõrgu.

Vastase läheduses jalaväerügement näiteks asetab välja puhkekaitse, kes loob õhuvaatluse ÕVP-dega, mis on ühendatud vastavalt ÕVP-de ja ÕVK vahelisele kaugusele:

- kas vahetult ÕVK-ga, või
- nad on seotud vahepealse keskpостiga, kust läheb üks kaabelliin ÕVK-sse.

Esimene lahendus on parem.

Ka puhkavad pataljonid loovad enda

ümber ÕVP-de võrgu, mis on ühenduses ÕVK-ga.

Harilikult puhkekaitse-üksused asetatakse nendele suundadele, kust on karta maa-pealse vastase lähenemist, kuid et säält on oodata ka õhuvastase ilmumist, siis on vajalik, et puhkekaitse-üksusis organiseeritakse ka õhuvaatlust.

Liikumisel kolonni lähisõhuvaatlust teostavad õhukütigrupid, kes liiguvad kolonni ees, taga ja külgedel 200 m kaugusel kolonnist.

Kaugemat õhuvaatlust teostavad ÕKP-de kuulipildurid ja vajaduse korral ka erilised õhuvaatluspostid, mis liiguvad eel, järel ja külgpattrellide juures.

Seega kolonni ümbritsetakse ringvaatlusega.

Peajõudude kolonnis liigub alarmiteatiste ja signaalide vastuvõtjana tavaliselt kahe-meheline ÕVK kolonniülema läheduses.

Kolonni ees ja taga liikuvail õhuvaatlusjail on palju kergem käia kui külgedel liikuvail õhuvaatlusjail, kes tihti väsivad. Selle vältimiseks organiseeritakse kohtkindlad ÕVP-d. Uurides kaardilt maastikku, selgub kohe, kuhu neid saata.

Liikumisel toimub ÕVP-de ešeloneerimine.

Sidevahenditena kasutatakse optilist sidet (raketid, helklambid, lipukesed). Äärmisel juhtumil kasutatakse telefonisidet. Parimaks sideabinõuks võimaluse korral on raadioaparaadid.

Päevasel liikumisel raudtee-ešelonid ja autokolonnid on kaitstud ÕKP-dega, mis asetuvad platvormvagunile ja autodele. Madalalt lendavate lennukite tulistamiseks määratakse õk-küttide grupid.

Lahingus maastikule kohanenud hõredais lahingukordades teotsevaile jalaväe-, suurtükiväe ja ratsaväeosadele, samuti soomusautodele ja tankidele kallaletung õhus on vähe kardetav. Õhuvaatlust siin toimetaavad lahinguvälja-vaatlejad.

Välisuurtükiväe patareide tulepositsioonil õhuvaatlusvõrgu kava tuleb teha koos patarei üldise vaatlusvõrgu organiseerimisega. ÕVP-d koosnevad paigalpüüvivaist õhuvaatlejaist, kes asetuvad nii grupi juhatuse kui ka patareide pea-, eel-, külg- ja lähisvaatluspunktidesse ja on ühendatud grupi ning patarei üldisesse sidevõrku, mis on tarvilik meeskonna kui ka üldise sidevarustise säästu mõttes. Kuna õhuvastane võib läheneda ka tagantpoolt, siis on ka sääal tarvilik üks ÕVP. Õhuvaatlejate asetamisel lahinguvälja vaatluspunktidesse tuleb arvestada, et õhuvaatlejal olgu hea ülevaade lähistelega, mida vastase rünnakulennuvägi võiks kasutada varjatud lähenemiseks.

Veel kord mõnda hobuse aretamisest.

A. Bellegarde.

Julgen veel kord tagasi tulla küsimuse juurde, mida puudutas mjr. Sibul „Sõduris“ nr. 11-12—1940, sest niihästi tema artikli kui ka minu poolt sama küsimuse ajal avaldatud mõtete („Sõdur“ nr. 15-16 s. a.) kohta toodud vastuväidetest selgub, et vaidluse all olevas küsimuses on satunud lahkumisevaise arusaamistesse.

Mjr. Sibula poolt ülestõstetud küsimus on puht-hobusearetamist käsitleva iseloomuga ja tahab näidata, missugust põhijoont tuleb käia meie hobuste aretamise alal. Muidugi ei puuduta see üldse praktilist küsimust meie sõjaväe varustamise alal remonthobustega ja praegu olemasoleva hobumaterjali kasutamist.

On päris selge, et keegi ei hakka soovitamata võtta väikesekasvulisi (alla 2 arssinat 2 verss. või 1,45 m) hobuseid suurtükiväe rakendite jaoks või ratsaväkke. Pealegi, nagu seda täiesti õigesti märgib kolonel Leets, on praegu puhtatõulisi eesti hobuseid niivõrra vähe, et nende kasutamine sõjaväes ei saa peagu kõne alla tulla.

Samal ajal aga ei saa jätta märkimata, et säärane eesti hobuse aretamise seisukohast vaadates kahetsusväärne asjaolu on selle halva olukorra otseseks tulemuseks, millesse on sattunud eesti tõugu hobune piiramatu ristpaarituse perioodi saabumisega.

Eesti hobune oli kuni möödunud sajandi keskpaigani levinud kogu Eestis, oli kahtlemata suurema kasvuga ja evis sil-

mapaistval määral neid omadusi, millele põhjal kaasaeglasid lugesid teda kõlblikuks sõjaväe vajadusi rahuldama.

Omaval ajal Peeter Suur käskis võtta eesti hobuseid suurtükiväkke, sest need oleval selleks eriti kohased. Silmapaistev eriteadlane hobusekasvatuse alal, rootsi kindral krahv Bjornstierna luges soome ja eesti hobust eriti kõlblikuks ratsaväele („System för Sveriger Hästikultur“ Stockholm 1826). 1808. a. sõjas vene vägede ülemjuhataja oma ettekandes märgib soome ja balti klepperite, nagu neid tollal nimetati, silmapaistvaid omadusi suurtükirakendites kasutamisel. Need omadused tulid ilmsiks sõjakäigul üle Põhjalahe, mis toimus väga rasketes olukordades.

Möödunud sajandi esimese veerandi kohta olemasoleval andmed vene sõjaväe varustamise kohta remonthobustega tõendavad, et väga suur osa suurtükiväehobuseid võeti Eestist. Hilisemal ajal aga, s. o. möödunud sajandi lõpus silmapaistval eriteadlased hobusekasvatuse alal panid kirja need eesti hobuse omadused. Veideman näiteks kirjutab: „Lisage klepperile (Eesti tõugu hobusele) 2 verssokki kasvu ja teie saate ideaalse suurtükiväehobuse.“ Vürst Urusov, kes 1894. a. revideeris riikliku hobusekasvatuse ülesandel Tori hobusekasvatust, märkis, et sääal omaksõetud ristpaarituste süsteem ei või anda häid tulemusi ja on väga kahju, et seetõttu hävib väärtuslik klepperi tõug.

Major Leopold Talving 25 aastat ohvitserikutses.

14. (1.) mail täitub major Leopold Talvingul 25 aastat ohvitseriks ülendamisest.

Sündinud 14.01.1894 Tallinnas, omandas juubilar üldhariduse kohalikus reaalkoolis. Sõjalise ettevalmistuse täiendusohvitseriks sai Vladimiri Sõjakoolis 1915. Kaadriohvitseri õigused omandas Alalisväeohvitseride kursustel 1925.

Maailmasõjas võttis osa võitlustest sakslaste vastu, kusjuures sai lahingus haavata. Veebruaris 1918 langes sakslaste kätte sõjavangi.

Eesti Vabadussõja algul töötas Sõjakoolis kursuseohvitserina. Hiljem viidi üle soomusautodekolonni. Rahu ajal on tegelnud soomusmasinate alal, omandades seejuures suuri kogemusi.

Majoriks kõrgendatud veebruaris 1936. Evib mitmeid end. Vene aumärke.

Major L. Talving.

Soovime juubilarile tema ohvitserikutse 25. aastapäeva puhul palju õnne ja kõike head tulevikuks.

Tõesti, möödunud sajandi keskpaigast alates peagu iga mõisnik luges oma kohuseks pidada endale mingisugust välismaa tõugu sugutäkki. Nende täkkude jaoks osteti kõige paremad kohalikud märad. Seetõttu läks kaduma kõige väärtuslikum hobumaterjal puhta eesti tõu aretamiseks. Kogu ergutussüsteem oli üles ehitatud välisõugudega ristpaarituse ükskõik missuguse saaduse auhindamisele. Kahjuks seda süsteemi on praktiseeritud isegi kunisiiani.

Tori hobusekasvandus, mis oli loodud kohaliku hobusetõu parandamiseks, muutus tegelikult selle tõu hävitamise kõige mõjuvamaks teguriks. Sel kombel eesti tõugu hobune sattus olukorda, kus tal sõna otseses mõttes puudusid mitte ainult „kodaniku“ õigused, vaid temalt võeti peagu üldse olemasolu võimalus. Ta tõrjuti vaeseimasse majapidamisesse, kus ta loomulikult omandas vastava olukorra kohased omadused. On tõesti enam kui imelik, et eesti tõugu hobuse puht-aretuspiirkonnana on jäetud hobuse aretamiseks kõige ebasobivam rajoon. Ristpaaritamiseks on kulutatud ja kulutatakse praegugi veel suuri sum-

masid. Kui neist summadest kas või veerandki oleks läinud puht eesti tõugu hobuse aretamiseks, olnuks meil kahtlemata saavutatud palju parem hobumaterjal kui see, milleni oleme jõudnud saja-aastase ristpaarituste katsetamistega.

Nagu ma juba oma elmises sõnavõtus nimetasin, on igasuguse hobusekasvatamise eesmärgiks aretada eriline konstantne, s. o. pärivuse teel edasiantav hobusetüüp, mis vastab kohalikele nõuetele ja oludele. Meie ristpaarituste produkt ei ole konstantne ja temal puudub ka tüüp. Tori hobuse üldnimetuse all võime näha meil igasugust segu võõrastest veredest. Seejuures kõik need on n-ü. esimese põlve saavutised, sest igasugune võõrapärane tüüp uutis kliimatilistes tingimustes hiljem muutub ja sageli kaotab oma põhilised omadused.

Võõra verega katsetamine võib anda üksikuid sobivaid eksemplare („Gebrauchspferd“, nagu neid nimetab sakslane), kuid see ei ole hobusetõu aretamine, vaid ruunade soetamine.

Hobuse välisilme on suurel määral tema kasvatuse ja ülalpidamise tulemus. Tõu

omadused peituvad sisemistes väärtustes ja nende kokkukõlas, nagu kopsude, südame ja muskulatuuri tugevuses, tüübi konstantuses ja kohanemisvõimes kohalikele oludele. Just nende viimaste omaduste tõttu võime näha, kuidas väikesekasvuline eesti tõugu hobusekene sikutab sahka raskel uudismaal, kus välimuselt võimsad veohobused kinni jäävad; või nagu Maailmasõjas voorimehed püüdsid vahetada oma suuri rakendihobuseid väikeste talupojahobustega, milliseid võis toita kas või ainult põhuga ja kes kunagi raskete koormate ees üles ei ütelnud.

Üle-Venemaalisel hobustenäitusel a. 1912 korraldati eriline võidusõit Peterburi—Tsarskoje-Seloo ja tagasi suurtükiväe rakenditele 3" kahuritega ühes täieliku lahinguvarustisega. Esikohale tuli kerge vaevaga soome tõugu hobuste rakend, milles ei olnud ühtegi hobust üle 2 arss. 2 verss. See oli selge puhtatõuliste võit segavereliste üle.

Muidugi on Soome meiega võrreldes palju soodsemas olukorras, kuna sääl on läinud korda säilitada oma kohalikku tõugu ühes kõigi tema hüvedega. Ekslik oleks aga arvata, et neid hüvesid saaksime ka meie kasutada soome täkkude importi-

misega. Ei! See on võimalik ikkagi ainult oma tõu aretamisega ja selleks on vaja sõna otseses mõttes päästa, kuni veel ei ole hilja, eesti hobuse tõug. See oleks ainus ja õige suund meie hobuse aretamise alal.

Ajakirja raamides kahjuks ei ole võimalik igakülgsest valgustada seda küsimust vajaliku selgusega. Seetõttu kavatsen paluda ruumi „Sõjateadlases“ pikema kirjutise avaldamiseks, milles oleks koondatud materjal eesti tõugu hobuse kohta ja märgitud õiged suunad selle tõu aretamiseks.

Eesti tõugu hobuse erilised omadused ja hüved on tunnustust leidnud silmapaistvate välismaiste eriteadlaste poolt ja tuleb vaid kahetseda, et omas kodus ta veel seni on leidnud säärast arusaamatult negatiivset suhtumist.*

* Kuna ka meil eesti tõugu hobuse pidajad on andnud selle hobuse kohta kiitvaid arvamusi, siis „Sõdur“ võimaldaski vaidluse all olevat küsimust üles võtta, et selgitada lähemalt, miks eesti tõugu hobune on jäänud meie hobusearetamises välismaa tõugude kõrval teenimatult tagaplaanile.
Toimet us.

Taktika alalt.

Taktikalise ülesande nr. 1 arutlus.

Taktikaline ülesanne nr. 1 on koostatud kohtamislahingu raamides. Patül II/11. Rüg. on seatud võrdlemisi raskesse seisukorda: rügüli põhikavatsusest lähtudes võtta iseseisvalt otsus oma pataljoni tegevusse rakendamiseks paremal pool juba lahingusolevat I pataljoni. Seda otsusevõtmist raskendab oht soomusmasinate poolt ja parempoolse naabri mahajäämine.

Soomusmasinateohtu mõttes on tähtis, et oleks käepärast tarvilik arv tt-relvi. Üks tt-rühm tuli patül II/11. Rüg. käsutusse; igas laskurikompanis on üks tt-püss. Peale selle tuleb arvata, et ka I pat. juures on üks tt-rühm (mot.), millist rügül 11. soomusmasinateohtu puhul võib saata abistama II pataljoni. Järelikult ei ole soomusmasinateohtu tõttu alust loobuda pealetungist.

Kuna ei ole mingit alust oletada, et parempoolne naaber ei oleks olukorra kergendamiseks õigeaegselt kohal, siis ei saa ka ohtu seljataguse suhtes võtta takistava tegurina. Vastase mootorratturid on küll

Vasula a.s., kuid iga hetk peavad siin kohale jõudma Kalevi Rüg. luure- ja eelosad; juba ongi kuulda laskmist Vasula a.s. suunast. Ka on Vasula a.s. juures vastasega kontakt loodud 11. Rüg. luurepatrulli poolt. Ehkki lähemad andmed vastase tegevuse kohta selles rajoonis puuduvad, siiski üldiselt on olemas vastasest võrdlemisi selge pilt: vastasena võib arvestada osa ühest väekoondise (korpus) kõvendatud luurepataljoni. Seetõttu kõhklemissid ja kartused tuleb siin kõrvale heita ja ainult julgelt otsus, läbi viidud koondatud jõududega ning selge eesmärgiga, võib tuua edu nii antud olukorras kui kohtamislahingus üldse.

Tähendatud põhimõtte kohaselt õiged lahendused saatsid toimetusele major J. Madise ja n-leitnant H. Rannap. Neist esimese lahendus äratas tähelepanu ka seetõttu, et temal redaktsiooniline külg on sobiv, mispärast avaldame selle lahenduse muutmata kujul.
Toimet us.

Taktikalise ülesande nr. 1 lahendus.

PATÜL II/11. RÜG. PÕHJENDATUD TEGEVUSIDEE.

Tegevusidee.

II/11. Rüg. tule- ja elavjõu kiire löögiga kõrg. 86,1 suunas hävitada I/11. Rüg. paremale tiivale tungiva vaenlase laskuriosad; tegevust julgendada Haava as. ülekäigu kaitsega. Edasine tegevus vastavalt olukorrale, kas sissetung Mõllatsi metsa või Kalevi Rüg. abistamine.

Tegevusidee põhjendusi.

1. Ülesandest. II/11. Rüg. oli ette nähtud tegevusse rakendada paremale I/11. Rüg. Rügüli poolt antud uuest käsust võis vaid aru saada, „et on tegemist vastase kergete osadega...“. Naabrite olukorrast on selge, et

- I/11. Rüg. pealetung on sattumas kriisi-ajajärku vaenlase tiibamise tõttu (tule- ja elavjõu löök Rätsepa, kõrg. 86,1 suunast);
- Kalevi Rüg. mõju lahinguväljal võib end tunda anda Pärna kõrg. vallutamise järel, s. o. soodsemal juhul kell 1300—1400 vahel (Kalevi Rüg. on Vasula's kell 1200 + 30 min. esiosadega jõe ületamiseks + 60 min. 2 km läbimiseks vaenlase nõrkade osade viivitamisel).

Järeldusi:

- ülesanne on muutmata, s. o. pealetungi jätkamine;
- naabritest vajab esimesena kiiret abi I/11. Rüg. tema paremat tiiba ähvardava ohu likvideerimiseks;
- Kalevi Rüg. mõju lahinguväljal võib end tunda anda alles 2 tunni pärast.

2. Vaenlasest. Vaenlase kolonne teati hommikul olevat 1 päeva teekonna kaugusel. Kuna olukorras puuduvad andmed, et nad on motoriseeritud, siis tuleb nende liikumiskiiruseks arvestada väekoondise liikumiskiirus, s. o. mitte üle 5 km tunnis. Olukord areneb kell 1100, järelikult mõlemad pooled on sooritanud umbes poole päeva teekonna, millest omakorda järeldub, et mõlemad vastas pooled on lahingusse hargnemas.

Liikvelolevad mootorratturid ja rügüli teatis „kerged osad“ vihjavad sellele, et vastase kerged osad peaksid kuuluma väekoondise kergeanilisse koosseisu, kes püüavad kindlustada järelliikuvaille väekoondise

osadele (eelväele) soodsemaid lahingusse hargnemise võimalusi.

Järeldus — tegevus peab olema kiire ja julge, kuna on arenemas kohtamislahing.

3. Maastikust, Amme j. joone, Engavere, Kõrveküla ja Pärna platoode vallutamine sinistelt tagab neile vaatluspunktid ja lähtealuse edasiseks pealetungitegevuseks, surudes vastase hargnemise vaatlusvaesele Mõllatsi metsade ja heinamaade aladele. Kõrveküla platoon vallutamisel Vasula suunas teotsevate punaste mootorratturite kõvendamine muutub kontrollitavaks siniste poolt Kõrvekülast, mis omakorda kindlustab Kalevi Rüg. edukat tegevust Amme jõe ületamisel. Haava as. ülekäigu kui praegu ainsa siniste valduses oleva ülekäigu käeshoidmine evib erilist tähtsust: a) juurdeveo tagamisel, b) vaenlase mootorratturite üllatuslöökkide vältimisel ja d) Kalevi Rüg. suunamisel, kui vastupanu Vasulas osutub tugevaks.

Järeldusi:

- komandeeriva Kõrveküla platoon (kõrg. 86,1) kiire vallutamine evib esmajärgulist tähtsust kohtamislahingu edaspidiseks arenemiseks ja I/11. Rüg. kriisi lahendamisel;
- Haava ülekäigu käeshoidmine tagab lahingu toitmise pidevuse elavjõu ja materjaliga.

Üldjäreldusi tegevusidee põhjendusist.

1. Tegevuse-iseloom on pealetung kohtamislahingus.
2. Tegevus peab olema kiire ja julge, lähtudes naabri (I/11. Rüg.) ja vaenlase olukorrast.
3. Tegevus peab olema suunatud Kõrveküla platoon vallutamisele.
4. Ülekäik üle Amme jõe peab olema tagatud Haava as. juures.

PATÜLI KÄSUD OTSUSTE LÄBI- VIIMISEKS.

1. Leppemärk II/11. Rüg-le „seis“ ja juuresolevale ratsakäskjalale: „I ja II/2. rk. + mp-rühm minu juurde marss-marss“.
2. Suulised käsud patüli juures olevale adjutantile, käsundusohvitserile, rk-kompõlile, kompõl 5., patarül 2./XI K-gr., tt-rühmõlile ja si-rühmõlile;

- rk-kompül „I ja II/2. rk. + mp-rühm positsioonile Engavere talu juurde; ülesanne — tõkestada vaenlase edasitungi Kriisa, kõrg. 86,1 suunast ja hävitada vaenlase klp-d Rätsepa juures. III/2. rk. ilma ühe rk-ta — 4. komp. käsutusse. II/2. rk. — 5. komp. käsutusse kallaletungi alates“;
- 5. kompani ülem — „kompani asub kallaletungi-lähtealusele Engavere metsa lõunaservale vasakule 4. kompanist; kallaletung Rätsepa, Kriisa, kõrg. 86,1 suunas“;
- adjutant — „4. komp. + III/2. rk. ilma ühe rk-ta; kallaletungi-lähtealus Engavere metsa servas Karu talu vastas; kallaletung — Karu, Kibali suunas;
- 6. kompani ilma ühe rühmata ja ilma tt-püssita varus 4. komp. praeguses asukohas. Kasutamine — kallaletungivate osade või Haava ülekäigu kaitse kõvendamine. Üks rühm 6. kompanist + 1 rk. + 1 tt-püss Haava as. ülekäigu kaitseks“;
- patarei ülem — „kiirustada valmisolekuks. Märk — vastane Kriisa ja Rätsepa talude juures; tõkketuli — nagu skeemil**“;

- tt-rühma ülem — „rühm varus; tulepositsioonid ette valmistada võitluseks vaenlase soomusmasinatega Sopaku-Kilgi ja Vasula-Haava teede suunas; luurata tee järellikumiseks 4. kompanile“;
- sideülem — „sidesõlm metsaserva (nagu skeemil)**“.

Kõigile juuresolijaile:

- kell on 1114;
- kallaletungiks valmisolek kell 1130;
- kallaletungi algus — patarei järjekord Rätsepa talule;
- leppemärgid — hommikul välja antud koodi järgi.

Ülesande täitmisele „marss-marss“.

Käsundusohvitserile:

„tegevusidee ja tehtud korraldused teatada rüügüüle, kes patül I juures ja patül I. Hoiatada, et Väägveres on mootorrattureid, vähemalt rühm. Tooge viivitamata rüügüli tegevuskava ja korraldused. Korrata ülesannet.“

* Mõllatsi as. ja Kriisa talu vahel oleva metsa lääneservast alates läände kuni peagu maanteeni.

**Engavere metsa idatipus.

Toimetus.

Toimetus.

Taktikaline ülesanne nr. 2.

Olukord.

V Brigaadi paremal tiival üle Muri-küla Haava as. peale liikuv Kalevi Rügement kohtas 04. 08. hommikul alanud pealetungil peagi vastase tugevaid jõude ja tema katsed Rätsepa talu, Vasula küla joonelt edasi tungida ei andnud tagajärgi. Seevastu temast paremal pealetungiv VI Brigaadi koosseisu kuuluv 10. Rüg. suutis oma varude tegevusserakendamisel vastast tagasi visata kirde suunas.

Piirjoon V ja VI Brigaadi vahel (vt. kaart).

VI Brigaadi juhatus andis oma varust II/11. Rüg. ühes KL kergepatareiga ja motoriseeritud tt-rühmaga rügül 10. käsutusse. Viimaselt sai patül II/11. Rüg. käsu liikuda kella 1200-ks Mõllatsi as. rajooni. Pataljoniülem sõitis ette rügül 10. KP-sse (teederist Sepa talust 1/2 km loodes), kuhu kell 1030 jõudes sai täiendavalt järgmist informatsiooni: 10. Rüg. on vallutanud Väägvere küla. Tiivakatteks on Kilgi kõrtsi ja Lubja juures üks rühm 9. kompanist.

Ülejäänud osa rüg. varust (9. komp.) on tõmmatud Soosaare talu rajooni. Rügemendi pealetungi toetav XK-gr. teostab positsioonide vahetust Mõllatsi as. ja Vesneri as. rajoonist Utsu, Hundi rajooni. Üks patarei asub Mõllatsi as. juures, üks patarei on liikumas Vesneri as. juures ja 1 patarei asub Sepa talu rajoonis. VI R-gr. üks patarei asub positsioonil Vesneri as. juures ja teine Mõllatsi as. juures.

Pärast informatsiooni saamist rügülilt 10. ratsutab patül II/11. Rüg. tagasi pataljonile vastu ja teel keerab kõrg. 86,1 peale, et vaadelda lahinguvälja. Ta märkab, et vastase suurtükiväetuli 10. Rüg. rindel on muutunud väga tugevaks. Samuti suureneb tunduvalt lahingumüra Kalevi Rüg. juures. Samas näeb ta, et Kibali talu juures olev patarei, samuti Rätsepa talu, Kriisa talust 500 m kirdes olevad künkad ja Kilgi kõrts võetakse tugeva suurtükitule alla. Samas jõuab kõrg. 86,1 juurde mootorrattur, andes edasi järgmise käsu:

10. Rüg. KP — S e p a talust 500 m loodes olev teederist. 04. 08. kell 1050.

Patül II/11. Rüg.

1) Vastase koondumised Ä t e a s. rajoonis ja sellest edela pool asetsevais metsatukades lasevad eeldada vastukallaletungi rüg. parema tiiva vastu.

20. Üksik Jalaväepat. vallutas kell 1020 Tereski ja Veide talud ja peab järgmisena vallutama Viidike küla kirde-talud.

2) Rügement jätkab pealetungi, niipea kui X K-gr. on valmis edasitungi tulega toetama.

3) II/11. Rüg. võtta enda alla mitte Mõllatsi as. rajoon, vaid liikuda kiires korras Utsu talu juures olevasse metsatukka.

Kirjalikult mootorratturiga.

K.

kolonel.

Tt-rühmüli maastikuautoga kohalesaahunud kompül 4. teatab, et vastase suur-tükitule piirkonda jõudmise tõttu on ta lasknud pataljonil hargneda Kõrvekülas. Vahejuhtumisi mingisuguseid pole olnud.

Kell on 1115.

Kõrgendlikult 86,1 on näha, kuidas Engevere kõrgendlikult ja metsast vastane, vähemalt 2 kompanit umbes 30 tangi toetusel, lõuna suunas peale tungib. Samuti on näha vastase jalaväe pealetungi Pärna kõrg. rajoonis. Kilgi kõrtsi juures on näha üksikute meeste liikumist kagu suunas. Rätsepa talu juurest avati äge tt-kahurite tuli vastase pihta. Üksikud vastase tangid jäävad seisma. Üks tt-rühm (mot.) tuleb kiiresti ja asetub positsioonile

Kriisa talu juurde. Mõllatsi a.s. juures asetsevad 1 kerge- ja 1 raskepatarei tulistavad kiire tempoga kirde suunas.

Samal ajal tuleb üks ohvitser 2 V K-gr. patül II/11. Rüg. juurde ja palub oma patarei ülema abi nimel ühe kompani kohest tegevusserakendamist Kibali juures asetseva patarei kaitseks. Tugev vastane tungivat peale tankide toetusel ja patarei ees peagu polevat oma jalaväge.

Samal ajal asub II/11. Rüg. nagu näidatud kaardil.

Märkmeid

1) Oma väed: II/11. Rüg. koosseisus on 25% reservlasi. Eelmistes lahingutes on tekkinud väikesi kaotusi. Moraal tugev. Seni 8 km maha käidud. Pataljoni koosseisu kuulub 1 mp-rühm (allutatud rk-kompülile).

Patül II/11. Rüg. juures on adjutant ja 3 ratsanikku; peale selle veel kompül 4, rk-kompül ja tt-rühmüli maastikuautoga ja mootorrattur rügül 10. juurest.

2) Vastane: Hea väljaõppe ja moodse relvastisega.

3) Olukord õhus: 04. 08. on üksikud vastase lennukid keskmises kõrguses II/11. Rüg. üle lennanud.

4) Ilmastik: selge; eelmisel päeval sadas. Päike tõuseb kell 0410; loojub kell 2042.

Lahendada:

a) Patül II/11. Rüg. põhjendatud tegevusidee.

b) Patül II/11. Rüg. käsud otsuse läbi viimiseks.

Lahendused endise korra kohaselt palutakse saata toimetusse hiljemalt 20. skp.

Pioneeride ülesanded ja koostöö teiste väeliikidega.*

Major N. Thar.

V. Pioneeride ülesanded ja tegevus kaitsele.

1. Pioneeride ülesanded ja tegevus kaitsele asumisel vastase otsesel survel.

Kaitsele asumisel vastase otsesel survel vastupanupositsiooni eesserv valitakse kontaktijoonele või tahapoole. Eelistada tuleb vastupanupositsiooni eesserva valikut kon-

taktijoonest tahapoole, sest siis julgestus on paremini tagatud, vägede ja kaitseehitiste varjamine vastase maapealse vaatluse eest on hõlpsam, kaotused on väiksemad ja kaitsepositsiooni kindlustustööde läbiviimine on kergem. Kui aga kontaktijoonel asuvad punktid, millede enda käes hoidmine

* Vt. „Sõdur“ nr. 13-14, 15-16 ja 17 — 1940.

on kaitse või kallaletungile ülemineku seisukohast tähtis, siis paratamata vastupanupositsiooni eesserv tuleb valida kontakti-joonele.

Kaitsepositsiooni kindlustamine teostub järkjärgult, ehitades juurde uusi ja täiendades ning kõvendades varemalt püstitatud kaitsehitisi, sest väeosad peavad olema igal ajal valmis lahinguks, vaatamata sellele, kuivõrra nad on suutnud kindlustada oma kaitsepositsiooni. Tööde järjekord kaitsepositsioonide kindlustamisel on toodud PE I § 75 ja 76.

Lihtsed välikindlustamistööd, nagu laskepeseade, kaevikute ja roomamis- või ühenduskraavide kaevamine, laskevälja puhastamine, traattökete, VP-de, KP-de ja kilukindlate varjendite ehitamine, viiakse läbi nende väeosade ja üksuste poolt ja vastutusel, kes asuvad positsioonil. Nende tööde läbiviimisel on pioneeride ülesandeks vaid väeüksuste varustamine lisatööriistadega (suured labidad, kirved, saed, kõblased, kangid jne.) ja kaitsehitiste püstitamiseks vajalike materjalidega (okas- ja siletraat, obadused, klambrid, naelad, tõkketeibad, puitmaterjalid VP-de- KP-de ja varjendite ehitamiseks jne.). Puitmaterjalide valmistamiseks tuleb anda pioneeride käsutusse lisatööjõude varuosadest, sest puitmaterjale läheb rohkesti vaja kaitsepositsiooni kindlustamiseks ja lühikese aja jooksul pioneerid üksi ei jõua neid valmistada küllaldasel hulgal.

Mõnd liiki tangitökete ehitamine ja purustustööde ettevalmistamine ning läbiviimine nõuab erioskust ja seepärast need tööd teostatakse pioneeride poolt ja pionerijuhi vastutusel.

Tangitöketest võivad algul tulla küsimuse alla vaid miinitõkked, spiraaltõkked eriliselt vastupidavast terastraadist tehtud spiraalidest ja raidtõkked hõredais metsades, kust tankide läbipääsmine on võimalik. Kuna tangitökete ehitustöödel harilikult on väga kiire iseloom ja enamasti pole võimalik tökete asukohtade lähedusse pääseda harilike veokitega, siis tuleb anda pioneeride käsutusse maastiku-veoautosid ja lisatööjõude miinide ja spiraalvõrkude ehituskohtadesse toimetamiseks. Tõhusamate tangitökete (kivi-, post- ja palktõkked, tangitõrje kraavid, püünised, järsustamised jne.) ehitamine nõuab palju aega ja tööjõudu ning on enamasti võimalik vaid vastupanupositsiooni sisemuses. Kindlustustööde edaspidisel arenemisel alustatakse ka neid töid. Lahtise tiiva olemasolul on täh-

tis tiiva tagamiseks kiire teesulgude ehitamine.

Purustustööde alal pioneeride ülesanded jagunevad purustustööde läbiviimiseks vastupanupositsiooni eesserva ees ja purustiste ettevalmistamiseks vastupanupositsiooni sisemuses ja esimese kaitsepositsiooni taga.

Vastupanupositsiooni eesserva ees pioneerid peavad püüdma purustada sillad ja ülekäigud jõgedest, ojadest ja laiadest kraavidest ning tornid ja muud esemed, mis soodustavad vastasele vaatlust või varjast, kuivõrra olukord ja vastase tegevus seda teha lubavad. Laiaulatuslike ja tõhusate purustustööde läbiviimist vastupanupositsiooni eesserva ees ei luba olukord ja harilikult selleks ei jätku ka aega. Kui võetakse ette vastulöökk mõne kaitse teostamise huvides väga tähtsa ehitise vallutamiseks purustamise otstarbel, siis purustise tõhusus ja ühes sellega ka vastulöögi eesmärgi saavutamine olenevad suurel määral pioneeride kiirest ja asjatundlikust teotsemisest. See nõuab pionerijuhilt hoolikat ettevalmistamist, sest igal pioneril peab olema tema ülesanne üksikasjadeni selge, ta peab ka teadma, missugused on ta lisaülesanded, kui üks või teine kaasvõitleja langeb rivist välja.

Purustustööde ettevalmistamisel vastupanupositsiooni sisemuses ja esimese kaitsepositsiooni taga on võimalik kasutada abiks pioneeridele ka lisatööjõude teistest väelikeidest lihtsemate tööde teostamiseks, nagu aukude puurimine maasse, mulla väljakandmine miinikaevudest või käikudest, toppmaterjalide valmispanek jne.

Teede korrashoidmine teostub kaitsele asumisel vastase otsesel survele samadel alustel ja viisil nagu pealetungil vastase kindlustatud positsioonile. Uute teede ehitamiseks algul ei jätku aega ega ka tööjõudu, küsimuse alla võib tulla vaid mõne kiirtee ehitamine patareide valitud positsioonidele pääsmiseks ja nende varustamiseks laskemoonaga.

Vastase kallaletungil katkestatakse kindlustustööd esimesel kaitsepositsioonil ja pioneerid koonduvad varem määratud kohta, et võtta osa võitlusest vastupanupositsiooni sisemuses, eriti vastase tankide vastu.

Pioneritööde jaotamisel väeosade ja väekoondise pioneeride vahel on harilikult väeosade pioneeride ülesandeks:

- jalaväeüksuste abistamine kaitsepositsiooni kindlustamisel,
- tangitökete ehitamine vastupanupositsiooni ees ja sisemuses,

- teede korrashoidmistööde korraldamine väeosale määratud piirkonnas.

Väekoondise pioneride ülesanded on:

- väeosade pioneride abistamine tangitöke ehitamisel,
- teesulgude ehitamine lahtistele tiibadele ja nende kaitsmine kuni selleks määratud eriosade kohalejõudniseni,
- purustustööde läbiviimine vastupanupositsiooni eesserva ees,
- purustustööde ettevalmistamine vastupanupositsiooni sisemuses ja esimese kaitsepositsiooni taga,
- teede korrashoidmistööde korraldamine väekoondise piirkonnas,
- väeosade varustamine lisatööriistade ning materjalidega ja
- uute kaitsepositsioonide kindlustamine.

Kaitselahingule järgneb üleminek vastupealetungile, kohalpüsimine või lahingu katkestamine ja taandumine. Vasturünnakutel ja vastukallaletungidel on piiratud eesmärk ja ülesanne, eeltööd nende läbiviimiseks on tehtud kaitse ettevalmistamisel ja jalavägi ning teised väeliigid siin ei vaja pioneride kaasabi. Vastupealetungil on pioneride ülesanded samad, mis harilikul pealetungilgi.

Kui kaitsja ei võta ette vastupealetungi pärast vastase kallaletungi tagasilöömist, vaid jääb püsima endiste positsioonidele, siis jätkatakse kaitsepositsiooni kindlustamist.

2. Pioneride ülesanded ja tegevus kaitsele asumisel ettekavatsetult.

Kaitsele asumisel ettekavatsetult toimub positsiooni kindlustamine, vähemalt algul, esolevate väeüksuste kattel ja varjalt vastase maapealse vaatluse eest.

Kaitsepositsiooni kindlustamiseks on rohkem aega kui kaitsele asumisel vastase otsesel survele, ehitusmaterjalide juurdevoovõimalused on paremad ja enamasti on võimalik kasutada tööde läbiviimiseks ka ehitusmasinaid (traktorid lõiketeraga ja ekskavaatorid mullatöödeks, betoonisegajad, suruõhk- ja elektertööriistad jne.). Sellest tingituna on võimalik algusest peale alustada tugevate kaitseehitiste püstitamist ja tõhusate tangitöke ehitamist, seda enam, et nende tööde läbiviimine on pärast katteosade taandumist, kontaktis vastasega, raskem. Isegi betooni ja raudbetooni kasutamine kindlustustöödeks on võimalik.

Hariliku tsemendi kasutamisel betooni kivistamine kestab võrdlemisi kaua ja betoon muutub küllalt tugevaks alles 28 päeva pärast; betooni kivistamisprotsess kestab edasi ka pärast seda tähtaega, kuid tugevus suureneb vähe ja väga aeglaselt. Erilise tsemendi kasutamisel (prantslastel nn. „ciment fondu“) betooni kivistamine nõuab vähem aega ja betoon muutub küllalt tugevaks juba 3-me päevaga. Uuematel andmetel on nüüd leiutatud tsement (rootslane Billner), mis muutub küllalt tugevaks 6 tunniga. Raudbetoonehitiste püstitamisel võtab kõige rohkem aega raudarmatuuri ja lauastiku valmistamine ja ülesseadmine. Seepärast on otstarbekas välja töötada varjendite ja kaponiiride („punkrite“) standard-tüübid, raudarmatuurid nende jaoks ette valmistada ja lauastiku asemel tarvitada raudplaate, mis pärast betooni valamist kohale jäävad ja ehitise veel tugevaks teevad.

Pioneride ülesanded on üldjoontes samad, mis kaitsele asumisel vastase otsesel survele, tööde järjekord nende tähtsuse järel on aga erinev, tööde ulatus on suurem, ka tulevad pioneridele juurde mõned lisaülesanded, nagu teesulgude ehitamine vastase mot.- ja soomusosade vastu julgestus- ja vastupanupositsioonide vahel, tangitöke ehitamine julgestuspositsiooni ette, traatside-ühenduste ja sidesõlmede maasse paigutamine, eriliste moondamistööde läbiviimine ja tugevate kaitseehitiste püstitamise kaitsepositsioonile.

Pioneritööde järjekord nende tähtsuse järgi ja ülesannete jaotus väeosade ja väekoondise pioneride vahel on harilikult järgmine.

Väeosade pioneride ülesanded:

- tangitöke ehitamine vastupanupositsiooni eesserva ette ja teesulgude ehitamine vastase mot.- ja soomusosade vastu vastupanupositsiooni eesserva vahetus läheduses;
- jalaväeüksuste abistamine kaitsepositsiooni kindlustamisel (puitmaterjalide valmistamine ja jalaväeüksuste varustamine kaitsepositsiooni kindlustamiseks vajalike materjalide ja tööriistadega);
- vastulöökideks vajalike kiirteede ehitamine vastupanupositsiooni sisemuses;
- väeosale määratud teede korrashoid.

Sõjaväe topograaf-kartograaf

Nikolai Kusmin †

2. mail sängitati maamulda 65. eluaastas sõjaväe topograaf-kartograaf Nikolai Kusmin.

N. Kusmin, rahvuselt venelane, sündis 1. jaan. 1875 Peterburis. Lõpetas säälsamas 1892. aastal Vene Esimese Kadettide Korpuse ja 1897. aastal Sõjaväe Topograafide Kooli. Peale lühiajalist teenistust Moskvast Ihukaitse Kaardiväepolgus siirdus Riigi Põhja-Lääne Topograafiaosakonda, kus töötas sõjaväe topograafina ja kartograafina kuni 1913. aastani, välja arvatud lühike vaheaeg, millal ta viibis Mandžuuria Topograafiaosakonnas. 23. mail 1913 määrati N. Kusmin teenistusse Peterburi Vene Kindralstaabi Topograafiaosakonda, kus ta teenistusalal jõudis kaartide redaktori ametikohani, evides alampolkovniku auastme.

Eesti Sv. Topograafiaosakonda asus lahkunu 1. sept. 1920 eraisikuna-riigiteenijana, teenides sv. topograafi ametikohal. Hiljem töötas kartograafina, evides teeneid Eesti topograafilise ülevaatekaardi mõõdus 1 : 200 000 koostamisel. Tema teeneid on hinnatud Kotkaristi IV kl. teenetemärgiga.

Nikolai Kusmin.

Kohusetunne ja täpsus saatsid kadunut ta töös. Olgu teiseks kodumaaks saanud maa muld tal kerge kanda!

Väekoondise pioneride ülesanded:

- tangitökete ehitamine julgestuspositsiooni ette;
- teesulgude ehitamine vastase mot.- ja soomusosade vastu julgestus- ja vastupanupositsiooni vahelisele maa-alale ning lahtistele tiibadele, vajaduse korral ka ehitatud teesulgude kaitsmine;
- laiaulatuslike purustiste ettevalmistamine vastupanupositsiooni ees ja nende teostamine pärast julgestusosade taandamist;
- jalaväeüksuste abistamine julgestus- ja vastupanupositsiooni kindlustamisel (varustamine lisatööriistadega ja materjalidega);
- eriliste moondamistöde läbiviimine kaitseehitiste, ehitustööde ja liiklemise moondamiseks;
- pommikindlate kaitseehitiste püstitamine vastupanupositsioonile, kasutades nende ehitamiseks võimaluse korral ka raudbetooni (kaponiirid, varjendid, KP-d, SP-d jne.);
- tõhusate tangitökete ehitamine vastupanupositsiooni eesserva ette ja sisemusse (miiniväljad, post-, palk- ja kivitõkked, nõlvade järsustamised, kraavide süvendamised ja laiendamised, raidtõkked);

- teede korrashoidmine väekoondise piirkonnas ja vajaduse korral uute teede, peamiselt kiirteede ehitamine;
- purustiste ettevalmistamine vastupanupositsiooni sisemuses ja kaitsepositsiooni taga.
- uute kaitsepositsioonide kindlustamine.

Eriüksuse määramine iga üksiku ülesande täitmiseks pole võimalik, sest ülesandeid on selleks liig palju. Ülesannete jaotus pioneriüksuste vahel võib olla järgmine:

- tangitökete ja teesulgude ehitamine ning purustiste ettevalmistamine ja läbiviimine julgestus- ja vastupanupositsiooni vahel;
- erilised moondamistööd ja pommikindlate kaitseehitiste püstitamine;
- tangitökete ehitamine vastupanupositsiooni eesserva ette ja sisemusse;
- teede korrashoidmine ja uute teede ehitamine;
- uue kaitsepositsiooni kindlustamine.

Purustiste ettevalmistamine vastupanupositsiooni sisemuses ja kaitsepositsiooni taga on teisejärgu tähtsusega töö ja seda võivad teha pärast esimese ülesande täitmist samad pionerid, kes valmistasid ette purustised vastupanupositsiooni ees.

Pioneride raskemaid ülesandeid kaitsepositsiooni kindlustamisel on tööde ja töötamiskohtade moondamine vastase õhust-

vaatluse eest. Kõikide tööde ja kaitseehitiste moondamine vastase õhustluure eest pole praktiliselt teostatav, sest nende tööde ulatus on liig suur. Enamasti tuleb piirduda vaid tähtsamate kaitseehitiste asukohtade ja iseloomu varjamisega. Kui kaitsja ei suuda vastase õhustluuret tagasi tõrjuda, siis on parimaks moondamiseks näilike ehitiste rohkus, töötamine öösi ja tööde jätkamine päeval vaid hästi moonutatud töötamiskohtades.

Kõige kiirem iseloom pioneritöödest on purustiste ettevalmistamisel vastupanupositsiooni ees, sest mida laiaulatuslikumad on need purustised, seda rohkem aega jääb kaitsjal kaitse korraldamiseks ja positsiooni kindlustamiseks. Purustiste asukohad ei tohi olla liig ligidal ega ka liig kaugel vastupanupositsioonist. Kui purustised asuvad kaitsepositsiooni lähedal, siis nad ei takista vastase suurtükiväel asuda küllalt lähedal positsioonidele ja toetada kallalitungi. Kui purustised asetsevad kaugel kaitsepositsioonist, siis pole võimalik suurtükitulega takistada parandustööde läbiviimist vastase poolt ja purustistest ülepääsude korraldamine ei võta siis kuigi palju aega. Harilikult vastane jääb peatuma ligikaudu 0,5—1 km kaugusel kaitsepositsioonist ja vastase välisuurtükiväe enamik asetub positsioonidele keskmiselt 1,5—2 km kaugusel kallaletungi lähtealusest. Kui võtta välisuurtükide mõjuvõime ulatuseks 10 km, siis tõhusamad purustised peavad asuma ribas, mille lähem piir on 3 km ja kaugem piir 7—8 km kaugusel vastupanupositsiooni eesservast.

Kaitsele asumisel ettekatsetult pionerid võivad kasutada lisatööjõuna kindlustustööde läbiviimiseks vastupanupositsioonil ja selle taga peale teiste väeliikide veel töösalku ja kuni julgestusosade taandumiseni ka eratööjõudu.

3. Pioneride ülesanded ja tegevus järgmiste kaitsepositsioonide kindlustamisel.

Käsus järgmise kaitsepositsiooni kindlustamiseks väekoondise juht määrab:

- kaitse üldise eesmärgi ja kaitsejõudude suuruse;
- vastupanupositsiooni eesserva üldjoone ja kaitseks eriti tähtsad rajoonid;
- julgestuspositsiooni üldjoone või vähemalt selle ülesande;
- väeosade kaitseõigud;
- väekoondise varu asukohta.

Nende andmete alusel toimetatakse maastikuluuret, valitakse üldjoontes kaitsepositsioon maastikul ja koostatakse esialgne kaitsekava. Kaitse seisukohast tähtsates kohtades valitakse kaitsepositsioon või vähemalt vastupanupositsiooni eesserv täpselt juba luure toimetamisel ja valitud positsioon tähistatakse maastikule.

Maastikuluurest, kaitsepositsiooni valikut ja kaitsekava põhialuste määramisest võtavad osa jalaväe-, suurtükiväe-, soomusväe- ja pionerihvitserid. Kõik kaitse korraldamise küsimused ja kaitsekava põhialused kaalutakse läbi maastikul ja võetud otsused peavad olema lõplikud.

Saanud teada vastupanupositsiooni eesserva üldjoone ja väeosade kaitseõiguste piirjooned, pionerijuht saadab viivitusega pionerihvitserid maastikuluurele, määrates igaühele kohtamise kellaaja ja koha. Jõudnud ühes luuregrupiga maastikule, pionerijuht leiab ees igas kaitseõigus pionerihvitseri, kes on juba jõudnud tutvuda kohapeal maastiku iseärasustega. See kiirendab tunduvalt maastikuluure toimetamist ja kaitsepositsiooni valikut.

Pärast kaitsepositsiooni valikut pionerihvitserid toimetavad üksikasjalikku pioneriluuret ja koostavad positsiooni kindlustamise kavade, igaüks temale määratud väeosa või väeüksuse kaitseõigu kohta (PE I § 132—139). Alluvailt saadud üksikute kavade alusel pionerijuht koostab üldise kava ja esitab selle väekoondise juhile heakskiitmiseks. Üldises kavas pionerijuht ei tohi tungida üksikasjadesse, sest üldise kava eesmärgiks on anda väekoondise juhile üldpilt kindlustustööde korraldamisest ja tööde oletatavast käigust. Kindlustustööde kava juurde kuuluvad ka purustustööde ja teede korrashoiutööde kavade. Kindlustustööde kavale lisatakse ka kaitsekava.

Kindlustustööde kavade koostamine ei tohi pidurdada tegelike ehitustööde läbiviimist. Eeltööde ja ka tegelike ehitustööde läbiviimisele asutakse viivitusega pärast kaitsepositsiooni valikut, kuna kavade koostamine nõuab aega ja võib viibida.

Kindlustustööd järgmisel kaitsepositsioonil viiakse enamasti läbi töösalkadega ja eratööjõuga, kusjuures pioneride peamiseks ülesandeks on ehitustööde korraldamine ja juhtimine. Üks pioner võib edukalt juhtida 10—20 eratöölist, olenevalt tööiseloomust ja tööliste vilumusest; erioskust nõudvate tööde juures see arv on väiksem, lihttööde juures suurem. Esimestel päeva-

del tööjuhtide ja eestegijate arv peab olema suurem; mõne aja pärast on töölised juba omandanud kindlustustööde läbiviimises teatava vilumuse, töökonnad võivad olla suuremad ja on isegi võimalik määrata eestegijaid tööliste hulgast. Suuremates töökondades lihtsamate tööde juures pionerid täidavad vaid tööjuhi (kümniku) kohuseid, erioskust nõudvate tööde juures nad töötavad kaasa eestegijatena.

Tööde järjekord uute kaitsepositsioonide kindlustamisel on toodud PE I § 77. Kaitsepositsiooni üldkuju, tähtsamate kaitseehitiste asukohtade ja iseloomu, töötamiskohade ja kindlustustööde varjamine ja moondamine vastase õhustvaatluse eest on siin niisama tähtis kui kaitsepositsiooni kindlustamisel kaitsele asumisel ettekatsetult.

Järgmiste kaitsepositsioonide kindlustamisel vägede tagalas on võimalik täiel määral kasutada hüvesid, mis annavad ehitusmasinad tööde läbiviimisel. Eriti suur kasu on kindlustustöödel kaevemasinatest, mis võimaldavad võrdlemisi lühikese ajaga kaevata süvendeid niisugusel arvul, et ka

õhustvaatlus ei suuda enam kindlaks teha, missugused löigud on kindlustatud tugevamini ja missugused nõrgemini. Ka võimaldavad ehitusmasinad betooni ja raudbetooni kasutamist kaitseehitiste püstitamiseks ja tangitökete ehitamist laias ulatuses.

Pärast kindlustustööde lõppu pionerijuht esitab tehtud tööde kohta väekoondise juhile aruande (PE I § 141). Pionerieeskirjas ülesseatud nõuded aruande kohta vajavad revideerimist ja kokkukõlastamist VMS-ga, kuid see on eriküsimus, mis ei mahu käesoleva kirjutise raamidesse.

Lõpuks olgu siin veel tähendatud, et kui olukord muutub ja väed on sunnitud taanduma järgnevale kaitsepositsioonile, siis tuleb anda positsioonile asuvatele väesadadele mitte ainult kaitsepositsiooni skeem, vaid ka kaitsekava, sest väeosa juht, asudes kindlustatud positsioonile, peab olema teadlik, missugustele jõududele kaitsepositsioon on määratud, missugustel kaalutlustel kaitsepositsioon on valitud sinna, kus ta asetseb, ja miks ta on kindlustatud ühel või teisel viisil.

Bibliograafia.

Lahingutegevusest öösi.

Praegusaja lahing ei sõltu öö-päevaajast ega ka meteoroloogilistest tingimustest. Sõdade ajalugu pakub küllalt näiteid, kus lahing kestis vahetpidamata mitu ööd-päeva kõigi väeliikide osavõtul.

Jalavägi etendab öises lahingus otustavat osa. Jalaväe öine rünnak toimub reeglina ilma kärata ja laskmiseta, kusjuures vaenlast püütakse hävitada täägi ja käsigranaadiga.

Suurtükiväe tegevus öises lahingus on suuresti raskendatud halbade vaatlustingimuste tõttu. Suurtühivägi avab normaalselt tule üksnes siis, kui vaenlane, avastanud pealetungi, esimesena avab tule. Suurtükivägi tulistab peamiselt piirkondi, kus on avastatud või võib oletada tähtsaid märke (tt-relvi, rk-sid jne.). Suurtükiväe põhiülesandeks öises lahingus on:

- katta tulega neid rindelõike, mida on otsustatud rünnata;
- valgustada ja maha suruda vaenlase kuulipildujad;
- võidelda vaenlase suurtükiväega sel momendil, kui ta avab tõkketuled.

Suurtükiväe ja jalaväe vahel peab valitsema ka öises lahingus tihe koostöö, sest suurtükivägi peab olema alati valmis jalaväe toetamiseks.

Tanke võib öösi kasutada läbikäikude tegemiseks traattöketesse. Sel juhtumil nad liiguvad vahetult jalaväe ees, kasutades suundi, mis on välja valitud juba päeval. Tankide ilmumine vaenlase asetusse tekitab sääli tavaliselt suurt paanikat.

Öisel vasturünnakul võib kasutada tanke koos jalaväega ja helgiheitja-ühikutega.

Lennuväe laialdase kasutamise võimalused öösi leidsid kinnitust kõigis viimastes sõdades.

Olgu tähendatud, et ka valgustusaabinõud (helgiheitjad jne.) pakuvad öises lahingus suurt abi tulistamises, orienteerumises ja tehniliste võitlusvahendite kasutamises.

Näiteks helgiheitjat võib öises lahingus kasutada:

- maastiku valgustamiseks pealetungija ees ja liikumissuuna näitamiseks;

- sidepidamiseks rinnetpidi ja sügavuti;
- märkide valgustamiseks (suurtükiväele, kuulipildujatele ja tankidele);
- ründavate osade moondamiseks valgustuskattega;
- vaenlase pimestamiseks katkendiliste kiirtega.

Lahingutegevus öösi pole kaugeltki lihtne päevase lahingutegevuse kopeerimine, vaid tal on rida erinevusi, mida on tarvis tundma õppida praktikal. Öine pimedus piirab vaatlust ja raskendab orienteerumist. Iga takistus, mida pole luuratud päeval, tekitab raskusi tema ületamisel. Iga ootamatus (pauk seljataga või tiival jne.) tekitab närvliku õhkkonna. Neist raskustest saadakse aga üle, kui ollakse öiseks teotsemiseks küllaldaselt ette valmistatud.

Keerukaid manöövreid tuleb öösi vältida, paistku nad kui ahvatlevad tahes. Väeüksused peavad öösi peale tungima otse-suunas ja lihtse manöövri-ideega.

Öise rünnaku, samuti ka vasturünnaku kava peab ette nägema:

- ülesanded rünnatava rajooni luuramiseks, arvestades, et luuret tuleb toimetada laial rindel, eesmärgiga viia vaenlane eksiteele;
- suuna, rünnatavate punktide ja lõppeesmärgi valiku;
- ründavate üksuste jõud ja koosseisu;
- ülesanded toetavaile relvadele;
- jõud ja korraldused edu arendamiseks, samuti abinõud vaenlase flankerivate relvade mahasurumiseks;
- side organiseerimise (signaalid, sidevahendid jne.)

Tähtis on, et organiseeritaks vaatlus vaenlase üle juba päeval, määrates kindlaks tema nõrgad kohad.

Kasulik on rünnata vaenlase positsiooni sisekäändusi, et sel teel ära lõigata tema positsiooni väljaulatuvaid rajooni. Kui neid pole, siis valitakse rünnakuks piirkondi, mis on nõrgemini okupeeritud või mis asetsevad ründajale kõige lähemal. Üldiselt tuleb vallutada sellane punkt vaenlase asutuses, mis nõrgestaks tema kaitse tugevust.

Öise rünnaku eesmärk olgu piiratud: hävitada vaenlane teatavas punktis ja vallu-

tada see või liikuda kuni määratud jooneni ja kindlustada end sääl.

Rünnak algab kokkulepitud signaali järgi. Allüksused tõusevad ja liiguvad käratult ja ilma „hurraa“-hüüdetega. Liigutakse kas hajutatud korras või lahingukorras, vahel ka roomates. Kuna öisel liikumisel lahingukorras suunahoidmine on raskendatud, siis juhtidel tuleb lakkamatult kontrollida suunavaid osi.

On võimalik rünnakut ette valmistada ka suurtükiväele ja läbi viia tankide toetusel. Sel juhtumil nõuab erilist hoolt väeliikide koostöö organiseerimine. Üldiselt tankide ootamatu rünnak koos jalaväega — pärast lühiajalist rünnaku ettevalmistamist suurtükiväe poolt ja suurtükiväe toetusel — kergendab ülesande täitmist, kuid sellane rünnak peab algama koidikul. Pioneerid koos g-meestega peavad aegsasti puhastama tankide liikumistee tangivastastest tõketest. Tankide saatmiseks määratakse tejuhid laskuriüksustest, kes ühtlasi toimetavad luuret.

Öise rünnaku raskemaks momendiks on võitlus kaevikus ja ühenduskraavides. Siin osutub eriti tähtsaks võitlejate kõrge moraal ja juhtide juhtimisoskus.

Võitluse ajal vaenlase asetuse sisemuses varud peavad olema alati valmis pareerima vaenlase vastulööke.

Täitnud antud ülesande, väeüksused peavad vallutatud rajooni või punkti käes hoidma. Laskuriosid abistavad siin ka pioneerid; selleks nad peavad oskama töötada ka öösi.

Öösi kaitsel asudes tuleb organiseerida luuret tiibadel ja ka kõige kõrvalisemais suundades, et õigeaegselt avastada vaenlase kavatsusi. Kui vaenlane pimeduse saabudes algab varude, suurtükiväe, tankide jne. lähemaletoomist, siis võib koidikul oodata rünnakut. Kaitsja ülesandeks sel juhtumil on vaenlasest ette jõuda ja ootamatu vasturünnakuga ta tagasi visata.

Kui vaenlasel õnnestus valgese sisse murda meie kaitsepositsiooni eesservasse ja teda pole seni mõnesugusel põhjusel rünnatud, siis ta tuleb välja visata öise vasturünnakuga ning hommikuks jalule seada endine vastupanupositsiooni eesserv.

(„Vojennõi Vestnik“ nr. 2 — 1940.)

— ms —

Seersant

Karla Lainevool †

13. apr. uppus Jägala jõkke piirivalve motorist seersant Karla Lainevool.

K. Lainevool sündis 25. det. 1902 Järvamaal Võhmuta vallas. Evis kihelkonnakooli haridust. Sundaega teenis Soomusrongirügemendis 27.02.23 kuni 03.09.24. Pärast seda jäi samasse rügementi teenima kaadriallohviterina. Lõpetas 1925. a. allohviteride õppepatarei täienduskursuse. Nooremseersandiks kõrgendati 1925. a. ja seersandiks 1926. a. Teenistusest lahkus 1928. a.

Piirivalve teenistusse astus 01.03.29 ja määrati Narva Jaoskonda valvuri ametikohale. 1934. a. viidi üle Tallinna Jaoskonda. 1937. a. määrati motoristiks. 1939. a. lõpetas Merelaevastiku Divisjoni juures korraldatud mootoriala kursuse I se-metri piires.

Kaasteenijad mäletavad seersant K. Lainevoolu kui õiglast ja kohusetruud allohviteri ja head sõpra.

Seersant K. Lainevool.

Teda jäid leinama ema, õde perekonnaga, kaasteenijad ja sõprade pere.

Puhka rahu, hea kaasteenija!

R. U.

Sõit motoriseeritud kolonnis ja selle juhtimine.

Kui autojuhtide väljaõpe on niikaugel, et iga juht oma masinat juba küllalt kindlalt juhtida suudab, siis järgneb sõit kolonni koosseisus, millest ka ohvitserid ja allohviterid peavad osa võtma. On soovitatav, et kompaniülem juhataks seda väljaõpet isiklikult. Seda tehes õpib ta tundma oma kompani võimeid, õppuse juures esilekerkivaid takistusi ja võimalusi väljaõppe taseme tõstmiseks. Kolonni koosseisu kuuluvate ametiisikute ülesanded on järgmised:

Autojuht ja ta abi. Autojuht peab kiiresti suutma kindlaks teha, kas ta masin on sõidukorras või mitte ja sellest viivitamata ette kandma vahetule ülemale. Siia juurde kuulub ka mootori jahutusvee temperatuuri pidev kontroll ja vastavalt sellele radiaatori jahutusribide avamine või sulgemine. Autojuht ja ta abi peavad tundma ka leppemärke, oskama neid vastu võtta ja edasi anda.

Niipea kui kolonnile edasliikumiseks leppemärk antakse, tuleb vastav käik sisse panna, nii et eelmise sõiduki liikuma hakates autojuht otsekohe võiks sidurdada ja liikumist alata. Paigaltvõtmine peab toimuma sujuvalt.

Kauguste täpne hoidmine on tingimata tarvilik, et vältida liikumisel kolonni pikaksvenimist. Juba algusest peale tuleb kategooriliselt nõuda sõitmist tee parempoolsele äärel. Kui mõni ülem ülevaate saa-

miseks või mõneks muuks ostarbeks tingimata kolonnist välja — s. o. tee vasakpoolsele äärel — peab sõitma, siis toimugu see lühiaegselt.

Leppemärke võtab vastu ja annab edasi juhi abi. Kolonniülem tohib leppemärke anda ainult siis, kui see on tingimata tarvilik, mitte aga näiteks kõrvalteele pööramisel, kus selle ülesande täidab suunanäitaja. Peatustel tuleb viimse võimaluseni tee parempoolsele äärel sõita, kusjuures esirattad pöörata järsult kesktee poole. Ka siis, kui kaugused masinate vahel on väikesed, peab iga üksiku masina kolonnist väljasõitmine olema võimalik ilma manööverdada. Teederistid, raudtee- ja trammi-rööpmed tuleb alati vabaks jätta. Peale selle peab lahingurännakuil iga masin end varjama õhustvaatluse eest, kusjuures võib sõita mitte ainult tee ääres olevate puude alla, vaid ka nende varju sisse.

Kui tekib tarvidus teel ringi pöörata, tuleb juhi abi kiiresti autolt maha ja juhata vastavate leppemärkidega auto ringipööramist, hoiatades samaaegselt ka möödaskõitvaid sõidukeid. Öisel sõidul juhi abi ei tohi magada, vaid peab juhiga juttu ajama, talle anekdoote jutustama, laulma jne., et juhti ärkvel hoida. Öistel peatustel peab ta juhile masina ülevaate juures abiks olema, et juhil aega suitsetamiseks ja teejoomisekski üle jääks.

Täiesti vale oleks sellest mitte teatada, kui mõni juht on üliväsinud. Tavaliselt tuleb sel puhul juhtide vahetus läbi viia ja hoolitseda, et vabastatud juht magada saaks.

Kui mõni juht oma autoga enam kaasa sõita ei saa, siis laseb ta teised sõidukid endast mööda, et koos oma abiga edasisõitu takistanud rike kõrvaldada ja kiiresti kolonnile järele sõita. Kolonnile järele jõudes tuleb sellest ette kanda kolonni sulustajale.

Mootorrattur. Mootorratturite tähtsaim ülesanne on kolonni julgestamine raudtee-ülesõidukohtadel, teederistidel, möödasõidul teistest kolonnidest ja muudel hädaohtlikel hetkedel. Nad peavad sellaseil juhtumeil käeviipe peale kiiresti ette sõitma, mootorrattalt maha tulema ja kolonni seni julgestama, kuni viimne sõiduk kardetava koha on läbinud, ja igakord kolonniülemale teatama, kas kõik sõidukid on kolonni koosseisus või puudub mõni. Selleks peavad nad aga hästi tundma kolonni koosseisu.

Võõrastest maakohtadest läbisõidul saadetakse mootorrattureid tihti ette tee luurele, et vältida kolonni sattumist valeteele. Vajaduse korral antakse neile ka kolonni julgestuse ülesanne. Nende ülesannete täitmine nõuab mootorrattureilt suurt iseseisvust ja lähimõeldud teotsemist.

Peale selle annab iga väeliik mootorrattureile terve rea eriülesandeid, millede kirjeldamine aga selle kirjutise raamidesse ei mahu. Kõiki neid tegevusi tuleb algul harjutada üksiktegevustena.

Tavaliselt on mootorratturid need, kes rännakuil, mõnikord aga ka lahingus end kõige enam peavad pingutama. Seepärast tuleb nende jõudu säästa ja nende puhkamise eest eriti hoolt kanda.

Kolonni sulustaja. Ta on kolonniülema lähim abiline. Temale ette nähtud ülesandeid ei panda juhuslikult kolonni lõpus sõitjale või mõnele mootorratturile, vaid parimale ja osavamale allüksuse ülemale. Ta vajab kiiresti liikuvat lahtist sõidukit, s. o. vähemalt mootorratast

Tema ülesanne kõlab lühidalt — kolonn koos hoida! Ta peab rivist välja langenud sõidukid kiires korras järele vaatama, vajaduse korral ennetama ja nad kolonnile järele sõita laskma. Kui mahajäänud autot niipea pole võimalik sõidukõlblikuks muuta, laseb ta viimase koorma või vähemalt tähtsama osa sellest mõnele teisele autole laadida. Tema asukoht on kolonni lõpus, kust ta oma ülesannete täitmiseks võib lahkuda ainult seniks, kuni see tingimata tarvilik.

Kolonni katkemist ei saa sulustaja väl-

tida. Kui see on juhtunud, ei piirdu tema tegevus mitte ainult korra uuesti-jaluleseadmisega, vaid ta peab sellest ka teatama kolonniülemale, kes seda edaspidi kohasema sõidukiiruse kasutamisele võtmiseks võib vältida.

Tal peab alati olema side kolonniülemaga. Seejuures ei informeerita viimast mitte ainult igast sõiduki mahajäämisest, selle põhjustest ja rikke kõrvaldamise arvatavast kestusest, vaid aeg-ajalt ka kolonni täielikult ülelugemisest. Seda teeb ta raudtee-ülesõidukohtadele, teederistidele jne. mahajäänud mootorratturitega. Tema enda käsutusse antud mootorrattureid kasutab ta võimalikult säästlikumalt.

Peatuskohtadel on ta vastutavaks ülesandeks liikluse korraldamine. Kui siin pole tagatud vaba möödapääs, võib see viia ohtlike liiklemisolukordadeni, mõnikord isegi raskete õnnetusteni.

Kolonniülem. Et kolonni edukalt juhtida, selleks on vaja teha enne väljaastumist mitmesuguseid ettevalmistusi ja rännaku ajal kolonni pidevalt jälgida. Esimene osa ettevalmistustest (sagedasti tehakse rännakukorraldajate poolt) seisneb rännaku marssruudi kindlaksmääramises, ajakulu arvestamises ja vajalike puhkepeatuste ettenägemises (aja või maastiku järgi, ja kui mitu kolonni sama rännakuteed kasutab, siis nii, et möödasõitu puhkusel olles ette ei tuleks). Esimene puhkepeatus on nõutav umbes 45 min. pärast rännaku algust, kestusega 10 min., millist aega kasutatakse mootorveokite ülevaatuseks. Hiljem tehakse puhkepeatusi iga 3—4 tunni tagant. Hooldamispeatused ei tohiks kesta alla 1 tunni. Millal neid tehakse või kas hooldamistööd mootorveokite juures sooritatakse alles pärast rännaku lõppu, oleneb rännaku pikkusest. Lühikesi rännakuid katkestatagu võimalikult vähe. Selle vastu tuleb õistel rännakutel sagedamini peatusi teha, eriti külmal ajal, kusjuures jagatagu rikkalikult kuuma teed või kohvi, mis värskendab ja hoiab ärkvel. Puhkustel tuleb hoolitseda selle eest, et juhid ka tõesti puhata saaksid.

Järgmine osa ettevalmistustest on kolonni koostamine. Kolonni algesse määratakse tavaliselt kõige aeglasemad sõidukid. Pääle selle jaotab kolonniülem mootorratturid: 1—2 kolonni sulustajale, mõned jätab oma käsutusse, ja kui neid väga palju on ja kui kolonn pikk on, siis ka iga rühmaülema käsutusse üks. Samuti tuleb otstarbekalt jaotada raadioautod, mis kolonni juhtimist suuresti hõlbustavad, kusjuures kaugele et-

Nooremseersant

Vladimir Matsoo †

20. apr. varises pärast lühikest ja rasket haigust manalasse piirivalve n-seersant Vladimir Matsoo.

V. Matsoo sündis 27. mail 1917 Tahkuranna (end. Uulu) vallas. Evis 6-klassilise algkooli haridust. Sundaega teenis jalaväes 01. 03. 38. kuni 30. 04. 39. 1938. a. sügisel lõpetas reservallohvitseride kursuse. N-seersandiks kõrgendati 1939. a.

Piirivalve teenistusse astus 04. 11. 1939 ja määrati Tallinna Jaoskonda valvuri ametikohale.

Lühikese teenistusaaja kestel n-seersant V. Matsoo näitas teenistuses üles suurt hoolt ja pühikust. Ta oli heatahtlik ja sõbralik kõigi vastu.

Puhka rahus!

R. U.

N-seersant V. Matsoo.

te saadetavaile raadioautodele antagu kaasa mootorrattureid. Kui vajalik, tuleb korraldada ka õhu- ja tangitõrjet.

Enne väljaastumist tuleb kolonni koosseis ja rännaku marssruut teatavaks teha kõigile autojuhtidele, eriti aga mootorrattureile. On kindlam, kui asjaosalised selle lühidalt paberilehele üles kirjutavad.

Liikumisel kolonniülema sõiduki kiirus peab olema vastav raskema ja aeglasema sõiduki kiirusele, kusjuures tuleb arvestada ka tee seisukorda, sest halva tee takistav mõju on raskele sõidukile suurem kui kergele.

Sagedasti tuleb muuta kolonnis kaugusi üksikute sõidukite vahel. Tolm, pikad langed, libe sõidutee, rännak vaenlase vaatluse all jne. nõuavad kauguste suurendamist. Läbisõit asulaist ja kinnistest aladest nõuab aga kauguste vähendamist. Esimesel puhul peab kolonni alge kiirust ajutiselt suurendama, kuna järgnevad sõidukid kiirust ajutiselt vähendavad. Teisel puhul toimub see ajutise kiiruse vähendamisega kolonni alges.

Pärast sellasest kohast läbisõitu, kus sõidukiirust tuli vähendada, ei tohi otsekohe endise kiirusega edasi sõitma hakata, vaid alles siis, kui kolonn terves pikkuses takistuse on läbinud. Kui sellest reeglist kinni ei peeta, kujuneb eriti kolonni lõpposa sõit reeglipäratuks kihutamiseks ja tekib kolonni pikaksvenimine ja kokkutõmbumine ning lõpuks võib kolonn seejuures isegi katkeda või juhtuda õnnetusi.

Kolonniülem ei tohi kogu aeg silmi kaardil hoida, samuti ka mitte pidevalt ette vaadata, vaid peab tihti ringi vaatama ja kolonni jälgima, sest ainult nii võib ta veenduda, kas ta juhib kolonni õigesti. Ühes

sellega saab ta ka kontrollida kolonni sõidudistsipliini.

Kolonniülem ei tohi eksida, s. t. vaele teele sõita! Kui see aga siiski on juhtunud, siis on kasulikum mööda ringteid õigele teele tagasi sõita, kui et ümber pöörda, sest see nõuaks rohkesti aega ja terve kolonn pöörduks seetõttu ümber (lõpp satuks algesse). Ka mõjuks see halvavalt meeskonna meeolule.

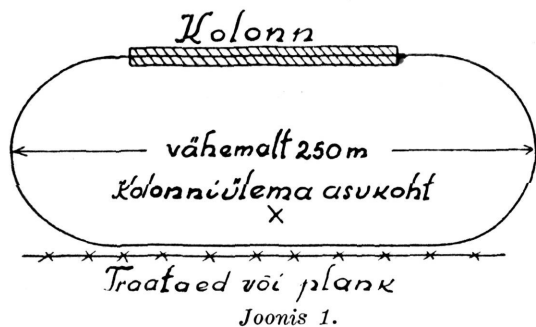
Peatustel tuleb meeskonnale otsekohe teada anda selle kestus ja keelata liikumine üle tee (tee olgu alati vaba!). Ka tuleb teha korraldus sõidukite hooldamiseks. Samaegselt on vaja julgustada ning reguleerida liiklemine teel, milleks kolonni algesse ja lõppu vähemalt 100 m kaugusele liiklusvalvurid välja pannakse, et takistada teiste kolonnide pealesõitu puhkusel olevale kolonnile. Puhkepeatuseks on kõige kasulikum sõita mõnele kõrvalteele. Igal juhtumil tuleb aga kolonni sulustajale teha korraldus selle kohta, kas ta võib lubada teiste kolonnide möödasõitu, või peab ta seda takistama kõigi abinõudega, või on selleks vaja kolonniülega luba.

Kui ummistused või takistused teel kolonni peatuma sunnivad, siis ei tohi kolonniülem tegevuseta ootama jääda, kuni edasisõiduks võimalus avaneb. Ka ei tohi ta tema ees peatuvast üksusest ilma loata ja ilma peatuse põhjust teadmata mööda sõita, vaid peab kas isiklikult ette sõitma või saatma selleks mõne alluva ülema, et olukorrad selgusele jõuda. Kõige otstarbekam on aga siiski ise mootorrattaga ette sõita. Puhkab ees olev kolonn, võib ta möödasõidu loa hankimiseks kohe selle ülemaga ühendusse astuda. On aga tee millegi pärast läbipääsmatuks muutunud, tuleb tal — mida varem seda parem — otsustada, kas ta

tee sõidukorda seadmist ootama jääb, mööda ringteid liikumist jätkab või kasutab tekkinud peatuse järgmise ettenähtud peatusena. Igal juhtumil peab ta energiliselt teotsema.

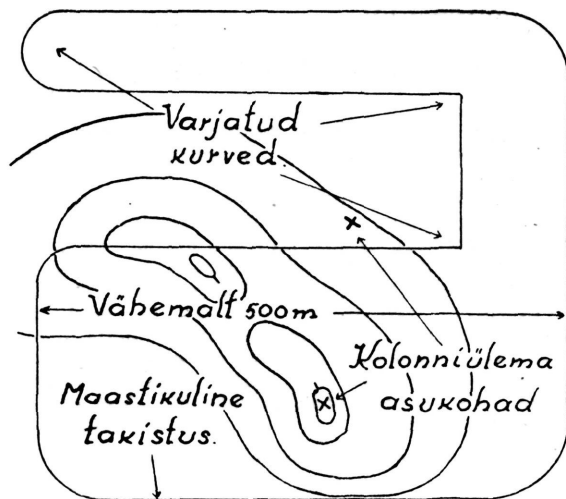
Lõpuks veel mõned ettepanekud selle kohta, kuidas neid õppusi plaanikindlalt läbi viia, et võimalikult väikese aja- ja kütteainekuluga läbi tulla, ühes sõidukite materjalosa säästmisega ja õnnetuste vältimisega.

Esmalt lühike teoreetiline õpetus, millest esimene osa võetakse läbi klassis ja järgnev osa seisva kolonni juures. See toimub kahes grupis: ühes mootorveokite juhid ja teises ülejäänud õpilased. Siis järgneb teoreetiliselt selgitatud üksiktegevuste praktiline harjutamine ja alles seejärel korrapärane kolonnisõidu harjutamine õppesõiduteel (joonis 1). Selleks valitud sõidutee peab võimaldama kiiruse arendamist kuni 30 km/t., ja peab olema nii suur, et harjutav kolonn sellele mahuks ka suurendatud kaugustega üksikute sõidukite vahel.

Sellel õppesõiduteel saab harjutada järgmisi tegevusi: liikumise algamist, kaugustepidamist ja -muutmist, sõidukiiruse muutmist, sõidutee parempoolse ääre liiklemiseks kasutamist (kui tee ääres on traataed, plank või mõni muu takistus), peatumist, julgendamist, sidepidamist, teotsemist mõne sõiduki rivist väljalangemise korral ja kolonni sulustaja ning mootorratturite väljaõpetamist.

Seejärel suurendatakse nõudmisi ja valitakse uus õppesõidutee (joonis 2), kus

mõned järsud ning varjatud kurvid, tõusud, langed ja vähemalt üks maastikuline takistus (näit. soine ala või kraav) läbi sõita tuleb.

Kolonniülema, sulustaja ja mootorratturite väljaõpetamiseks on otstarbekas moodustada mõne kolonnisõidu harjutuse juures mitu lühikest kolonni. Üldiselt on aga nõudeks, et kolonn oleks võimalikult pikem, sest sellega suurenevad ja muutuvad raskemaks nii kolonnijälema kui ka mootorveokijuhtide ülesanded.

Kõigi nende harjutuste vältel ei asu õpilane, kes teotseb kolonnijälemana, mitte kolonni algel, vaid kohal, kust ta kogu sõiduteed näha võib ja mootorratturitega korraldusi edasi saates või isiklikult kohale sõites igal pool vigu parandada ja näpunäiteid anda saab.

Viimased sõiduharjutused õppesõiduteedel korraldatagu pimedal ajal. Väljaõppe lõpposa moodustavad rännakud avalikel teedel.

Lõppeks peab veel mainima, et väljaõppe juures kõva distsipliin tingimata tarvilik on, ja et halb eeskuju üksusele otsekohe samalaadset mõju avaldab.

(„Die Panzertruppe“ nr. 2 — 1940.)

A. N.

Väline ilme —

sõduri distsiplineeritud-oleku näitaja.

Selle pealkirja all avaldas punaväe häälekandja „Krasnaja Zvezda“ oma 20. aprilli s. a. numbri esiküljel pikema juhtkirja, mis väärrib tähelepanu.

Juhtkirja algul tsiteeritakse punaväe isemäärustikku, milles üteldakse, et „sõjaväelane peab olema kõrge poliitilise arusaamise, organiseeritavuse ja kultuursuse eeskujuks; ta peab olema käitumises viisakas, peab lugupidavalt suhtuma ülemaise ja vanemaise, peab alati olema puhtalt ja korralikult rõivastatud ja pidama kinni vormirõiva kandmise määrustist.“

Edasi autor kirjutab:

— Väline ilme, käitumine teenistuses ja väljaspool teenistust näitab, kuivõrra sõjaväelane on distsiplineeritud ning kultuurne ja sageli isegi seda, milline ta on poliitilis-moraalselt. Lohaka välisilme taga sageli seisab ka oma töösse hooletult suhtuv, ükskõikse käitumisega ja oma sõjaväeliselt astmest mittelugupidav inimene.

Kui sõjaväelane oma välisilmesse suhtub ükskõikselt, siis on see määrustiku otsene rikkumine. Rumalad ja kahjulikud on need arutlused, milledes üteldakse, nagu oleks väline ilme kõrvalise tähtsusega ja nagu poleks hästi sobitatud rõivad, puhtad jalatsid, lumivalge krae, eeskujulik esinemine, viisakas käitumine jne. sõjaväelise distsipliini välditamatuks elementideks.

Näiteks äratub tähelepanu järgmine asjaolu: kohtamistel tänavail sõjaväelased sageli mööduvad üksteisest vastastikku tervitamata. Aga määrustik ütleb: „Punaväike kuulumise, vastastikuse lugupidamise ja sõjaväelise viisakuse märgiks kõik sõjaväelased kohustuslikult tervitavad üksteist Rivimäärustiku nõuete kohaselt.“

Distsipliin algab piasjadest. Väline hea hoiak, vastastikune viisakus, puhtus ja korralikkus — see kõik muidugi ei lahenda veel kogu distsipliini küsimust. Kuid sääraustes „piasjades“ ilmutab sõjaväelane juba küllaldaselt oma suhtumist määrustikesse, ceskirjadesse ja käskkirjadesse, oma seltsimeestes, ülemaisesse ja oma auväärt sõjaväelisse kutsesse. Ja sellel on üksuse lahinguliseks valmisolekuks suur tähtsus.

Igale on selge, et lohak vaevalt suudab kultuurselt hoida ja hoolikalt suhtuda tema kätte usaldatud materjalosasse, sõjaväe- ja riigivarasse, nagu seda nõuab vanne.

Et üksuses kõigil sõdureil ja komandöridel alati oleks eeskujulik väline ilme, selleks on vaja nii komandöride kui ka poliitilise aparaadi igapäevast tööd.

Kõigepealt tuleb olla nõudlik. Ükskõiksus ja lohakus saab valitseda vaid säääl, kus puudub tõeline ja igapäevane nõudlikkus, kus juhtkond läbi sõrmede vaatab puhastamata saabastele, halvasti sobivaile rõivastele, ajamata habemele ja teistele sääraastele määrustiku rikkumistele.

Teiseks on tarvis peremehelikult käsi külge panna sellele, et sõduril tarviduse korral oleks võimalik parandada oma saapad, õmmelda külge puuduv nõõp, pesta puhtaks krae ja hoiä puhä oma vormirõivastis.

Kolmandaks tuleb inimesi õpetada, — õpetada iga päev, — juhtides nende tähelepanu kindlasti igale väärnähtusele, ka pisinähtusile. Läheb sõdur poriste saabastega, või on tal habe ajamata, või ei sobi tal palitu korralikult — ära mine sellest mööda, juhi tähelepanu korratusele.

Meil äga kõige sagedämini toimitakse nii: koondatakse üldkoosolek, peetakse kõned ja arvatakse, et kõik ja kõikide juures läheb nüüd iseenesest. Inimesed ei saa aru, et kultuuri, välisilme nn. „piasjasju“ tuleb kannatlikult külge pookida, kuni nad muutuvad harjumuseks.

Autor lõpetab M. V. Frunse sõnadega: „Kogemused näitavad, et mitte kõik sõjaväes töötajad ei evi oskust distsipliinküsimusile õigesti läheneda; meil sageli võib tähele panna, et heale sõjaväelisele esinemisele, rividistsipliinile ja välisele korrale vaadatakse kui millelegi kahjulikule, mitterevolutsioonilisele ja tarbetule. See on täielik loba. Seesmine teadlik distsipliin peab kohustuslikult väljenduma ka välispidises korras.“

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 20 — 1940)

Joter.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Šveitsi uus kergehaubits.

1939. a. võeti Šveitsis relvastusele uus 105-mm haubits, mis on valmistatud Boforsi litsentsi järgi ja mille tähtsamad andmed on järgmised:

— raua pikkus	22 kal.
— mürsu kaal	14 kg
— alguskiirus	475 m/sek.
— laskeulatust	10 500 m
— lahingukaal	1 700 kg

Haubits evib harulafetti, kuid kilpi tal ei ole.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 31 — 26.01.40.)

*

Prantsuse uued õhukaitsekahurid.

Šneideri relvavabrik on konstrueerinud uue 37-mm automaatse õhukaitsekahuri, mis laskmise ajal tugineb 4 toele ja rännakul veetakse kuulikindlate rehvidega kahe rataga teljel. Selle moodse kahuri omadused on järgmised:

— suudmepiduriga varustatud raua pikkus	48 kal.
— alguskiirus	825 m/sek.
— vertikaalne laskeulatust	5 500 m
— vertikaalne laskevälili	—5° — +85°
— lahingukaal	1 675 kg
— laskekiirus	180 lasku min.

Prantsuse õk-suurtükiväe rügementides on relvastusele võetud ka uusi 75-mm õk-kahureid, mille tähtsamad andmed on järgmised:

— alguskiirus	700 m/sek.
— vertikaalne laskeulatust	9 000 m
— laskekiirus	20 lasku min.

Prantsusmaa õk-suurtükiväe meeskond on osaliselt varustatud uue teraskiivriga, mis on konstrueeritud nii, et optiliste abinõude ja telefoni kasutamine on märksa hõlpsam kui senise kiivriga.

(„Deutsche Wehr“ nr. 2 — 12.01.40. ja „Militär-Wochenblatt“ nr. 31 — 26.01.40.)

*

Läbimurde-rasketank.

Läbimurde-rasketangid, mis on varustusel prantsuse sõjaväes, olid rea aastate jooksul nii suureks saladuseks, et neid ei demonstreeritud isegi mitte prantsuse oma sõjaväe ohvitseridele.

Prantsuse läbimurde-tank ZS kaalub 74 t; relvastiseks üks 155-mm haubits, üks 75-mm kahur ja 6 rk-d. Evib 3 mootorit à 660 HP. Liikumiskiirus maastikul 13 km. Põlevai- nete tagavara 1500 l, s. o. 120—150 km läbimiseks.

Tangi pikkus (12 m) võimaldab tal ületada 5,3 m laiusi kraave. Tank läbib 1,8—2 m sügavusi veekogusid ja murrab maha 0,8 m jämedusi puid. Tangi soomuse pak- sus on 50 mm. Normaalseil lahingukaugus- tel mürsud kaliibriga alla 75 mm tangi soo- must ei läbista.

Neid tanke kavatsetakse kasutada tuge- vasti kindlustatud positsioonide läbimurd- misel.

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 48 — 28.02.40.)

A. R-k

Sõjaväe elu.

Sõjakooli ohvitseride-mereväeklasse laskis välja oma esimese lennu lõpetajaid.

4. mail s. a. Sõjakooli ohvitseride-mere- väeklasse saatis välja oma esimesed lõpeta- jad, kes samast päevast arvates Vabariigi Presidendi käskkirjaga kõrgendati noorem- leitnantideks kutseohvitseri õigustega.

Sel puhul korraldati Sõjakooli võimlas pidulik aktus, millest oli palutud osa võtma ka Sõjavägede Ülemjuhataja kindral L a i d o n e r, Sõjavägede Staabi ülem kindral- major J a a k s o n, Merejõudude juhataja

kaptenmajor S a n t p a n k ja rida teisi oh- vitseri Sõjavägede Staabist ja Merejõudude juhatausest, samuti ka õppejõude väljaspoolt sõjaväge.

Aktuse avas Sõjakooli ülem kolonel S o o d l a, kes oma kõnes andis lühikese ülevaate varem meie õppeasutistes etteval- mistuse saanud mereväeohvitseride kohta ning rõhutas, et praeguse organisatsiooni kohaselt, s. o. ohvitseride-mereväeklassis

Sõjakooli ohvitseride-mereväeklassi lõppaktus Sõjakooli võimlas.

Ülal — Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner kõnelemas.

All — kindral Laidoner annab üle diplomi ja auhinna esimesele lõpetajale nooremleitnant B. Koha'le.

ettevalmistuse saanuist on see esimene lend. Ühtlasi kolonel Soodla luges ette käskkirjad lõpetamise kohta ja palus Sõjavägede Ülemjuhatajat välja anda lõpetajatele diplomid ja auhinnad.

Sõjavägede Ülemjuhataja, pöördudes lõpetajate poole, mainis kokkuvõtlikult järgmist:

„Soovin teile õnne Sõjakooli lõpetamise puhul! Samuti soovin, et teil oleks õnne ja edu ka edaspidises tegevuses ja isiklikus elus!

Sõjakooli lõpetamine on suureks pidulikuks sündmuseks teie elus. Sellega olete saanud täieõiguslikeks ohvitseride-pere liikmeiks.

Sõjakool on andnud teile kompleksi praktilisi ja teoreetilisi teadmisi ning reegleid teie elu ja sõjaväeteenistuse kohta, kuid ma juhin veel paarile asjale teie tähelepanu.

Esiteks: ärge arvake, et Sõjakooli lõpetamisega teil on käes kõik teadmised. Ümberpöörduvalt — nüüd algab alles õppimine. Sõjaväeteenistus on õppimine algusest lõpuni. Kui ohvitser end edasi ei arenda, siis ei seisa ta oma ülesannete kõrgusel. Vähe on neid alasid, mis arenevad nii kiiresti kui sõjateadus. Eriti praegusel ajal, kus tehnika ülikiire areng toob uusi nõudeid, peab ohvitser oma teadmisi alaliselt täiendama. Sellepärast ma kordan veel: nüüd alles algab see tõsine õppimine. Seni olite õpilased, nüüd peate iseseisvalt töötama.

Teiseks: nüüd, kus te saite kaadriohvitseriks, ma juhin teie tähelepanu sellele, et teie ei arvaks, et olete saanud paremaks nendest, kes on teie käsualused. Ohvitseri suuremaks vooruseks on tema oskus kohaneda ümbruskonnale, kohelda hästi ümbruskonda ja käsualuseid. Mitte kõrki käitumist, sellega ei saavutata autoriteeti! Mitte ise ei pea end hindama, vaid seda peavad tegema teised.

Kolmandaks: mereväeohvitserid on teistega võrreldes raskemais tingimuses. Mereväeosad on väikesed; nad asuvad laiali üksikest eemal. Sarnastes tingimustes tekib mentaliteet, kus rivi-distsipliin kipub jääma tahaplaanile. Distsipliin aga peab valitsema kõikjal, olgu see kustahes — laeval või kaldal. Sellepärast on mereväeohvitseri ülesandeks jääda distsiplineerituks hoolimata sellest, kas ta peab aru andma oma tegevusest iga silmapilk või mitte. Siis jäävad ka teie käsualused sama kindlalt distsiplineerituks. Distsipliini põhimõte on: kes ise ei oska käsku täita, see ei oska ka käsku anda. See on vana tõde.

Neljandaks: ohvitseri jälgivad seltskonna pilgud. Vormirõivastus teeb teid tähelepandavaks kaaskodanike hulgas. See kohustab teid teadma, et kandes ohvitseri rõivastust ja olles ohvitserid, teie oma seltskondlikus käitumises ei vastuta üksnes enese eest, vaid teie esindate kogu sõjaväge. Sellepärast nõudmised selles suhtes

on väga suured. Teie lähete väeosadesse väga raskel sõja ajal ja sellepärast seltskond jälgib teid eriti tähelepanelikult.

Ma soovin veel kord õnne, et teist igast kasvaks tubli mereväejuht!"

Pärast kindral Laidoneri kõnet ja auhindade ning diplomite väljaandmist tervitas värskeid mereväeohvitseri ka Merejõudude juhataja kaptenmajor Santpank, mainides samuti praegusi raskeid aegu, kuid

lisades juurde, et raskused karastavad noort inimest ja tema loodab seetõttu, et äsjastest lõpetajatest võrsuvad ükskord tublid ohvitserid.

Sõjavägede Õppeasutiste ülem kolonel Laurits oma lõppsonas tänas kindral Laidoneri ja teisi külalisi, kes aega ja võimalust olid leidnud osa võtta sellest pidulikust sündmusest Sõjakooli ja Sõjavägede Õppeasutiste elus.

Vabadussõjast.

Mälestuspilte sõjateelt.

R. Niineman.

Esimesed muljed. Kui L-r. Soomusrong nr. 2 1918. a. detsembri algul Tallinnast liinile sõitis, olin minagi selles ühes kahe koolivenna-realisti ja ühe gümnaasiastiga sõjaliinile-minejaid. Öösi, minu mälestuse järgi kell 12, uus soomusrong sõitis Koplust välja, kuid kuulipildujate ülesseadmine jätkus rongi sõites.

Hommikul varakult jõudsimel Rakverre, kus meile anti kohvi ja leiba teening-mak-savorstiga.

Kui algas päev, läks lahti korraldamine. Selgus, et kuulipildujad ei tööta, Tallinnast pole neile õli kaasa võetud. Mindi kurtmisega Pitka juurde, kes oli rongiga kaasas. Pitka käratas esmalt, et kuidas võidi nii lühinägelik olla, kuid varsti oli õli suurtükipadruni hülsis meie komandos kohal.

Aga nüüd juhtus midagi, mis ähvardas võtta minu suhtes kurva pöörde. Lükkasin vaevaga saadud õlipadruni hülsi kogemata jalaga ümber. Samal hetkel ronis meie komandosse ka J. Pitka, kes nägi pörandal õli-laiku. Ta haaras revolvi ja küsis: „Kes ajas õli maha?“ Sel hetkel ma ei võinud vististi küll eriti tujus olla. Siis segas vahele lpn. Pääsuke, üteldes, et see olnud õnnetus, et kõike õli ei olevat ümber aetud, ja et meie ise läheme Rakverest uut õli asemele otsima.

Pitka peitiski lõpuks revolvi ja meie Pääsukesega läksime Rakvere linnast õli otsima, mida ka saime.

Kundas. Sõitsime Kunda poole. Eest paremalt hakkas kostma laskmist. Ühe kivi-aiaga taga oli oma meestega Seiman, kes ei pääsnud edasi ega tagasi. Avasime paukude järgi kuulipildujaist tule kaugemale vastase seisukohtadele.

Varsti tuligi rongile polgu mehi, kes jutustasid, et meie tuli oli vaenlase põgenema ajanud.

Videvikus jõudsimel Kunda alevisse, kus vedur võttis vett juba võrdlemisi ägeda püssitule all. Vabrikuhoonetest alevis tulistati rongi päris korralikult.

Kui öösi tagasi Rakverre jõudsimel, selgus, et linn oli juba otsustatud vastasele maha jätta. Sõitsime siis Kadrina jaama.

Mäokülas. Meie rongi meeskond tegi esimese dessantretke Mäokülas, kust 32 meest läi välja 120-mehelise vaenlase roodu. Siin saatis meid suur õnn: raudteepool- sel küljel ühe esimese talumaja avatud akna- l oli kuulipilduja, mida aga nähtavasti ei oldud osatud korralikult käsitseda, sest kuulipilduja lindist oli välja lastud ainult 7 padrunit...

Retk Amblasse. Ühel päeval võtsime ette retke Amblasse. Meid oli umbes 20 meest, ohvitseridest olid kaasas lpn. Pääsuke ja ltn. Meibaum. Teed mööda minnes jõud- sime ühte külla. Säält saime kolm küüdi- meest, kes teed tundsid. Hobused pidasime kinni metsa vahel Ambla alevi ees.

Üks talumees seletas, kuidas asetsevad alevi majad. Pidasime nõu metsatukas, mille tagant algas lagendik, et kuidas alevisse minna. Kõikjale aetasime valvepostid. Siis pöördusid ülejäänud läbi võsa vasakule. Jõudnud metsapiirile, näeme küüni. Üks naine tuleb küüni ja tahab varsti jälle lah- kuda. Mind kästi naine küüni juures kinni pidada seniks, kuni teised on alevist tagasi. Nii ka tegin. Läks mööda umbes pool tundi, kui teised tagasi tulid, kaasas kaks vang- i — üks venelane, teine eestlane. Istusime regedele ja kihutasime vangidega tagasi.

Jõudsimel külla, kust varem võtsime küüt-hobused. Sinna ühe talu värava ette oli toodud lihatünn. Talumees pidas meile tervituskõne, et hakkama saime nii julge retkega, tuues kaasa vangegi, ja palus meid hanireas temast mööduda. Iga mööduja sai kingiks suure sealihakantsaka. Kui rongile jõudsimel, algas üldine lihapraadimine.

Elvas. Rongid olid sunnitud seisma Elva silla taga, kuni seda parandati. Niipea kui rong kuskil peatus, läks mehi piima, liha, kartuleid jne. otsima. Ühel päeval läheme koolivend A. S.-iga, kes hiljem poliitilises elus üldisemalt tuttavaks sai, raudteest paremale ühte tallu. Lähme sisse. Pere istub lõunalaual. Juuakse kohvi... Suured mak-sarvorstid laual... Meilegi pakuti süüa. Saime vürstlikud kõhutäied. Söögipoolist anti kaasagi.

Järgmisel päeval läheme jälle, kuid teisele poole. Oleme juba kaua kõndinud — oma mõni kilomeeter — kui satume ühele talule. Koputame. Koputame uuesti. Siis pistetakse välja aralt naise pea ja küsitakse: „Kes sääl on?“ „Omad eesti sõdurid, ärge meid kartke.“ Seda kuuldes tuli välja ka teine naine. Selgus, et talu pidas kaks piigat. Toodi lauale sülid, sepikud ja sea-liha. Lubasime lõpuks piigadele kosjagi minna...

Kui Elva oli võetud, tegid rongid katset otsekohe edasi tungida.

Ühel päeval läksin dessandiga välja. Pidime tuuleveski juures olevast külast või mõisast vastase välja lööma.

Niipea kui metsast välja jõudsimel, oli ees mäel veski ja veskist avati otsekohe meile kuulipildujatuli. Heitsime maha. Ei pääsnud edasi ega tagasi. Roomasime pika-peale tule alt välja. Kuid kaks sõdurit käisid mööda põllukraavi roomates ja küürutades ikkagi veski alt läbi külas ja tulid tagasi teatega, et sääl vaenlast pole. Tulime siis raudteele tagasi ja nägime, et rong on leekides ja et pillutakse tulle liivakotte. Meie rong sai sääl pihta.

„Uku“ oma kahuritulega hävitas samal ajal veskis kuulipildujapesa.

Irboskas. Veebruarikuu 14-dal teatavasti kaks soomusrongi murdsid läbi rindest ja tungisid Irboska peale.

Miks meid, osa dessandist, teel maha võeti, ei mäleta. Kõndisime järele rongidele, mis lahingut lüües edasi tungisid.

Järele sõitis remontrong. Pidaskime selle kinni ning roniskime peale ja sõitsime soomusrongidele järele. Meie rongi võttis nüüd tule alla kõrvalt üks vastase raskepatarai. Patarai tulistas — rong kihutas, ja pidime

otsa sõitma kahele soomusrongile, mis varjatult seisid Irboska kõrge mäe all. Oli suur õnn, et vedurijuht veel suutis kihutava kaubarongi uskumatult lühikese maa pealt peatada.

Kui asusin soomusrongile, kuuldus siin, et ees paremal olevas külas on moonavoorid. Mõnikümmend meest kokku kogudes läksime voori püüdma. Niipea kui jõudsimel raudtee äärest algavast orust välja ning tõusime mäekõrgendikule, avati selja tagant kõrgelt mäelt meile tuli. Sel Irboska mäel, mille kõrval seisid rongid, olid maailmasõjakaegsed kaevikud ja neis asus vastane.

Jõudnud nende tule alt välja, lähenesime ahelikus külale. Saatsime kaks meest ette, kes pidid laskma õhku kaks pauku, kui külas on vastane sees. Alles kui olime üsna küla juures, kõlas kaks pauku. Ahelik jagunes kaheks ja jooksimel suure kisaga peale. Meile ei lastud vastu kuskilt ühtki pauku. Küla oli pikk. Aheliku üks pool asetus küla ühte, teine teise otsa.

Otsime silmadega vastast — ei kedagi ole näha. Juba arvame, et siin oli tegemist eksitusega, et piilurid tegid vaid nalja, kui külast vajub välja must parv... ees hobused, regedel kuulipildujad, ja kihutavad Pihkva poole.

Ees oli kiviaed. Püsside ja Lewis'ide otsad asetati aiale ja algas tulistamine. Vaenlasi langes palju.

Tagasiteel saime eest mäelt püssituld. Kuid põigeldes jõudsimel tervelt rongile.

Sabelina külas. Üks kummalisemaid retki oli 1919. a. veebruari viimastel päevadel Sabelina külla.

Rong seisis Petseris, kui ühel ööl meid käsutati dessanti. Välja saadeti suur dessant. Ohvitseridest olid kaasas ltn. Bärenklau ja lpn. Enkelberg. Esiti ei lausunud, kuhu või milleks läheme. Oli külm talveöö. Saime palju käia. Jõudsimel ühte külla, kus asus meie üks jalaväerood. Jäime välja, kuna ohvitserid läksid ühisele nõupidamisele. Jõudnud olukorra selgitada, algas edasimineku koos jalaväerooduga. Nüüd meile üteldi: „Peame ühe küla tagasi võtma, et vabastada mehi Vašina-Goral...“

Hanireas käisime orge ja mägesid mööda. Sammusime kaua.

Peatusime ühe mäejala juures. Mäel oli kaks küla, üks paremal, teine vasakul. Sellest mäest oli raske üles tõusta. Mäel selgus, et parempoolses külas vaenlast pole, on vaid vasakpoolses. Mäel asusime ahelikku. Meie peale avati tuli. Vastasel oli

külas kaks raskekuulipildujat, nende tulistamist võis öösi selgesti jälgida. Algas äge lahing. Pinev tulistamine kestis, kuni meist üks, Kontus hiilis külla kuulipilduja lähedale ja heitis sellele käsigranaadi, nii klp. vaikima sundides. Ise ta pealegi hüüdis, et on juba ees. Vaenlane sattus segadusse.

Nüüd anti käsk: „Hurraaga peale!”

Metsiku kisaga jooksi peale ja mürasime seega küla ühte otsa sisse. Nüüd aga selgus, et jalaväemehed on maha jäänud... Me polnud kindlad, et vastane ka küla teisest otsast on lahkunud. Ltn. Bärenklau saatis minu koos Raamotiga ette luurele. Me ei jõudnud kuigi kaugemale, kui meilt eest küsiti: „Kes tulevad?” Niipea kui vastuseks laususime oma märgusõna, saime tuld. Tulime tagasi meeskonna juurde. Siin oli maad võtmas segadus. Enam ei teatud, kus

võõrad, kus omad. Ltn. Enkelberg pidi vangi langema, ta oli eksinud vaenlaste hulka. Vaenlane oli ta hõlmast haaranud, kuid Enkelberg oli püssipäraga end vabastanud.

Mitmel pool käis kauplemine: „Kes sääl on?” „Aga kes teie olete?” „Omad!” „Meie ka omad!” „Tulge siia!” „Ei, tulge ise meie poole...”

Kruusimägi läkski viimati lähemale. Ta haarati ja viidi vangi.

Selles segaduses kostis allohvitser Herbert Tunkeli hüüd:

„Poisid, ritta!” Uuesti peale!” Lahing algas uuesti ja Sabelina küla puhastati vaenlastest, kusjuures saadi vange ja sõjasaaki.

Oli küla vallutatud, asetasiime roodumehed sisse ja tulime rongile.

See oli pöörane öö.

J. P.

Juriidilisi küsimusi.

Toim. kolonel jur. E. Leithammel.

Küsimus. Kas kaadriallohvitser, kes riigiteenistusest astus vahetult tegelikku sõjaväeteenistusse, on õigustatud saama samal aastal korralist puhkust, kui ta riigiteenistuses oli puhkuse saamise õiguse välja teeninud?

Vastus: Allohvitseride ja sõdurite teenistuskäigu seadluse (RT 1939, 24, 182) § 124 selgesõnalise eeskirja järgi võib kaadriallohvitser saada korralist puhkust, kui ta on teeninud kaadriallohvitserina vahetpidamata vähemalt ühe aasta. Seepärast küsimuses tähendatud juhul, kui kaadriallohvitser on sõjaväes teeninud kaadriallohvitserina vahetpidamata alla ühe aasta, ei ole tal õigus saada korralist puhkust, kuigi ta vahetult enne tegelikku sõjaväeteenistusse astumist riigiteenistuses olles evis puhkuse saamise õiguse.

Küsimus: Kas piirivalves kaadrisõdurina teenival kapralil on võimalus üle minna sõjaväkke riviala kaadrisõduri ametikohale, kui ta sõjaväes olles on saanud ainult ajateenija sõduri ettevalmistuse, kuid piirivalves on lõpetanud kordoniülema ettevalmistamise kursuse?

Vastus: Allohvitseride ja sõdurite teenistuskäigu seadluse § 220 järgi jagunevad sõdurite ametikohad Sõjaväelaste ametikohtade üldises astmestikus XIX (jaoülemabi ja muud vastavad ametikohad) ja XX (reasõdur ja vastavad ameti-

kohad) astmesse. Sama seadluse § 290 järgi määratakse kaadrisõdureid teenima XX astme ametikohtadele koosseisudes neile ametikohtadele ettenähtud ametiisikutena.

Sama seaduse § 291 järgi teostub kaadrisõdurite määramine XIX astme ja kõrgemaile ametikohtadele, s. o. jaoülemabi ja vastavatele ning neist kõrgemaile rivialaja erialaametikohtadele ühistel alustel kaadriallohvitseride ametikohtadele määramisega (§§ 70—84). Sama seadluse § 292 järgi võib kaadrisõdureid allohvitseride puudusel määrata ka kaadriallohvitseride ametikohtadele, kui nad vastavad sama seadluse § 72 loetletud tingimustele. Sama seadluse § 72 järgi võib kaadriallohvitseri määrata ametikohale ülemaks (vanemaks), kui ta evib ametikohale vastavat väeliigilist või erialast üldist ettevalmistust ja vajalikke praktilisi oskusi ning oma võimeilt ja omadustelt on kohane ametikohale ülemaks (vanemaks). Sama seadluse § 73 järgi võib väeosa kaadriallohvitseride koosseisu täiendada tarbe korral väljaspool Sõjaministeeriumi ja sõjaväge teenivate kaadriallohvitseride üleviimisega.

Neist loetletud eeskirjadest järeldub: 1. et normaalselt on kaadrisõdurite ametikohtadeks XX ja XIX astme ametikohad, seejuures XIX astme ametikoht, s. o. jao-

ülema abi ametikoht on kaadrisõduri ain- sam riviala-ametikoht; 2. et XIX astme ri- viala ametikohale, s. o. jaoülema abi ame- tikohale määramisel on ka kaadrisõdurilt nõutav kaadriallohitseridele ettenähtud väeliigiline ettevalmistus ja 3. et väljas- pool Sõjaministeeriumi ja sõjaväge teeni- vaist kaadrisõduritest on võimalik sõja- väkke või Sõjaministeeriumi kaadrisõduri riviala ametikohtadele määramiseks üle viia üksnes neid kaadrisõdureid, kes evi- vad kaadriallohitseridelt nõutava väeliigi- lise ettevalmistuse, s. o. kutseallohitserile või vähemalt täiendusallohitserile ette- nähtud väeliigilise ettevalmistuse.

Neil kaalutlustel tuleb asuda seisuko- hale, et küsimuses tähendatud juhul puu- dub alus piirivalvest kaadrisõduri ülevii- miseks sõjaväkke kaadrisõdurile ettenäh- tud riviala ametikohale.

Küsimus: Kas ja kunas kuulub lõpetami- sele sõjaväeülema poolt süüaluse mitte- avastamise tõttu peatatud juurdlus diviisi- kohtule alluvas asjas?

Vastus: SKS § 278 p. 4 järgi kuulub juurdlus diviisikohtule alluvas asjas, milles on selgunud seaduslikud takistused krimi- naaljälitamise algamiseks või jätkamiseks, sõjaväeülema poolt lõpetamisele.

Sama seadustiku § 197 järgi loetakse KrS § 69 p. 1 ja Sv. KrS § 71 ettenähtud karistuse määramist kõrvaldav aegumine kriminaaljälitamise algatamise või jätka- mise seaduslikuks takistuseks.

Neil põhjustel tuleb asuda seisukohale, et sõjaväeülema poolt süüaluse mitteavas- tamise tõttu peatatud juurdlus diviisikoh- tule alluvas asjas kuulub sõjaväeülema poolt lõpetamisele KrS § 69 p. 1 ja Sv KrS § 71 ettenähtud aegumise tähtaegade möödumisel, mis kõrvaldavad karistuse määramise diviisikohtule alluvas asjades.

Küsimus. Sisemäärustiku § 475 näeb ette, et pärast 24 tundi vahetpidamata kestnud teenistustoimkonda kuuluvad toim- konnas olijad puhkuse otstarbel vabasta- misele poole päeva õppustest ja töödest. Kuidas tuleb seda eeskirja mõista nende toimkonnas olijate suhtes, kellede teenistus lõpeb kell 20, s. o. ajal, millal päevased õppused ja tööd on sooritatud?

Vastus. Kuna ööpäevase kestusega teenistustoimkonda kuuluvate sõjaväelaste vabastamine poole päeva õppustest ja töö- dest on ette nähtud selleks, et võimaldada v ä l j a p u h k a m i s t, siis on ilmne, et SM § 475 on rakendatav üksnes nende ööpäevases teenistustoimkonnas olijate suh- tes, kellede teenistus lõpeb enne päevaste

õppuste või tööde lõppu, sest neil toim- kondlastel, kellel teenistus lõpeb pärast päevaseid õppusi või töid, on võimalus end välja puhata tavalises korras.

Küsimus. Kas väeosa ülemal on õigus kinni pidada kaadriallohitseri sooviaval- dust, milles viimane taotleb enda üleviimist teise väeosas? Kui ei, siis mida tuleks kaadriallohitseril ette võtta oma soovi- avaldusele edasise käigu saamiseks?

Vastus. Allohitseride ja sõdurite teenistuskäigu seaduse § 97 järgi võib kaadriallohitseri tema enese soovil üle viia ainult siis, kui üleviimisega nõustuvad väekoondiste ja väeosade ülemad. Sama seadluse § 98 järgi otsustab kaadriallohit- seril üleviimist ühest väeosast teise väeosas, vastavalt väeosade alluvusele, kas Sõjaväe- ringkonna ülem, Diviisiülem, Sõjavägede Staabi ülem või Sõjaministri abi. Neist eeskirjadest järeldub, et väeosa ülem ei ole õigustatud kinni pidama kaadriallohitseri poolt ühest väeosast teise väeosas üleviimi- seks esitatud sooviavaldust, vaid ta on ko- hustatud selle ühes oma seisukohaga esita- ma alluvuse korras otsustamiseks vastavale võimkondsele ülemale.

Sõjaväe distsiplinaarkaristuste seadluse (RT 1930, 33, 205) § 61 järgi on igal sõjaväelasel õigus kaitsta teenistuse alal oma õiguslikke huvisid kaebuste avaldami- sega. Kuna eesmainitud sooviavalduse kinnipidamisega on väeosa ülema poolt rikutud kaadriallohitseri teenistusala- ne õi- guslik huvi, siis järelikult on kaadriallo- hitseril võimalus oma sooviavaldusele eda- sise käigu saamiseks esineda sellekohase kaebusega.

Küsimus. Kas ülemal on alust sõjaväe- last karistada selle eest, et ta laskis minna enese poolt väljaantud vekslil sundkorras sissenõudmisele.

Vastus. Sundkorras vekslivõla sisse- nõudmisele pööramine eeldab vekslivälja- andja tegelikku maksuvõimetust või tahet väljalunastamata jätta. Veksliväljaandja tegelik maksuvõimetus võib põhjustatud olla kas vekslindja kergemeelsusest või ka autusest. Vekslil väljaandmine aga tah- tega väljalunastamata jätta, osutub igal juhul autuks teoks.

Ühtlasi tuleb aga silmas pidada ka seda, et sõjaväelane, lastes enese poolt välja antud vekslil sundkorras sissenõudmisele pöörata, on säärase tegevusega ühtlasi ka riivanud oma väeosa au ja head nime.

Kuna sõjaväelane oma eesmainitud te- gevusega on rikkunud Sisemäärustiku § 39, 40, 44 ja 57 sõjaväelaste käitumise kohta

üllesseatud nõudeid, milledele rajaneb sõjaväe distsipliin, siis toetudes Sisemäärustiku § 11 ja Sõjaväe distsiplinaarkaristuse seadluse § 1 eeskirjadele, tuleb asuda seisukohale, et küsimuses tähendatud juhul on ülemal küllaldane alus sõjaväelase karistamiseks.

Küsimus. Kas Riigiteenistuse seaduse (RT 1924, 149, 97; 1934, 5, 36; 1937, 4, 30) § 39 ettenähtud 65 a. vanaduspäär, mis põhjustab isiku vabastamist riigiteenistusest, on kohaldatav ka sõjaväe ametkonna ruumidekoristajate suhtes? Kui ei, siis milline oleks nende vanaduspäär, mille ületamisel nad kuuluvad teenistusest vabastamisele?

Vastus. Riigiteenistuse seaduse § 2 järgi kehtivad selle seaduse eeskirjad riigiteenijate-ametnike ja samas loetletud eranditega ka riigiteenijate-vabateenijate suhtes. Sõjainistri t. s. ksk. nr. 98 — 1931. a. ja ksk. nr. 119 — 1931. a. on sõjaväe ametkonna riigiteenijate-vabateenijate koosseisude ümberkorraldamisega samas ametkonnas teenivad ruumidekoristajad loetud, arvates 1. juulist 1931, riigitöolisteks. Järelikult alates 1. juulist 1931 kuuluvad sõjaväe ametkonnas teenivate ruumidekoristajate teenistusvahetused riigiga lahendamisele mitte Riigiteenistuse seaduse eeskirjade, vaid riigitöoliste suhtes üldiselt kehtivate õigusnormide järgi.

Kuna riigitöoliste suhtes ei ole püstitatud vanaduse ülemmäärasid, millede saabumisel kuuluks teenistusvahetuse riigi- ja riigitöolise vahel lõpetamisele, siis tuleb arvata, et riigitöolisi, järelikult ka sõjaväe ametkonnas teenivaid ruumidekoristajaid, võib teenistuses pidada niikaua, kuni nad on suutelised täitma endi peale võetud kohuseid.

Küsimus. Kas on mõeldav sõjaväelase karistamine noomitusega tingimusi?

Vastus. Kuna tingimusi karistuse määramine Sõjaväe distsiplinaarkaristuste seaduse § 34 järgi seisneb karistuse täideviimise edasilükkamises teatud ajani, distsiplinaarkaristusena määratud noomitus aga tuleb lugeda täideviiduks avaldamisega, siis on ilmne, et sõjaväelase karistamine noomitusega tingimusi ei ole mõeldav.

Küsimus. Sõjaväe Keskaigemaja arstlik komisjon on lugenud sõjaväelase haiguse teenistuskohuste täitmisest sõltuvalt saaduks. Kas selle haiguse ravimine toimub terviklikult kindlustuskandja arvel, ning kes kannab sõjaväelase sõidukulud sõidul väeosast arstlikku komisjoni ja tagasi?

Vastus. Kui Sõjaväe Keskaigemaja arstliku komisjoni kõnesolev otsus on Sõjaväe haiguskindlustuse seaduse (RT 1937, 69, 577) § 51 p. 2 ja Sõjaväelaste pensioni seaduse (RT 1936, 97, 772) § 117 ja 110 põhjal leidnud kinnitamist Sõjavägede Staabi ülema poolt, siis Sõjaväe haiguskindlustuse seaduse § 31 p. 4 ja § 13 ning Sõjaväe haiguskindlustuse korraldamise juhendi (RT 1938, 69, 645) § 58¹-alusel on kindlustuskandja kohustatud täiel määral tasuma sõjaväelase poolt kantud sõidukulu sõidul arstlikku komisjoni ja säält tagasi väeosas, kui sõidukulude tasunõudmine on sõjaväelase poolt esitatud enne ühe aasta möödumist, arvates arstliku komisjoni otsuse kinnitamise päevast, samuti ka edaspidi kandma tähendatud haiguse ravikulud täies ulatuses.

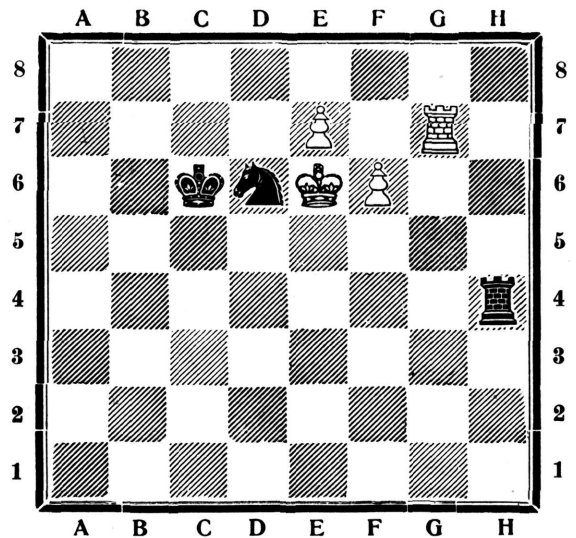
—lu—

MALE.

Toimetaja K. Rootare.

Ülesanne nr. 12.

Mustad

Valged

Valged algavad ja võidavad, kuigi mustad ähvardavad oma järgmisel käigul Vh4—e4 matt. Lahendus ilmub järgmises numbris.

Ülesande nr. 11 lahendus.

1. Of3:b7 d4—d3 2. Ob7—c8+ Ke6—d6 3. Oc8—g4 d3—d2 4. Kb5—a6 Re1—d3 5. b6—b7 Rd3—c5+ 6. Ka6—a7 Rc5—d7 7. b7—b8L+ Rd7:b8 8. Ka7:b8 ja valged võidavad, näiteks: 8... Kd6—e5 9. Kb8—c7 Ke5—f4 10. Og4—d1 Kf4—e5 11. Kc7—d7 Ke5—d5 12. Kd7—e7 Kd5—e5 13. Od1—e2 Ke5—f5 14. Ke7—f7 Kf5—g5 15. Kf7—g7 Kg5—f5 16. Kg7—h6 Kf5—f6 17. Kh6—h5 Kf6—f5 18. Kh5—h4 Kf5—f4 19. Oe2—d1 Kf4—f5 20. Kh4—g3 jne.

Tallinna ja Tartu

garnisoni allohvitseride malemeeskondade vahelised võistlused,

mis toimusid 4. ja 5. mail s. a. Tallinnas, lõppesid pealinlaste võiduga 13:7. Kummalgi päeval saavutasid Tallinna garnisoni maletajad ühtlase eduvahekorra 6½:3½.

Üksiktulemused kummalgi päeval laudade järjekorras olid järgmised:

Laud	Tallinn	04. 05.	05. 05.	Tartu	04. 05.	05. 05.
1.	adm. v-seers. Rootare	1	1	adm. seersant Bach	0	0
2.	v-seersant Ainula	1	0	v-seers. Veskimets	0	1
3.	v-seersant Juhala	1	1/2	adm. v-seers. Tiitso	0	1/2
4.	n-maat. Saaris	1	0	seersant Tamm	0	1
5.	veebel Raondi	1	1/2	v-seersant Peet	0	1/2
6.	veebel Korro	1	1	seersant Saar	0	0
7.	v-seersant Kalde	0	1	v-maat Allikas	1	0
8.	v-seersant Karjaste	0	—	adm. n-veebel Põldvere	1	—
Varu	n-veebel Tomberg	—	1	adm. n-veebel Põldvere	—	0
9.	n-veebel Lõokene	0	1	n-seersant Sidron	1	0
10.	adm. n-veebel Lauk	1/2	1/2	n-veebel Vaidla	1/2	1/2

Esimeses voorus (04.05) langetas loos valged malendid paaritu arvuga laudadel Tartu maletajale ja paaris arvuga laudadel Tallinna maletajale. Teise voo kohtamised toimusid seega vastupidiste värvidega.

Võistlused kui ka ühine koosviibimine Mereväe Allohvitseride Liitkogu ruumes pühapäeva õhtul jätsid osavõtjale parima mulje. Ühisel mõtetevahetusel avaldas Tartu garnisoni malemeeskonna esindaja arvamust, et Tallinna garnisoni maletajad, olles koondunud Tallinna Garnisoni Maleklubi ümber, moodustavad klassi omaette, kuna nad organisereerituna on saanud hea ettevalmistuse ja küllaldase treeningu.

Allpool on toodud 2 huvitavamat partiid eesmainitud võistlustelt.

Partii nr. 5.

Mängitud 4. mail Tallinn-Tartu garnisonide allohvitseride malemeeskondade vahelisel võistlusel. Valgetega v-maat ALLIKAS (Tartu) ja mustadega v-seersant KALDE.

Prantsuse avang.

1. e2—e4 e7—e6 2. d2—d4 d7—d5 3. Rb1—c3 Of8—b4 (Tarvitatuim jätk, kuna rõhutab valgete tsentri rippuvust) 4. e4:d5 (Partiid lihtsustav jätk, annab kiirelt mustadele võrdsuse) 4. ... e6:d5 5. Oc1—d2 Rg8—f6 6. Rg1—f3 0—0 7. Of1—e2 Rb8—c6 8. 0—0 Oc8—g4 9. a2—a3 Ob4—e7 10. Od2—e3 Og4—h5 11. Rf3—e5 (Kuna mustad avangarengus on saavutanud võrdsuse, katsetavad valged nähtavasti seisu lihtsustamisega leida väljavaateid soodsamate lõppmängule) 11. ... Oh5:e2 12. Re5:c6 Oe2:d1 13. Re6:d8 Va8:d8 14. Va1:d1 c7—c6 15. Vf1—e1 Vd8—d7 16. f2—f3 Rf6—e8 17. Rc3—e2 Re8—d6 18. Rd2—g3 Rd6—c4 19. Oe3—c1 Oe7—h4 20. b2—b3 Oh4:g3 21. h2:g3 Rc4—d6 22. g3—g4 f7—f5 23. g4—g5 f5—f4 24. Ve1—e5 g7—g6 25. Vd1—e1 (Valgeil on tunduv seisuparemus, kuna nende vankrid valdavad ainust vaba joont) 25. ... a7—a6 26. a3—a4 b7—b5 (Taotledes uute joonte avamist

ja nende valdamist vastukaaluks valgete kasutuses olevale e-joonele) 27. a4—a5! Rd6—b7 28. Oc1—a3 Vf8—c8 29. Ve5—e8+ (Vaba e-joone väärtus muutub realiseeritavaks) 29. ... Vc8:e8 30. Ve1:e8+ Kg8—g7 31. Ve8—a8 Rb7:a5 (Paremat jätku pole, kuna a5 ettur muutunuks peagi väga ohtlikuks) 32. Va8:a6 Ra5—b7 33. Va6:c6 Rb7—d8 34. Vc6—b6 Rd8—f7 35. Vb6:b5 Rf7:g5 36. c2—c4! Rg5—e6 37. Vb5:d5 Vd7:d5 38. e4:d5 Re6—d8 (R:d4? 39. Ob2) 39. b3—b4 Kg7—f7 40. b4—b5 Kf7—e8 41. Oa3—d6 Rd8—b7 42. Od6:f4 ja mustad loobusid 57. käigul.

Partii nr. 6.

Mängitud 4. mail s. a. Valgetega adm. s. E. BACH (Tartu) ja mustadega adm. v-s. K. ROOTARE. Avaldame ta ilma märkmeita.

Hollandi avang.

1. d2—d4 e7—e6 2. c2—c4 f7—f5 3. Rb1—c3 Rg8—f6 4. Rg1—f3 Of8—b4 5. Ld1—c2 0—0 6. a2—a3 Ob4:c3 7. Lc2:c3 d7—d6 8. e2—e3 Rb8—c6 9. Of1—d3 Ld8—e8 10. b2—b4 e6—e5 11. d4:e5 Rc6:e5 12. Rf3—d4 Le8—g6 13. Od3—f1 b7—b6 14. Oc1—b2 Oc8—b7 15. 0—0—0 Rf6—e4 16. Lc3—c2 a7—a5 17. f2—f3 a5:b4 18. f3:e4 b4:a3 19. Ob2—a1 Ob7:e4 20. Lc2—b3 f5—f4 21. Vh1—g1 Kg8—h8 22. e3:f4 Vf8:f4 23. Lb3—e3 Vf4—f8 24. h2—h3 Va8—a4 25. Vd1—e1 Oe4—d3 26. Of1:d3 Re5:d3+ 27. Kc1—d1 Rd3:e1 28. Vg1:e1 Va4:c4 29. Le3:a3 Lg6—b1+ 30. Kd1—d2 Vf8—f2 31. Ve1—e2 Vf2:e2+ 32. Kd2:e2 Lb1—e4+ 33. La3—e3 Le4:g2+ 34. Ke2—d3 Lg2—f1+ 35. Le3—e2 Lf1:e2+ 36. Kd3:e2 Kh8—g8 37. Ke2—d3 Vc4—c1 38. Od3—b2 Vc1—h1 39. Rd4—e6 c7—c6 40. Re6:g7 Vh1:h3+ 41. Kd3—c4 Kg8—f7 42. Rg7—f5 Kf7—e6 43. Rf5—d4+ Ke6—d7 44. Rd4—f5 h7—h5 45. Ob2—c1 b6—b5+ 46. Kc4—b4 Kd7—e6 47. Rf5—d4+ Ke6—d7 48. Rd4—f5 Vh3—f3 49. Rf5—h4 Vf3—g3 50. Rh4—f5 Vg3—g4+ ja valged loobusid.

Ajutine juhend õhukaitse teostamiseks sõjapüssiga.

Hind 50 senti.

Kindlustage oma elu ja varandus

EKA'S,

suurimas kodumaa kindlustusseltsis.

Ilmus trükist

Sv. St. Topo-hüdrograafia Osakonna väljaandel

Skandinaavia kaart

möödus 1:2 250 000

H I N D KR. 1.50

MÜÜGIL „SÕDURI“ TOIMETUSES,
Tallinn, Sakala 33